

IOANNIS MESVÆ DAMASCENI

DE MEDICAMENTORVM PURGANTIVM
Simplicium delectu, & Castigatione.

LIBER PRIMVS.

Quem Canones vniuersales vocant.

IACOBO SYLVIO MEDICO INTERPRETE.

In nomine Dei misericordis (cuius nu-
tu sermone recipit gratiam & doctrina
perfectionem) principium sit verborum Ioannis
filij Mesue, filij Hamech, filij Hely, filij
Abdela Regis Damasci.

PROOEMIUM.

De castigandis medicamentis simplici-
bus purgatorijs mentio à quibusdam
veteribus habita, sapientes plerique
impulit in eius rei inquisitione multa
concre operam: ac de inuentis à se multi multa
scripserunt, sed capita tantum quædam rerum
sparsa, nullaque methodo coherencia. Ob id ro-
gauerunt nos amicorum integerrimi, quorum
amicitiæ multa debemus, vt imperfecta, & di-
spersa huius inuentionis præcepta perficeremus,
in opusque vnum exacta methodo transferremus.
Quorum iustis precibus victi commentarium
hunc aggredimur, confisi auxilio, ac bonitate
Dei, qui sit benedictus. Ergo pie Deus horum
præceptorum collectionem, compositionemque
facilem, qui ex thesauris largitatis tuæ, sumi-
maque tua benignitate, omnia fortunas, & fe-
licia facis. Opus autem hoc in libros duos diui-
demus, quorum priore vniuersalem castigan-
dorum certis quibusdam rationibus medicame-
torum scientiam trademus: posteriore vero, vbi
cuiusque medicamenti purgantis essentiam,
[species, delectum] facultates, castigationem
particulatim exeeuti erimus, finem faciemus.

MONDINVS.

Hic dubitatio est, vtrum de medicinis solutiuis sim-
plicibus debeat tradi cognitio in arte medicinæ.
Videtur enim quod non. De illis non debet tradi cogni-
tio in arte medicinæ, quæ sunt venena, aut res venenose,
sed medicinæ solutiue sunt huiusmodi. Maior est
nota auctoritate Haly, primo sermone suæ theoricæ di-
spositionis regalis, secundo cap. dicit enim, quod hoc est
vnum ex præceptis, scilicet non exhibere potum vene-
nosum vel mortiferum alicui, neque eum alijs notificare,
neque de eo loqui. Minor apparet, eo quod medicinæ
solutiue à corpore nostro euacuant inferendo vim natu-
ræ, omne autem tale quod naturæ vim infert, est vene-
nosum.

In oppositum est hic Mes. & alij auctores, qui de eis
tradunt cognitionem. Dico ad hoc, quod de medicinis

A solutiuis debet tradi cognitio in arte medicinæ. Ratio
est, quia de illis medicinis debet tradi cognitio in arte me-
dicinæ & modo approximationis earum, quæ sunt extra-
ctiue rerum præter naturam à corpore humano: sed me-
dicinæ solutiue sunt huiusmodi: quare &c. Maior appa-
ret, quia per hoc medicus consequitur suum finem, qui
est adeptio sanitatis in corporibus ægris, aut præseruatio
ab ægritudinibus. Minor apparet, eo quod hæc medicinæ
solutiue euacuant malos humores à corpore, qui actu
faciunt ægritudinem, aut sunt parati eam facere: omne
autem tale est res præter naturam. Secunda ratio est.
De illis medicinis debet tradi cognitio in arte medicinæ,
circa quas vel per quas conuenit medicum recte agere
& errare: sed circa medicinas solutiuas conuenit medi-
cum recte agere & errare: quare &c. Maior est nota,
cum ars sit recta ratio factibilium, sit etiam de bono &
difficili, vnde ita se habet, vt circa ipsam possit artifex
recte agere & errare. Minor apparet, eo quod Gal. & Mes. &
alij antiqui recte processerunt circa ipsas cum modo ap-
proximationis earum in debita quantitate, qualitate, & tē-
pore, & alijs quæ oportet considerare in ea approximanda,
sicut & multi alij hic talia non considerantes errauerunt
circa ipsam. vnde videtur magis communiter er-
rari circa vsum medicinæ solutiue, quam circa vsum me-
dicinæ alteratiue vel resolutiue, eo quod effectum medici-
næ alteratiue vel resolutiue astantes non vident nec alij,
nec credunt quod istæ medicinæ aliquid faciant, & ideo si
ex eis lædatur infirmus, non propter hoc medicus acqui-
rit magnum dedecus, si medico de ea male successerit;
aut honor magnus, si ei de eius vsum bene successerit. bene
ergo necessaria est medico earum cognitio, & quantum
ad eam essentiam absolute, sicut ex parte subiecti, &
virtutis, & posse ipsarum; & quantum ad emendationem
nocumentorum earum, & modum approximandi earum,
similiter etiam quantum ad remotionem nocumentorum
ipsarum in hora solutionis ipsarum, & post solutionem,
vt sciat curare earum accidentia, & nocumenta, dum ad-
sunt, & etiam præseruare ab eis: hoc autem facit Mesue
in hoc libro primo, qui continet quatuor sermones. Tunc
ad rationem (de illis &c.) dico quod ista maior est falsa.
Tu probas auctoritate Halyabbatis, Dico quod multum
refert dicere, non des potum mortiferum, & non cogno-
scas eum: non enim medicus debet eum dare, eo quod finis
destruitur: sed non dicit Halyab. quod non debeamus
eum cognoscere, imo oportet eum cognoscere, vt ipsum
euitemus. Vel potest dici quod concedatur maior, quan-
tum ad ea quæ sunt venenum absolute, sed si sint medi-
cinæ venenose non per se, sed consolatæ cum alijs me-
dicinis, vt earum malitia remoueatur, bene oportet tra-
dere de eis cognitionem: & sic facit Mesue infra. docebit
enim cognoscere scāmoneam, & agariū, & similia, &
quæ sunt meliores ex eis, & quæ non, & partes venenosas
ab eis remouere, quæ quandoque inueniuntur in eis.

In hoc autem priore libro quatuor theore-
mata seu proposita docere statuimus.

Mesue.

A

THEO.

C A N O N E S

T H E O R E M A T A P R I M I E

L I B R I Q V A T V O R .

Ed. 1. Amp.
Cap. 16.

QUæ in medicamento purgante deligendo sunt obseruanda, ac estimada: primò, propria scilicet ipsius essentia: secundo, facultas.

2. Qua rōne vis medicamenti malefica, priusquam sumatur, corrigenda sit. Quod duplici fit ratione: vna quidem, admisto ei altero medicamento, & eo ipsi contrario, vel tota sua substantia, seu proprietate sua, vel temperie, vel effectu, admisto, inquam, proportionē iusta. Altera verò ratione per quadruplicē artificis industriā 1. coctionem. 2. lotionem. 3. infusionem. 4. trituram.

3. Quibus remedijs propulsemus incommoda tria in nobis à medicamento excitari solita purgandi tempore. Primum, materias ab eo moueri, sed non vacuari. Secundum, eas vacuari quidem, sed moleste & illegitime. Tertium, vacuari ultra quàm conuenit.

4. Quibus auxilijs sanemus affectus in corpore post purgationem reliquos, quales ferè sunt tredecim, singuli capitibus singulis à nobis traditi. 1. Febris, 2. Cephalalgia, 3. Vertigo, 4. Visus obtusitas, 5. Vētriculi imbecillitas, 6. Sitis, 7. Singultus, 8. Vētriculi dolor, 9. Intestinorum vlceratio, 10. Deiectio cruenta, 11. Tenesmus, 12. Corporis laxitas, & debilitas, 13. Conuulsio.

T H E O R E M A P R I M V M .

Medicamentum purgatorium humorem sibi familiare trahit, similitudine totius substantia, sed adiutus calore. Gal. lib. facul. nat. & simp.

Medicamentum est purgatorium, non à temperamento, neq; vt cōtrarium agens in contrarium, quatenus cōtrarium: neque vt simile trahens & euellens alterum, aut vt contrarium: neque vt leue sursum, graue deorsum, agitans purgandā materiam, sed quia talem [cœlitus est sortitum facultatem.] Omnis enim res (vt à Philosophis dicitur) facultate duplici est dotata, & prædita: vna quidem elementari, qua calfacit, refrigerat. [humectat, siccatur,] non autem purgat: altera verò cœlesti, hacque vel communi, vel sibi propria, & temperie illam dirigente, & qua hoc medicamentum est purgatorium, illud hanc, vel illam vacationem prouocat, aliud aliam atque aliam habet virtutem. Quæ omnia potest medicamentum à cœlesti virtute ad temperaturam accedente.

MOND.

Hic aduertendum, primo dicit Mes. q. omne ens mistum hic inferius existens est informatū duplici virtute. s. virtute elementari, & cœlesti, cā est in promptu, quia omne mistum habet duplex principium, quo potest operari suam operationem. s. principium inferius, & se tenet ex parte materiae, & agentis proprii, & determinati. aliud est principium superius siue vniuersale, & hoc est corpus cœleste. vnde dicit Arist. secundo physicorum, q. homo hominē generat, ex materia, & sole, & ideo bene dicit Mes. q. omne mistum est dotatū, & informatum virtute elementari, & cœlesti, cum per hæc duo perficiat suas operationes. Secundo aduertendum, dicit Mes. q. mistum dotatum virtute cœlesti, quandoque dotatur ea communi existente, quandoque propria. Nam forma specifica quandoque est communis, quandoque propria communis, sicut quando inest pluri-

bus eiusdem generis, aut eiusdem speciei, sicut dicimus quod omnibus odoriferis inest forma specifica, per quā habent attrahere matricem, & rebus foetidis inest forma specifica, per quam matricem fugant: sed forma specifica propria est illa, quæ non inest oibus indiuiduis eiusdem speciei, & eodem modo. non. n. omnis magnes mouetur versus polum meridiāalem, etiam est quidā magnes qui attrahit carnem hominis, & quidam non, vt Alber. ponit in suo de mineralibus, auctoritate Arist. & tamen omnes sunt eiusdem speciei. Dicit postea. Et hoc quia à cœlesti virtute tale supra complexionem fertur, & per hæc verba innuit Mes. quod licet medicina solutiva non euacuet proprium humorem per complexionem suam immediate & principaliter: tamē ipsa cōplexio est principium præparatiuum, & deseruiens formæ specificæ ad faciendum illam operationem. Nā specifica forma non influitur misto absolute, sed influitur misto præparato per complexionem. & ideo nos possumus dicere, q. ipsa forma specifica non est aliud formaliter, q. quoddam additum supra complexionem, per quod facit talem operationem. aut etiam licet cōplexio non sit primum principium operationis occulte, tamen multū adiuuat ad occultam operationem, illius medicinæ solutivæ, vt sit verum dicere, quod medicinæ solutivæ, quæ cum forma specifica habent complexionem calidam, & siccam eis annexam, plus attrahunt & euacuant, q. si nō essent talis complexionis, adhuc quæ sunt vehementer calidæ & siccæ cum proprietate quam habent, plus euacuant, quam aliæ quæ non sunt sic calidæ & siccæ.

Rebus enim omnibus natura (vt inquit Plato) proprietates quasdam indidit, quibus hæ ipsæ, quod sibi est proprium, agunt, idq; pro formæ natura & motione insita, cum nullius rei actio propria esse possit vlla, nisi quam forma ipsa excitat & dirigit. Hoc autem demonstrare, medici non est, sed philosophi, altiora speculant. Absurdum igitur fuerit existimare, à simili trahi simile: absurdius, à contrario: contraria enim mutuo se expellunt, non attrahunt.

De simili sciendū, q. similitudo est duplex: quædam est similitudo in qualitatibus manifestis, & hoc modo medicina nūquam euacuat siue trahit humorem, quia ei similis in qualitate. s. manifesta, nec hoc fuit vnquam opinatus G. bene. n. fuisset rudis, si dixisset q. carthamus & turbith attrahunt phlegma, quia ei similes in qualitate manifesta, primo cū phlegma sit frigidum & humidum, & turbith calidum & siccum, etiam differunt in modo substantiæ. Alia est similitudo in qualitate occulta siue specifica forma, de qua loquitur Gale. in tertio de simplici medicina. Vnde euacuat cartham⁹ aut turbith phlegma, quia eis simile in qualitate. s. occulta siue specifica forma, & per hoc soluitur vna quæstio prius mota si bene auertatur, vtrum. s. medicina laxatiua vel solutiva euacuet humorem sibi proprium, quia simile, vel quia contrarium.

Quod Gale. nūc vocat in n^o substantia similitudinē seu qualitatē propriam tū sola experientia noscitur, Mesues virtutē calidam, seu formā specificā, seu cōplexionē, quæ qualitatē, appellat.

MOND. Similitudo medicinarū ad humores duplex.

I O A N N I S C O S T Æ I A N N O T A T I O N E S .

De purgatiuis medicamentis quæstio inter antiquos medicos fuit, attraherēt ne ipsa humores quos detrahūt, an potius gignerēt. Atq; Hipp. quidē vetustissimus medicus parens non solū trahendi facultatē inesse ijs proficitur, quæ purgant: sed eā propriā & peculiaris etiā humoris attractricem. Cōtra tamē & Erasistratus aliquam in naturalibus rebus fieri attractionē negauit, & Aesclepiades medicamentā ipso sner gignere humores qui ijs assumptis educi solēt, tueri est ausus. Mesues hic noster ronalis, & diuinus certe medicus, ab Hippoc. non recedit: sed hoc veluti posito fundamento, quod attrahant,

De purgantibus medicamentis actione tuus egimus & de vniuersali stirpis natura, quæ supior an. no diuulgauimus.

hant, quæ vi id ipsum agant breuiter innuit, refutatis breuissime quibusdā aliorum hac de re opinionib⁹. Age aut, quando digna animaduersione est quæstio, quæ hic de purgandi causa proponitur: prætermittam nunc veterū illorū opinione à Galeno in libello de purg. medic. facult. satis reprobata, attractionis huius causam paulo fusius inquiramus, & Mesuæ sententiā expendamus, sanè facultatis huius admirabilis causas, vt ego quidem video, alijs manifestas afferunt, vt calorem, temperamentū, qualitates sensibiles nuncupatas, ac similitudinē in substantia, vel qualitatibus inter medicamentū & humores, alijs ad obscuras cōfugiunt: atq; hi nonnulli ad similitudinē inter humores, & medicamenta, alijs ad cōtrarietatem, quidam etiam ad proprietatem totius substantiæ à celo impartitā. Explicemus ergo hæc omnia sigillatim. Primum omnium, qui ob calorem trahere medicamenta arbitrantur, exemplo mouentur ab evidentibus rebus desumpto: vt enim calore solis vaporū copiam ex terra sursum effert, & calefactas seu igne, seu frictione, seu medicamentū alicuius vi externas corporū nostrorū partes in tumorem attolli quotidie obseruamus, ob spiritum scilicet, & humorū attractionē; ita etiā quū medicamentū humores allicit, vt eius calorem causa esse statuam⁹, non videtur à ratione alienū, atq; ob id maxime, quod attractionē omne ex calore fieri philosophi quidē clarissimi senserunt, & ex purgātibus, quæ calidiora sunt, ceteris minus calidis valentius expurgare vsu ipso experimur, merito igitur purgandi vis calori videtur ascribenda. Cōtra aut alijs, quāuis probabilem affectionis huius causam caliditatem dent esse; absolutā tamē esse non assentiuntur. Atq; doctissimus quidē Auerroes, quū attractionē duplicem esse doceat. 5. Coll. alterā à calore, alterā à proprietate, quā etiam à tota substantia nuncupat; cōcurrere in medicamentis vtrāq; existimat, adesse, videlicet attractionem, quatenus attractio est (calemque eā vocat, quæ à calore) cuius merito trahant: & attractionē à proprietate ob quā certū humorem ex certa regione expurgent, proprietatem vero hanc conuenientiā & proportionē esse ait inter medicamentū & humores, quæ ex certa elementorū missione proveniat. trahere aut medicamenta nō sine humoris cognitione existimat. Alij aut, quāuis attractionis initium caloris gratia fieri nō abnuant: quia tamen caloris acies obtundi ab humiditate solet, vt primo statim humorum affluxu medicamenti quoque caliditas reprimatur, attractioque; ipsa vis infringatur, necesse putant, si modo purgatio vnius caloris vim sequitur, quā ob rem factō à calore trahēdi initio, ac detracta humoris portio, succedere postmodū quod reliquū est, vi vacui, & consecutione quadā arbitrantur. Alij tamen rursus nō calori, sed tēperamento, quod ex primariū qualitatē fit cōfusione, veluti ex uarijs vocibus harmonia, purgandi tribuunt vires. quū enim scammoniā bilem primo loco in omni corpore & affectu omni semper educat, nō pituitā, agaricus contra pituitā, non bilem; verisimile est facultatem hanc, quæ toti speciei cōmunis & perpetua inest, non caliditatem sequi, quæ par in alijs reperitur medicamentis, quæ tamen pares vires non habent: sed ex intimis ac proprijs horū principijs, atq; adeo ex peculiari eorū tēperamento effluere, quo pacto etiā propria rerū accidentia omnia ex proprio temperamento duci philosophi plerique proficiuntur. Sed neque hæc tamen opinio omnibus satisfacit. præter calorem enim & præter temperamentū alijs etiam qualitates secundas, saporis scilicet, & substan-

tia tenuitatem addendā putat: quare purgantia generaliter omnia, quo calidiora, acriora, & tenuiora fuerint, eodem etiam crassiores humores, & ex remotioribus partibus aiunt expurgare. Hac autem ratione id fieri subdunt, vt medicamenta, quæ minus calida, acria, & amaritudinis ferè expertia sunt, à toto corpore trahere vehementer quum nequeant, merito solam bilem flauam educant; calidiora vero & acriora tum calore, tum insigni partium tenuitate crassum ac melancholicū humorem alliciant; sicuti etiā quæ cū insigni calore, & acrimonia vehementem amaritudinem cōiunctā habent, pituitam; calidissima vero, et acerrima, ac penè caustica aquas expurgant. Hæc illi. Ab his tamen omnibus discedit alijs, & attractionem hanc nō nisi similitudinis gratia fieri aiunt: similitudinis inquam, cū substantia, tum qualitatibus, quæ inter attractum humorem est & medicamentū quod trahit. consentaneū certe est quæ similia sunt facillime cōgredi. Sentire aut hoc ipsum Galenus interdū videtur, veluti quum. 3. de simpl. medic. fac. cnicum pituitā non immerito expurgare ait, quia illi similis est colore, & substantia. Sed de manifestis causis hæcenus. Qui vero ad occultas causas rem deferunt, horū quū aliqui ad similitudinem, alijs ad cōtrarietatem, alijs ad occultā proprietatem cōfugiant; qui ignote similitudini seu sympathiæ vim hæc ascribunt, cū vt superiores, à similibus trahi similia argumentantur, tum tuerentur sese & magnetis exemplo, qui opinione multorū ob similitudinem ferrū trahit (vidē quippe vtrique natales sunt, & eadem ferrū, & magnetis fodina est) & alimentorū quæ similitudinis itidem gratia trahuntur à partibus, quibus alendi desiderium inest. hos aut & 3. de simpl. medic. facult. videtur Gal. sequi. At vero qui dissidij & antipathiæ potius quā similitudinis vilius causa purgationes fieri suspiciantur, alia mouentur ratione, non fugant se se quæ similia sunt, sed quæ contraria. at assumpto medicamento humores extrudi foras videmus. Nō alia item de causa medicamenta purgare cōstat, quā quod natura nostræ aduersantur, vim faciunt, ac veluti veneni vires exercent, id enim medicis omnibus est receptū. dissidium ergo purgationis est causa, nō similitudo. Caterum neque hæc opinio omnibus arridet. Sed alijs nō antipathia, nō sympathia, verū insita quedam proprietas medicamenti formæ à celo impartita actionis huius potissima visa est causa. quū enim duplex in re omni facultas sit, philosophorum testimonio, elementaris altera, & altera celestis, quæ supra elementorū est vires, & proprietas vocatur: iure admirabilis actio hæc ad celestem facultatem referenda videtur, nō ad elementarem. ita sanè & magnetis attractionē diuinū diuinus Plato censet in dial. de poet. favore, licet interdū vacui addat necessitatē vt in Timæo. Sequuti opinionem hanc doctissimi sunt viri Auicē. atq; Auer. tandem etiā sequitur Mesuoster, nō tēperamenti, ac elementaris vilius facultatis gratia, nō ob similitudinem aut cōtrarietatem: sed ob proprietatem celi minere impartitam purgantium medicamentorū actionem fieri, primis statim verbis pronūcians. Itaq; quū hæc ita se habeant, totq; ac tam variæ de proposito problemate sint sententiæ, perpendamus nos rursus singula diligentius, & quid ipsi sentiamus ingenue explicem⁹. Profecto (ne ab instituto ordine recedamus) qd calor attrahat non est vt quis neget, quando id sensus docet, seu per se seu per accidens attrahat: ita etiam qd nullo pacto attrahere medicamentū queat sine calore, fateri oportet, quando venarū reformatio, qd ad attractionem necessaria Mesuæ.

A ij est,

est, nō nisi caloris vi fieri potest. quod tamen ad hūc locū facit, si caloris eius vi, qui medicamento inest, attractio humorū primario fieret, medicamenta ergo calida oīa purgatoria essent, educerēturq; quouis ingesto phar-
 maco humores promiscue omnes, semperq; tenuiora excrementa primo loco deicerentur. Contra tamen infinita prope modū calida, & ipsis, quę purgatoria uocam⁹, longe calidiora sunt, quę nō expurgant. obseruareq; est medicamenta nō cōfūse omnes, sed suos quęq; humores primo semp loco detrahēre, ac crassiora frequenter excrementa pro vi, scilicet medicamentorū varia primo loco excerni tenuib⁹ relictis. id. n. pulchre ī lib. de purg. med. facult. Gal. differit. quāq; illud quoq; pro certo habemus, in eadem humoris specie, quod tenuis est primū, de hinc quod crassius, ordine a medicamento omni elici: id enim & ratio docet, quando tenuiora fluxioni aptiora sunt q̄ crassa; & experimento licet cuiq; obseruare. Ita ergo cōsūtari eorū placitū existimarim, q̄ calori primariū in purgando ascribunt munus. De Auerrois opinione qui caloris naturalis gratia & cōuenientia ac p-
 portionis (vt eius verbis utar) inter medicamentū & humores attractionem hanc fieri existimat, si liceat proferre quod sentimus, nō satis assequimur quid tantus vir velit. esto inter medicamentū, & humores cōuenientia, & proportio. vnde hęc? Ex certa quadā mīstionis mensura? At & prima, & secūda, & tertia qualitates certā exigunt elementorū mīstionem, vt edantur. quod enim absinthium primo ordine calfaciat, minus quam sal astringat, & abstergat, non aliunde quam ex diuersa elementorū mīstione puto prouenire. nō differet ergo attractio ex proprietate ab ea, quę ex calore, si vtraq; mīstione sequitur elementorū. non ergo vnus, aut alter, sed confūse omnes, & ex quacunque regione, humores trahentur. At cognosci ait Auerr. a medicamentis humores. Nō renuo, neq; ut quidā, tam crassę minerę hominē fuisse Auerroē puto, qui sentiendi vim medicamentis ascripserit. ac fateor inesse medicamentis, vim talē, qualis in ijs, quę vt alantur, trahūt. neq; enim sine naturali appetentia, ac propterea cognitione, ac rectius, instinctu quodā trahunt, id quod Platonē, vt plātis sensū tribueret, cōpūlit. verū quia non alūtur humoribus medicamenta, quod ita appetant, attrahantq; videtur digniori quā elemētis initio deferendū. Faciunt vero hęc nō minus aduersus eorū opinionem, qui, quum trahendi initium calori acceptū ferant, detracta tamen humoris portione succedere aliā consecutione quadam, & metu uacui existimāt. Sed hos etiā illud particulatim refellit, q̄ si modo, vi uacui purgatio fieret, leui quouis assumpto pharmaco humorū omnium, & sanguinis etiam ipsius euacuatio succederet. ita scilicet tubulos, qui hauriēdis, vi vacui aquis parantur, nunquā in trahēdo habere modum videmus. atqui hoc ridiculū est. Sed quid de ijs dicas, qui purgandi facultatē accidens veluti proprium medicamento esse aiunt, ex toto temperamēto emanās, atq; adeo tēperamentū purgationis causam esse putāt? His certe, quū temperamentum ex permistis elementorū qualitibus originem ducat, neq; aliud sit, quidpiā quam certus quidam ex calore, frigore, humiditate, & siccitate concentus, cur & quo pacto prater primas eas qualitates, vires huic, quā primordijs tāto intervallo maiores ascribi debeant, reddēda ratio erat. Atq; hęc aduersus eos qui calori, aut temperamento purgatricis facultatis causam ascribunt. Qui autē prater hęc sapores etiā, & substantia modū adiungunt, ijs nō teme-

re hęc obijci posse videntur. primum quidem neq; acris amaraue omnia, cum tenuissima etia partium substantia purgandi vi prędita sunt: neq; quę purgant omnia, vel amara, aut acris sunt, vel tenui substantia cōstant, quod hi veluti perpetuū ponere videntur. ascribi vero etiam hęc facultas non minus odori posse videtur quam saporibus, quando ex solo medicamento odore pluribus citari alius solet. Quid? etiā vmbilico, & calcibus ad mota medicamenta interdum expurgant, quod Actius, & Paulus, & Aētuarus docent. frequenter etiā integra euomuntur medicamēta, & larga tamē deiectio sequitur. neq; raro catapotia, qualia prorsus assūpta sunt, reddere alius solet cū copiosa humorū colluuiē. An etiā sapores, & substantia tenuitas in his purgationis sunt causa? Quod certe substantie tenuitas prestare potest, penetratio est medicamēti in intimas, & remotissimas corporis partes. acrimonia autē, & amaror cum sentientes partes irritare, tū abstergere apta sunt. nō id aut possūt nisi medicamēta ipsamet in vniuersum serātur corpus, quod (vt nunc quādoq; fieri demur) fieri tamē perpetuo nō potest, veluti, quū foris admoventur vel integra vomitu, aut deiectione per aliū redduntur. nō est ergo purgatio, vel saporū, vel substantie tenuitatis, vt primarię causę opus, vt hi putant. Quare neq; quod subdit, errore vacat, quū aiunt medicamenta, quę minus, acris, amaraue sunt, bilē tenuē tantū, ac lenem humorē ducere; acriora vero, & amariora, ex maxime longinquis partibus crassū educere, quale pituitosum, & melancholicū est. amarissimū. n. medicamentū est aloē, quę tamen hepār vix attingit, & bilē vix expurgat. contra autem armen⁹, & cyanus lapis saporis ferē omnis expertes, (pręsertim tritū, & lotionē passi.) melancholica, & pituitosa excrementa, ex extremis corporis partibus euellunt. ita, & polypodiū, quod dulce est, acedimis prorsus experts, pituitā elicit, marina brassica, quę subamara, & hermodactylus ferē dulcis, serofos humores trahit. Nō sunt ergo purgationis causa sapores, aut substantie mod⁹, licet non negē huius generis qualitates ad purgationes ēt plurimū cōferre. Ab ijs vero, qui ob similitudinē inter humores, & medicamēta illos alluci ab his putant, hęc querenda essent. Primū quidē, quia substantia vocabulū nō vno significatu sumi solet, sed quādoq; substantiā vere ipsam, quādoq; aut modū substantie significat, vtrum horū intelligunt? Si vere substantiā, ea est materia rei, ac forma. ridiculū aut sit dicere eadē, aut simili forma, seu materia cōstare medicamēta, & humores, quę toto genere differunt, nihilq; cōe habent. Si autē substantia modū, atqui agaricus pituitā trahit crassā, viscidā, graue, ipse tamen tenuis, friabilis, lenis, infinitaq; vsu quotidie veniūt pituita hoc pulso similia, ouī albumen, caseus, itria atq; eius generis alia, quę pituitā nō eliciunt. Quod si in qualitib⁹ sensibilibus similia medicamenta sunt, & humores, quū ea, quod ad hoc negotiū facit, alię ad tactū referantur, vt caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, alia ad gustatū, vt sapores, alie ad aspectum, ut colores, si rē perpendas, medicamēta pleraq; calida frigidos etiā humores ducunt, ut colocynthidis, cnicus, agarius pituitā, & dulcia amara dulcē, aut certe inspidum eliciunt, vt eadē colocynthidis, cnicus, agarius, eandem pituitā, & dulcia amarū, vt māna, & cassia bilē, ita etiā scammonium cineritio colore pręditum, & manna, quę candida est bilē flauā, ac myrabolani chebuli nuncupati subnigri pituitā ducunt. Sequitur nunc eorū opinio qui ad occultas causas cōfugientes similitudinē in substantia

ac qualitab⁹ nō manifestā, vt superiores, sed occultā in
ter medicamenta, & humores ponūt. Sed paucis, vtram
similitudinē intelligas, occultā, aut manifestā, in qualita-
tibus, aut substantia, maior nō videtur ratio, vt medica-
mentū humores trahat, q̄ trahatur. quod. n. solet Gal. ex-
cusare, hoc illos trahere quia valentius, vel ex eo cōsu-
zatur q̄ assumūtur pharmaca sepiissime frustrata purga-
tionis expectatione: quo docemur quandoq; etiā attra-
ctionē resistere humores, neq; semp ā medicamento supe-
rari: alioquin ē hoc ipsum quod Gal. ait, prater eam quē
ex euentu sit observationē, nullā cōiūctam habet rōnem.
Verisimile. f. videtur id quod trahit eo qd̄ trahitur esse
validius, atqui nō idem semp trahit aut trahitur, nō semp
per medicamentū purgat, sicuti etiam nō semp magnes
ferrū, sed cōtra magnetem ferrū, aut etiam ipsemet tra-
hit magnes. infirma ergo hac de re Gal. ratio videtur.
Adde, qd̄ quā ob familiaritatē, seu similitudinē substan-
tiā trahūt, ob id trahūt, vt attractio fruatur: & quā ad
trahens mouentur, mouentur oīa vt perficiantur. at quis
p̄ medicamentis humorū vsus, quā etiā humoribus ex me-
dicamentis perfectio esse pot̄ est? Addamus etiā postre-
mo nūq̄ satis laudatū Auicennae rationē. Si attractio ob
similitudinē fieret, ferrū ergo ferrū attraheret. quid. n.
ferro similis est q̄ ferrū ē falsum igitur est nō solum qd̄
medicamentū ob similitudinē humores allicit, sed ge-
neratim qd̄ similitudinis gratia vlla fiat attractio. Hāc
dici possūt aduersus eos, q̄ similitudini purgandi vī ascri-
būt. Nō difficile vero et iā est eorū placitū euertere, qui
antipathia gratia purgationes fieri putant. Quā. n. anti-
pathia hāc obscurae an manifesta ē? Vtrā dixeris, fu-
gant & fugiunt se se quā cōtraria sunt, nō aut cōgrediū-
tur. humorū autem propulsio (quā. f. opinio hēc fulcitur)
quā assumpto sit medicamento, expultricis naturē visce-
rū opus est, nō medicamenti. hoc. n. licet naturā nostrā
insensum, nobis suis qualitab⁹ ac substantia sit molestū,
absurdū sit, si quis veluti sensu aliquo prāditū, persequi
humores dicat. Superest iam eorū placitū, qui purga-
tricis facultatis causam occultā proprietatem esse pro-
fiterentur, q̄ etiam qualitates occultas, formam specificā,
& proprietatē totius substantiā appellat. Hanc autem
derident multi, & turpissimā ignominie vertūt medico,
qui sensitiuus est, vt aiunt artifex, ad obscuras causas cō-
fugere, apertis, & quā sensui euidentes sunt relictis. prae-
sertim aut castigatione dignus hic author quibusdā visus
est, q̄ ā Gal. discesserit, q̄ gentiana, brassica marina, &
p̄onia vires ad manifestas qualitates referre conatur,
& nusquam specificā formā agnoscit, q̄ etiā nulla noua
rōne illius dogma euertit. alij etiā incōstantia ipsū
dānant, quum alibi de rosa verba faciens, primam eius
operationem. i. purgationē, sui oblitus, in amaritudinem
referat. Addere vero etiā horū calumnijs has rōnes nos
possumus. Si ā specifica forma purgandi vis medicamētis
inest: vt purgēt, nisi seruata illorū forma, inesse illis non
pōt. atqui quū ea offeruntur, vita vegetali atq; adeo for-
ma ppria exuta offeruntur, ne de cōtusione, tritura, & cō-
tione aliqd̄ dicā, ā quibus ex propria natura miris mo-
dis exiūt: forma ergo ascribi purgatrix vis nō potest.
Adde hoc ē, quū eadem purgandi vnius humoris facul-
tas pluribus insit; si mō vis hēc formā sequitur, vna etiā
horum oīum erit forma. qd̄ est absurdū. Recitauimus hā-
cenus variā de pposita q̄stione placita, & ostendimus,
quo pacto cōfutari aut certe labefactari posse singula vi-
deatur. Reliquū nūc est, quādo & nos in hāc arenā descē-
dimus, vbi p̄ vna veritate, & p̄ bonorū autoritate de-

A certamus, vt ipsi quoq; qd̄ in tā multiplici controuersia
sentiamus, libere explicemus. Naturaliū ergo rerū quā
variā sint actiones, eas quidem, q̄ toti alicui speciei sunt
cōes, ex intrinseco rei principio initū ducere inter oēs
cōstat, qbus de natura studiū fuit. sicut vero intrinseca re-
rū principia materia & forma. quā ob rē q̄ attractio, q̄
ā purgatorijs sit medicamentis, ex earū est serie, quā in
tota sunt specie, est. n. oī rhabarbaro & scāmōnio vis ex
purgādā bilis, illud primū omniū est inquirendū, sit ne
huius, de qua hoc in loco agimus, attractiois facultas
materiā ascribēda an formē. p̄fecto materiā sequuntur,
quē primas elemētōrū vires sequūtur, sunt. n. hāc & stir-
piū, ex medicamentorū, & rerū inferiorū oīum materia:
atq; sicuti duo hēc in elementis sunt ipsis, qualitates ac
substantiē, & ex permistis qdem qualitab⁹ tēperamen-
tū, ex substantijs vero sit quē mistio nūcupatur: ita etiā
qualitatū cōfusione primā qualitates, alterū vero quā ē
substantijs secundā, & alia deinceps sequuntur, sapores,
odores, crassitudo & tenuitas, q̄ modū substantiā vocāt:
ad hēc ceterē eē quē in corporibus sunt oībus generatim,
quē sensui patēt, & vulgo sensibiles nūcupantur. Ex his
diuersē, & plures in reb⁹ actiones sunt, sicuti & eē sunt
diuersē, ac multē: & ascribi oēs materiā solent, nō qdem
q̄ has ipsas materia edat actiones, agit. n. nō materia nō
forma, sed cōpositū: verū materiā ascribūtur, q̄ ipsi ma-
xime sunt affines. his exceptis ceterā oēs quotquot in na-
turalibus reperire est reb⁹ formā sequuntur, & proprie
nūcupantur, q̄ formē, ex qbus emanant, sunt propria. hāc
etiā obscurā atq; abdita dici solent, q̄ ignotū & sensui
minime cōspiciū habēt initū, sunt. n. ignotē rerū formē,
& propterea, quē formas sequuntur, actiones quoq; igno-
tē, sicuti quā ascribūtur materiā & cōmunes sunt & pa-
tentes, q̄ ex elementis & cōmūib⁹, & quā sensibus pa-
tent originē ducant. Hāc quū ita se habeant, vtrum nā
p̄cipiū medicamentorū attractio sequitur? materiāne
an formā? Ex ijs quā supra attulimus vtrū horū oppor-
tū actionis huius initū sit, difficile statuere vllus pōt:
quando & eorū qui tēperamentis, ac qualitab⁹ sensili-
bus. i. materiā ipsi, et eorū qui formē id acceptū referūt,
depressa opinio videtur rōnibus varijs. Est tamen, sen-
tentia nostra, res formā ascribenda non materiā, si rem
ppendamus. Namq; si naturā in collocandis atq; agēdis
reb⁹ sapienter se se gerere verū est, actiones q̄ cōes sunt
cōem causam sequi ē oportet, & proprias propriā. Est
aut cōis rerū causa materia, propria vero sua cuiusq; rei
forma. scāmōnij ergo actionē quā bilē, & agarici quā pi-
tuitā & epithymi quā bilē atram nō aut humores alios
expurgat, q̄ horum propria est, nō etiam medicamentis
oībus cōis, formā putarim merito ascribēdā, formā in-
quam nō cōi. i. genericē, quā purgatoria oīa vi purgandi
prāditā sunt, sed specificā, quā & singularem quendam
humorē, & ex certa quadā corporis regione unūquodq;
trahere natura insitum habet. Neq; igitur temere vis
hāc, q̄ purgatorijs inest medicamentis, eorū pprietas
nūcupatur. etsi. n. quē vere ppria sunt, vni, & oī & sem-
per cōueniunt, pituitam vero, & bilē vtrāq; & serofos
humores plura sunt q̄ expurgant: nō est tamen ut facul-
tatē hanc inter cōmūissima accidentia reponamus, quē
& oībus speciei indiuiduis & perpetuo inest, sed dignan-
da est propriū, quamuis nō omnino legitimi, nūcupatio-
ne. Illud verō etiam cōstare existimo, nō falli eos, qui to-
tius substantiā pprietatem hanc appellant, quū actiones
vere ex cōposito corpore nō ex materia aut forma ema-
nent. Ad hēc etiam, quum philosophorū testimonio pro-

Mes.

A iij

priorum

priarū formarum prouetus in inferiora omnia ex celo, (Plato mundi animā, Aristoteles naturam vniuersalē, Auicennas datorē formarū seu colchodeā vocat) sortū suscipiat, sol nāq; & homo hominē gignit: nō est de Mesue admiradū, qui medicamentū quatenus tale i formē gratia, quē profecto rei cuiq; largitur, ut hoc ipsum sit, quod quēq; est, & ex celesti vi, quā impartitur formas, purgādi vires obtinere medicamēta proficitur. Itaq; suscipiēda, laudādaq; in primis Mesua quidē sententia videtur. cū hac tamen si eorū quoq; opinionē cōiungi posse dixerō, qui cōsensum inter medicamentū, & humores attractionis causam ponunt, nō diffido ipsum quoq; Mesuem assensurum. Sed adscribenda attractio hęc similitudini, non veluti effectrici causa est, verum vt causē, quā sine qua nō solet nuncupari: ita vt ipsa quidē actio primum celo accepta referatur, & cuius sinu & formā, & formarū proprietates emanant: proxime autē formā, aut corpori per formam ascribatur, sed nō tamen nisi interuentu similitudinis perficiatur, hoc Mesuē nō detrectaturū arbitror, qui si similitudinē reprobat, vt effectricē causam reprobat, nō vt causam, quālē nos dicimus, quā quidē res si a Gal. forte fortuna ita vt nos scribimus fuit intellecta, nō recte faciūt recentiores, qui ab illo discedūt. Neq; vero ad medicamenti attractionē sola necessaria est similitudo, verū quia nō sine calore referari meatus possūt, per quos attractio fieri debet, habebit ipse quoq; calor causa sine qua non, rationem, sicuti etiā substantiā medicamentorum tenuitas, causa, cum qua expeditius purgatio fiat, rationem subit. amaritudo vero acrimonia & sapes vno verbo omnes in purgatione indigni sunt causae nomine: sed maioris dūtaxat aut minoris caliditatis, aut substantiē crassitudinis tenuitatisue sunt signa. & hęc quā nā incidendo penetrādo abstergendo magis valeāt, docere possūt. Hęc igitur de attractionis medicamentorum causa sint dicta. Caterū si res ita se habet, quid ad rōnes, quibus & similitudo, & proprietates hęc supra improbat? Difficiles eā profecto semper vīse sunt nobis: paucis tamen. quum primo loco de similitudine obijciatur nō maiorē esse rationē vt medicamentum humores trahat, quam ab usū trahatur, probaturq; vires (quod Gal. ait) in medicamēto nō esse maiores, quam in humoribus, quando non semper trahunt medicamenta, sicuti neq; semper magnes ferrum trahit; id satisfacere posse pro Gal. videtur, quod licet quandoq; frustrantur medicamēta expectato euētū, plerūq; tamē expurgāt, quod argumēto est humores superare. quanquā interuētū etiā superatur ob naturā illius, qui assūpsit robur. Fulci tur ergo Gal. cōiectura quotidiā & ordinariē, (vt ita dicā) observationis testimonio. Quod autē trahant medicamēta, ut humoribus fruuntur, cui mirū? vt fruātur, in quā, vt frui magnetē ferro aiunt, nō veluti alimētis fruuntur, quē viuūt. atq; ignoramus certe quis humorū vsus ipsis sit medicamētis, ignoramus etiā quā perfectio humoribus ex eo congressu adueniat; nō ob id tamē cōtentiosius despicienda hęc res est nobis, quos naturā magisteriū, consiliūq; latet de rebus multis. Sed quid ad Auicennā negatē similitudinis gratia vllā fieri attractionē, quādo ferrū ipsūmet ferrū, & aurū aurū traheret? Cōciliāuimus hos magnos inter se viros alias. nūc aut vt huic loco satisfaciamus, illud aduertēdū putamus, si cui similia ea sunt, quā aliqua in re cōueniunt, simile n. Plato esse ait, cui aliquid idē accidit; ita, eadē dici quā in oībus cōueniunt. Improprie autē quā similia sunt, eadē dicās: & quē eadē, similia. Transferri tamen simili-

tudinis vox ad ea quā idē sunt, quādoq; solet, quā certe quum cōueniant in oībus, tam similia videntur, vt nihil magis, ita bos bovi, homo homini simillimus interdū dicitur licet improprie. identitas n. hęc potius est quam si similitudo; nos identitatē hāc alias similitudinē exactam vocabamus, quia nihil desit quin cōueniat; rectius autē impropria similitudinē nunc dixerō. Auicennas igitur impropria similitudinē id est identitatē negat attractionis causam esse: ferro n. ferrū traheretur, & auro aurū; propria vero non negat. ita & Gal. impropria illā 3. Cap. 23. de simp. med. fac. reuult attractionis esse causā, eodem ferri allato exemplo, propria aut ascribit. atq; hoc pacto idē duo in medicina primates sentiunt. Ergo obiecta ratio nihil aduersus nos facit, qui de propria similitudine, non de identitate verba facimus. merito igitur ferrum ferro simile esse Gal. non assentitur, quod idē specie est, & merito etiā erroris taxandi sunt recentiores Gal. hac de re accusates, si enim simile, id est, cui aliquid idē accidit: nō tamen cui omnia eadē accidunt similia sunt, sed eadē. quod aut homo homini similis vulgo dicitur, quod obijciunt: accidentium externorū presertim, figura, coloris, magnitudinis, aut etiam actionum gratia similitudo ea spectatur, quod hęc quum toti speciei communia non sint, duobus tamen his cōueniāt: sed quod ad substantiā atq; adeo materiā, ac formā p̄tinet, idem homo homini semper dici solet, nō similis. At vero, vt quē de specifica forma obtare nobis uidebatur, expēdamus, primū quidem quod Mesuē dīnant, quia a Gal. discedat referēte ad manifestas causas omnia, & specificā formā negligente: quod etiā nullam aduersus Gal. promat nouā rationē; hoc inquā, equi ac docti indices nullius est mabunt. Philosophi probi & ingenui fuit nullius auctoritate seduci, quin quod sentiret libere proferret. neq; aut quāuis Gal. brassicā marinā, gentianāq; manifestis qualitātib⁹ agere scripserit, amaritudo tamē, aut alius vllus sapor purgatoriae facultatis causa sunt, sed signa tantū, quali substantiā, modo substantiā, calore, ac siccitate medicamētū cōstet: dein vero, quāu incidēdo, attenuādo, aperiendo, abstergendo valeat. purgatoriae vero facultatis tantū abest vt causa sint; vt neq; etiā perpetua sint signa, quādo infinita sunt amara, acris, salsa, acida, quā eiusmodi vi carēt. Sed esto etiā vt album subducatur marina brassica amaritudinis ac falsedinis rōne, & gentiana, quia amara est expurget; quid tamen in reliquis propemodū īfinitis medicamētis similitū actionū sit causa, neq; Gal. expressit, neq; eius emulatione ex manifestis causis sumi pōt. iure ergo neglecta etiā Gal. snia cōmūne affert Mes. purgatorij oībus causam, specificā formā: quā quidē quia obijciunt fuisse a Gal. ignoratā, ut de m⁹ illis specificē formē nomen fuisse ab eo suppressum, q formā inter causas nunquā agnouit, vt benefatētur docti, & in illius libris versati viri; nō is tamen substantiē proprietatē, quā eadem cū specificē formē facultate res est, dissimulauit, cū in reliquis, tū in purgatorij. id quod ob pernicaces monstrare iā aggredimur. Primū quidē 6. simpl. medic. facultates ait medicamentorū alias rōne, alias experientia dignosci, rōne quidē, quā falsificādo, refrigerādo, humectādo, exsiccādo: sola vero experientia, quā totius substantiē proprietate afficiunt. Hoc ipsum affirmans lib. 9. facultates ait, quā proprietatis totius substantiē ratione insunt, a methodo ac ratione esse alienas, & per solā experientia dignosci. Hic etiā lapides dicit vires partim secundū effectrices qualitates habere, partim secundum totius substantiē proprietatē. Quid autem

Cap. de lapidibus.

autem per effectrices qualitates intelligat, lib. 10. explicat priorum librorum summā colligēs in hac verba. ostensum est (ait) medicamenta quae effectricibus nominatis qualitatibus agunt, nepe caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate, harū missione effici acerbā, austera, salia, salisuginea, amara, acrida, dulcia, pterea extergentia, repugnentia, attrahentia, emollientia, vrentia, sceptica, crustica, ad haec secundū alias actiones magis speciales sarcotica, synulotica, glutinatoria, tū fistularū tū vlcerū, aut carnis excrecentiā detrahentia. haec Gal. quae verba idcirco attulimus, vt ne quis purgatoriā, de qua hic agimus, facultatē referri ad effectrices qualitates eo auctore contendat. Scribit vero etiā lib. 9. iaspidem virētem vere proprietatem habere, vt stomachū, & os vētris adhaesu adiuuet. Et lib. rursum decimo, qd sterens bubulum apium, & vesparium moribus prodest, fieri posse ait, vt a proprietate totius substantiae eneniat. Ita etiā lib. 11. caneros exustos, quod rabidis succurrat, opinari se ait fieri ex totius substantiae proprietate contra Pelopis doctoris sui sententiā. At nōne etiā 8. de comp. med. per loca, elegma ex cochleis ab Asclepiade paratū, & lupinū iecur in hepatis affectibus prodesse ait non secundū vnam, aut alterā qualitatem, sed secundum totā substantiam? propterea qd; medicamenta haec probat vt benigna, quae & nutrire iecur possint, & media quā sint iuxta calidi, ac frigidi oppositionem, omnibus intemperatis conueniant, vt quae ex substantiae proprietate comoditatem de se exhibeant, neq; calidas, aut frigidas intemperies ledant? Quā ob rem quum haec ita se habeant, patere existimo, qui ex Gal. sententiā proprietates refutant, non satis strenue in eius libris esse versatos. An vero purgatoria medicamenta proprietate substantiae an manifestis qualitatibus agere idem existimet, ex 6. de simpl. medic. fac. planē constat. quū enim medicamentorum qualitates alias ratione, alias experientia disci doceret, atque experientia eas dignosci, quae ex totius substantiae proprietate: inter has, quae tota substantia, sunt, ait, quae facultatis deleteria, & deleteriorum alexiteria, & purgatoria. Quod si quis obijciat non esse hoc ipsum legitimū Gal. iudiciū, quum. 3. de simp. med. fac. & alibi passim, purgatoria, totius substantia similitudine humores allicere tueatur: Nobis equidem licet varijs vocibus Gal. vtatur: idem tamen per substantia totius similitudinem, totius substantiae proprietatem, & totā substantiam significare prorsum videtur. id huius rei coniecturam nobis praebet, quod quum 6. & 9. de simp. med. fac. de abrotano, & lapidibus verba faciens, quae a proprietate totius substantiae agunt, a methodo ac ratione esse aliena, solaq; experientia agnosci asserat: hoc rursum idem 6. simp. alisso, & reliquis ijs ascribit, quae totius substantiae similitudine agunt. Itaq; (quod pollicebar) patere ex his potest & specificae formae vim, sub diuerso licet vocabulo, a Gal. agnosci, & ab eo Mesuē hac in re non discrepare. quem etiam vt discrepare aliquis contendat, quod nulla noua ratione refutatam opinionem confutet, quod obijciatur, non admiramur: quando hic ad ea quae medico sunt longe vtiliora transiturus satis habuit praetermissa longiori disputatione quid sentiat breuissime aperire. Ita vero etiā quod illum inconstantiā dānent, non multi estimarim. habet certe rosa ex amarore purgandi potestatem, quod vbi hic euauerit, abit ipsa quoq; facultas purgatoria, sicuti etiā medicamentorū quorumuis aliorū facultas eorū sapore abolito faceffit. at primaria tamen

A purgandi potestas nō amaritudini ascribitur, sed rosae ipsius proprietati. amaror vero aut illius causa rationem subit, quam, sine qua non, appellant; aut ipsa amaritudo idest, rosae partes, quibus amaror inest, subiecti locum tenent, in quo purgatoria facultas resideat. haec vero rosae ipsi, sicuti alijs quoq; medicamentis totius substantiae proprietate, ac celesti inest largitione, iuste ergo accusat magnū huius scriptorē inconstantiā. Quod sequitur magis anxii semper me habuit, ratio. s. tu prior tū posterior, quā aduersus specificam hūc formā adduximus. His tamen haec forte satisfaciunt. Ac priori quidē, quū corrupta medicamentorū forma corrūpi & eius actiones oportere affertur. huic, iquā, ita iri obuiā posse existimarim. emulsis certe plātis, ac artificii terendi, coquēdi, maceradiue expertis, & vegetalē, quā uiuunt, & formā plantae ipsam specificam corrūpi. alioqui enim adhuc uiuerent. dispositiones tamē, quae formae instrumenta erāt, cū materia ipsa superesse, veluti & figura, & color, & sapor, & plura alia superessent. cū his ergo & potestatis illius, quae formā inerat seminaria quā dā remanere, ab hisq; formae actiones p. dire nō est a ratione alienū. immo (quod quis forte magis admiretur) insont rebus agendi vires nonnunquā, quae tamen nisi diffracta earū substantia nunquā sese exerant. id in magnete videre est, qd vbi ob situm, quo obduci solet, vel aliā quīs ob causam trahere desit, cōfractus nouas veluti vires trahēdi acgrit. ita ferē & in purgatorijs medicamentis. haec enim disrupta eorū substantia, atq; adeo forma, tum vegetali, tum propria exuta, saepe magis purgando valēt, quā integra & viuētia. huius qd dicimus, lathyridis semen exēplū prebeat, quod integrū denoratū minus quā cōfractum detrahit. cuius sanē rei nō obscura est ratio. solūtur. n. vinctula veluti quādā, vbi frangitur, & in partes oēs imato calori nostro aditus patēt, ad quē. s. nū pertinet, uim, quae potestate medicamento inerat, in actū (vt aiunt) ducere. quā ob rem quamuis purgatio specificam formā sequatur, corrupta tamē forma, vt actio haec obeatur, quae formā sequitur, (licet non vnius sit formae, sed animalis etiā caloris) hoc pacto fieri posse arbitramur. Quod autē sequitur, si specificā formā purgatio sequitur, quia eadē vnius detrahēdi humoris facultas pluribus inest, vna ēt erit plurium specifica forma, quod est absurdū: hoc, inquit, ita dilui posse existimo. differt bilis a bile, pituita a pituita, & plures humorū singulorū sunt differētia, quādo alij, tennes, alij crassi, viscidī, calidi, acres magis, aut minus, ergo licet eūdē specie humorem plura detrahāt; nō eiusdem tamen modi, sed neq; eadem copia, eadem violentia, ex eodem loco, eadem noxa, aut comodo, aut eodem temporis interuallo medicamēta haec detrahūt. haec igitur a specifica forma fortasse etiam prodeunt, quamuis non ignorem ex materia, & substantia modo eadē quoq; variare. conueniant ergo in eodem ducendo humore & eadem actione medicamenta plura: nō conuenient tamen in agendi modo, & reliquis. id quod requiri dixerim, vt aliqua eadem cōstare forma dicantur. Sed esto etiā vt eadem actio sit, & similis planē humor eodem prorsus modo a pluribus trahatur: non id tamen sequi putandum est, vt eadem specifica forma sit multorum, quando rhabarbari actio, quā bilem detrahit, etsi rhabarbaro omni & semper conuenit; illius etiā maxime propria nō est, quae vni illi conueniat: sequitur tamen non minus specificā formā, quam quae maxime propria est actio, quā quidem, si quis, quae nam sit, nos roget, fatemur ignorare, & credimus ignorari, sicuti et aliarū plu-

plurimum rerū formæ ignorantur. Atq; hic obiectarum rationem, & in summa pposita questionis sit terminus.

*Medicamen-
tū qualitati
huius sensu ali-
qui manifeste
huius similes
huius humoris
non trahit,
sed tota sua
substantia seu
qualitate oc-
cultis similes.*

Medicamentū præterea humores purgat, sed natura eius actionē inchoatē, limitatē, dirigētē. Nā ipsa humorū vacuatio naturæ est opus, sed per medicamentū ipsius naturæ artificis instrumentū. Natura enim ut ait Hippocrates) morbos curat, nō medicus: medici vero munus præcipuum est naturæ instrumenta suppeditare.

COST.

Actionis, qua medicamentum humores purgat, principium esse ait naturam; eam enim inchoare, limitare, & dirigere; ita ut, euacuatio sit opus naturæ per medicamentum, ut per instrumentum. Id vero Hippocratis testimonio probat, qui curationem esse ait naturæ opus, nō medici. Est igitur hoc loco ut dubites. Attra-
ctio. n. humorum nō est naturæ corporum nostrorum gubernatricis opus, sed illius, quæ forma est medicamentorum. Quin etiam Hippocratis suā videtur importune asserui. Probandum est, nō medicamentorum, sed corporū naturam curare morbos: At quod ex Hippocrate adducit, nō est de medicamentis, sed de medico. Profecto quum purgatio duplex quedam actio sit, tunc humorum ad ventrem attractio, tum eorundem extra corpus propulsio; humorum quidem attractio nō est naturæ corporum actio, sed naturæ, ac formæ medicamentorum; at nō tamen sine corporis natura, i. in aëre calore; qui vim in medicamento sopitam excitat, & in actum deducit: attractio vero ad ventrem humoris persecutio & expulsio vnius est corporum naturæ opus, allectos ad ventrem humores ob sui vel copiam vel qualitates molestos non ferentis. Itaq; siue attractionem, siue excretionem spectemus in purgatione, vtriusq; causa nō perperam corporis natura constituitur, licet vario modo; expulsionis quidem absoluta & vera, & vna citra vim vllam medicamenti; attractionis vero τὸ συνελκτικόν, seu adiutrix causa, & in earum genere quæ causa, sine quibus nō, vocantur; quum vera primariaq; eius causa sit medicamentorum forma ac natura. Haltenus igitur de medicamenti purgantis actione recte Mesues, sententia vero q̄ ex Hippocrate asseritur, licet ab interprete hoc loco quasi de medico prolata asseratur, vere tamen quū ab Hippocrate ipso. 6. vulga. mor. sect. 5. id in vniuersum proponatur, naturas morborum esse curatrices, de natura, nō ut medico tantum, sed etiam, ut medicamento cōparatur, intelligi debet. propterea q; opportune adducitur ad probandum, q̄ purgatio non sit medicamenti actio, sed naturæ. ita ut meo periculo audeam affirmare, suisse à Mesue nudam, ut ab Hippocrate proponitur, sententiam hoc loco positam: licet, nescio quo casu medici quoque fuerit interposita commemoratio.

MOND.
*Vtrū medi-
cina euacuet
humorē per
suum com-
plexionem.*

Quæ si opus naturæ, aut quātitate, aut qualitate malefica vincūt, immoderatus agunt magno naturæ incōmodo, quātitate verò si plus quam natura exigit, vincant, noxā multitudinis inuehunt. si autē qualitate malefica, non multitudinis mō noxā, sed aliā quoq; atq; aliā excitāt. **I**ta hæc est dubitatio, vtrū medicina laxatiua euacuet humorem per sui complexionem quam habet, & præcipue calidam, quia de hoc est magis dubiū, & videtur q̄ sic. per id medicina habet euacuare humorem, per quod attrahit ipsum: sed medicina laxatiua attrahit ipsum humorem per caliditatem: quare &c. maior est nota, eo quod per hoc medicina habet euacuare, quia attrahit. Minor apparet, eo q̄ caliditas est vna ex causis attractiuis, ut ponit Auic. primo cañ. Fen. prima, cap. de virtutibus naturalibus ministratibus, capitulo etiam de

E operationibus. Item, si medicina euacuat humorem resoluendo per sui caliditatem: ergo etiam per caliditatem euacuat ipsum exsoluendo. sed ita est: ergo &c. Maior est nota, eo quod euacuatio per solutionem humoris, & eius resolutionem nō differunt, nisi secundum magis & minus: etiam ex alio differunt, quia vna est manifesta, ut illa quæ fit per solutionē, alia occulta, ut illa quæ fit per resolutionē. modo magis & minus manifestū & immanifestū nō diuersificant principii operationis. In contrariū est Mes. & alij auctores. Dico ad hoc q̄ principium, per quod medicina euacuat humorem, est duplex. i. generale, per quod medicina. i. est euacuatiua nō determinati humoris: aliud scilicet speciale, per quod medicina est euacuatiua determinati humoris à determinatis locis, per determinata loca, illū etiā attrahens ad determinata loca. Modo si loquamur de primo principio operationis medicinæ solutiue, dico, q̄ ipsa potest talem euacuationem facere per cōplexionem, & præcipue calidā. Rō est ista, si medicina solutiua per sui cōplexionē calidā potest introducere vacuū in corpore, tunc ipsa per suā cōplexionem calidā potest humorem euacuare: sed ita est. quare &c. maior est nota eo, q̄ medicina solutiua cū euacuat attrahendo, inducit vacuū non absolute, sed vacuitate substantiæ. minor apparet, eo q̄ de rōne calidi est dilatare, & aperire, & inanitionē inducere, & sic per cōsequens vacuū inducit, & facit loca vacua. Sed si loquamur de secundo principio, per quod medicina solutiua humorem euacuat: dico q̄ ipsa nō euacuat per complexionē, sed per formā specificam. Rō est ista, omnis operatio, quæ est appropriata alicui rei & nō est cōis, fit à propria specie siue specifica forma: sed medicina solutiua hoc modo assumpta est appropriata determinato humori, illū ē euacuans à determinatis locis: quare &c. maior est nota auctoritate Platonis. o. c. n. quod mouetur, à specie & à specifica forma sua agit, qd ei propriū est: minor est de se nota. Itē hoc cōfirmetur, si medicina solutiua euacuat determinatū & propriū humorem ipsum euacuans, per cōplexionem, aut ipsum euacuet per similitudinem, quā habet ad ipsum in qualitate prima, aut per contrarietatem q̄ habet ad ipsum: non potest dici q̄ ipsum euacuat per similitudinem quā habet ad ipsum in qualitate, quia tunc hoc mō turbith euacuet cholerā & nō phlegma, cū sit ei contrarium, quia phlegma est frigidum & humidū; item etiā epithymū cū sit calidum & siccū non euacuet melancholiam, sed cholerā, quia cholera est calida & siccā: & violā, & serū caprinum, & succus atriplicis nō euacuarent choleram, sed phlegma, cū sint frigida & humida, sicut phlegma. Nec ē potest dici, q̄ medicina solutiua euacuat determinatū humorem per contrarietatem, quā habet ad ipsum in qualitate: quia tunc hoc modo scāmonea nō euacuet choleram, nec etiam rhabarbarum, cū medicinæ nō sint contrariæ in qualitate ipsi choleræ, sed ei similes. Et per hoc solunt rationes, eo q̄ omnes cōcludunt q̄ medicina solutiua respectu operationis suæ communis, quæ est euacuare quemcunque humorem indeterminatum, potest hoc facere per sui calidam complexionem, vnde & hoc cōcessum est, nam medicina solutiua calida euacuans indeterminate humores illos, euacuat per sui caliditatem, resoluendo & euacuando humorem quemcūque, & non determinatum, per sui caliditatem.

*Responsio.
Principium
quod medici-
na euacuat
duplex.*

Purgantia medicamenta nō modo immoderata copia, aut malefica qualitate incōmoda sunt, sed etiā parcius sumpta. quare ad prioris huius libri calcem id quoque docebit, quomodo symptomatibus succurras, quæ ex medicamento imbecillo proueniunt. Sed non est ut hic alieno loco omnia commemoret, sat. n. est maximorū incommodorum meminisse, quorum gratia de malignis, benignisq; medicamentis disputationem hanc instituit. **Q**uæ propter tua interest, medicamentā malefica à salubribus discernere. Sunt autē malefica quedam toto genere, quorū virtus effranis omnibus est cognita, ut thymelæa, lathyris,

COST.

ris, euphorbium. Alia [specie tantum, vel acci-
dente maligna, eaq;] in multis generibus, vt tur-
bith nigrū, agaricus niger, & durus, colocynthis
vnica in planta sua, scammoniū Sceniticū, a qui-
bus (ambobus) abstine, nisi si quādo in magnis

affectibus est his (prius omni rōne correctis) vtē-
dū, idq; cū formidine, & preméditatione. Mor-
bis. n. quibuldam venena sunt salubria, vt vipera
elephantia, malefica tamen vi eius modis om-
nibus, vel saltē quibus nobis licet, fracta, vt dice-
mus (lib. 2.) quanquā stolidi quidā, præcipue rus-
fici, & idiotæ improuidi, quibulda non castigat-
is vtuntur, ignorantes quantā noxā principibus

corporis partibus, & virtutibus ipsū corpus gu-
bernantibus, asserat venenū illorū perniciosum.
Neq; tantū hæc deleteria sunt vitāda, sed omnia
quoq; alia medicamēta etiā benigna, nisi dicen-
da: post (si p. Dei gratiā mihi licuerit) cōditiones
obseruetur. Huius autē obseruationis in secernē-
do medicamētū benignū à malefico, methodus

1 versatur, in cōsideranda medicamēti substātia,
tēperatura, sequentibus tēperaturā qualitātibus,
tactilibus, olfactilibus, gustatilibus [visilibus] tem-
pore, loco natali, vicinia medicamēti alterius,
numero. Ab his. n. singulis differentiis dispositio
quedā propria, & virtus medicamēto acquiritur.

Porro a medicamēti substātia differentiæ ipsius
sunt obseruandæ, si id est leue, graue, rarū, dēsum,
crassū, tenue, lentum, friabile. Per quæ, medi-
camenta bona à malis secernere poteris. Quæ. n.

sunt inter hæc facultate valētiora, qualia sūt om-
nia trahendo purgantia, quo sunt leuiora, cō me-
liora, grauiora autē maligna. Ob id scāmōnium,
colocynthis, euphorbiū, agaricus, nitrum, aloē,

& similia leuiora sunt præstātiora: similiter quæ
humiditatē habent excrementosā, vt agaricus,
turbith, polypodiū, scilla, & similia leuiora sunt
meliora. Contra verō grauiora sunt meliora, vel

quibus coacta esse subitanea debet (vt hermoda-
ctylus, iris, cyanus lapis:) vel quæ cōprimendo
purgāt (vt myrobalani, species rhabarbari, absin-
thiū, absinthij succus) vel quæ leniendo purgant

& lubricando (vt psyllium, pruna, myxa, cassia
nistula:) vel quæ plena, non vacua esse oportet
(qualia cassia nistula, tamar Indi, balanus myre-
pica, cnicus, granū nil, (quod carthamū indicū
quidā vocant) ricinus, & similia. De substātia

rara, vt de leui: de densā, vt de graui est iudican-
dū. Quāuis autem substātia friabilis esse tenuis,
& lenta esse crassā videatur, tñ id absolute verū
non est, cū ex his quæ substātia sunt crassā, (vt

idē de tenui pollicear) quædam lenta, & friabilia
inueniantur, vt ex aloē crassā, quædam lenta, alia
friabilis. Idē ostendunt scāmōniū, salis species, &
nitru. Sagapenum quoq; est lentū, & tenax, sed

tenue: & item anacardus. Nō est igitur vnicum
tenue, friabilis causa, neq; crassum lentū, & gluti-
nosū, sed a puritate, & impuritate cū tenuitate, &
crassitie iuncta, proficiscitur vtrunq; nā purum

& tenue est friabile, impurū simul & crassum, est
2 lentum. Præter illa, quorum essentia est humida
lenta, vt saccharum cādum, manna. In his enim
quod purius & tenuius, est glutinosus.

A tēperamento autē, medicamētū benignū

A à malefico secernitur, per qualitātū primarum
actiones & opera: nā medicamētū calidū, cal-
factio, tenuatio, rarefactio, maturatio, coctio,
viarum apertio, & similia effecta propria conse-
quuntur: si autē immodice calidū est, morsus, de-

siccatio, sitis: si denique est summe calidū, inflā-
matio, vltio cauterij modo, morsus acerrimus,
tractio immodica, consumptio, phœnigmos:

id est, rubrificatio. Frigidū autē, frigeffectio, cru-
ditas: & similia: si supramodū est frigidū, coar-
ctatio, obstructio: si extreme frigidū est, conge-
latio, [stupefactio] mortificatio. Humidū itē hume-

ctatio, lubricatio, lenitio, glutinatio: si admodū
est humidū, obstructio, flatus, nauica, & similia
[præsertim si etiam glutinosum sit:] Siccum de-
nique, siccatio, rarefactio, emaciatio, [coarctatio

cauitatū,] cutis corrugatio, cutis scissio, fursura-
tio, & similia. Propterea medicamētū purgans
calidum, salubrius frigidū: humidum sicco, &
etiā calido. In summa quanto medicamentum

est temperamēto hominis medio propinquius,
tanto salubrius: quanto remotius, tanto mali-
gnius. Quod si qualitātibus his à media hominis
temperatura extreme recedat, venenū potius
est dicendum, quā medicamentum.

Tactus index est certus, mollis, duri, asperi, le-
nis, molle est quod cedit nostræ carni: durū con-
tra, cui nostra caro cedit: illud quoq; facile parti-
tur, alteratur, corrigitur: hoc difficulter. Asperū

quoq; à siccitate est, lene ab humiditate: ob idq;
medicamēta purgantia, præsertim viriū violen-
tarum, lenia, sunt salubriora, & alia similiter, præ-
sertim quibus & lenibus & asperis in eodem ge-
nere esse cōtingit: aspera cōtra. Sic colocynthis,

absinthium, fumaria, elaterium, agaricus, & si-
milis lenia probantur, aspera improbantur.
Medicamenta bene olentia sunt salubriora, quia odor ille bonus, partes principes facultatū,
ceus fontes, roborat, spūs instaurat, & facultates,
animamq; exhilarat: grauius contra: ob id effe-
cta molesta; & difficilia illi succedunt.

Sapor autē præter cætera obseruandus in iu-
dicando medicamēto purgātē salubri, aut insa-
lubri. Nā hic medicamēti virtutem immutat, &
modice diuersam facit: hoc autē loco de saporibus tantū nobis est dicendum, quantū ad discer-
nendum medicamentum bonum à malo perti-
neat, quatenus scilicet eos propriæ quædam &
pure dispositiones omnes consequantur.

Acre enim medicamētū facile inflāmat, mor-
det, penetrat, aperit, vrit, vlcera, flatus dissi-
pat, tenuat, incidit, separat, resoluit, è longinquo
attrahit, siccatur, emaciat, sitim facit: ob hæc oīa
cito, & valenter agit, & sua tenui essentia amarū
medicamentum, & cætera imbecilliter aut tar-
de purgantia, celerat, & purgantiora reddit.

Amarum autem siccatur, consumit, vlcera, ape-
rit orificia venarum, hæmorrhagiā mouet, a pu-
tredine vëdicat, terget, incidit, torminosum est,
conturbat, resoluit, attrahit, sed tardius quam
acre: flatus dissipat, sitim excitar, valenter agit,
sed tarde, suāq; crassā substātia acre obtundit.

Sciendū vt videamus cām eorum quæ dñr in litera. MOND.
Nā vt ponit G. 4. de simpl. med. summa. 4. j. cap. & et.
2. la-

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.
Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.
Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.
Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.
Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.
Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.
Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

Effecta calidi ordinis pri-
ma, & secunda.
Tertio.
Quarto.

Effecta frigidi, ord. 1.
& 2.
Tertio.
Quarto.

2. sapor amarus est post saporem acutum in caliditate, verum est tñ q̄ ipse dicit in 3. summa, q̄ duplex est sapor amarus, hoc etiā ponit Auer. cap. de mō. cognitionis virtutum medicinarū ex saporibus. Vnus est, qui generatur ex vstione partiū terrestriū subtilium, sicut qñ res dulces fiūt amaræ: hoc n. est per vstionē partiū terrestriū subtiliū, quæ in eis sunt, sicut qñ mel ex temporis diuturnitate in amaritudinē cōuertitur, sicut ēt contingit de fructibus qñ sunt dulces, & postea in processu temporis fiunt amari, sicut contingit de amygdala dulci, qñ fit rancida. Alius est sapor amarus, qui generatur ex vehemēti, & forti congelatione facta à frigido, sicut est opiū, quod in sapore est amarū, & est valde frigidū, sicut probat Auer. in 5. sui collectorij: hoc etiā modo cōtingit in fructibus antequā pueniāt ad debitā maturitatē: primo. f. fiūt amari, postea pōtici, postea styptici, postea acetosi & postea dulces, sicut isto mō est glās, aut castanea. Modo prim⁹ sapor in cōplexione ē valde calidus: secūd⁹ autē est frigid⁹. Ideo Mesue de primo sapore amaro hic inielligit, & nō de secundo, quod apparet, eo q̄ tales operationes, quas explicat hic Mesue, non cōpetūt saporī amaro secundo modo dicto: non n. est verū dicere de opio, q̄ sit aperitiuū: imo est oppilatiuū, similiter non est ēt cōsumptiuū, & sic de alijs, loquitur hic ergo de primo sapore amaro, qui est valde calidæ cōplexionis post acutū, generatur. n. per solā vstionē partiū terrestriū subtilium, quare oportet, q̄ vstio in eo suū effectū relinquat, q̄ est caliditas, & ideo iste sapor in cōplexione actiuarū est calidus, & in cōplexione passiuarū est siccus nam iste sapor habet duas cōditiones, propter quas in eo non est humiditas: vna est, quia nō nutrit aliquod animal, eo q̄ nutritio fit ex re aliquantulū delectabili, modo ex amaro puro præcipue nō delectatur animalia: hoc autē non est nutritiuū, quia in eo non est humiditas, quæ sit materia nutrimenti, & ideo nō nutrit. & propter aliud, in eo non est humiditas: eo quod res amara alias res à putrefactione præseruat, & etiā seipsam, vnde in ea nunquā generantur vermes, & ideo in ea non est materia putredinis, talis autē materia est humiditas, & ideo iste sapor in cōplexione est siccus priuatus humiditate, & præcipue superflua, tamen non fundatur in substantia sicca ignea, quia in tali fundatur res acuta: sed fundatur in siccitate terrestri subtiliata per adustionem, vt conuenit in re cineritia.

Salfum vero incidit, terget, tenuat, liquat, mordet, à putredine vendicat, cōturbat, subuertit ventriculum, & ad vomitum impellit, siccatur, sitim excitat, asperat, expurgat radendo, aperit, & hæc omnia opera imbecillia & tarda efficit: ob hæc, suamq; mediocrem substantiam, omnia imbecilliter, & tarde soluentia roborat.

Vnctuosum item lenit, lubricat, laxat, molliat, abominabile est, & nauisabūdum, status gignit, obstruit. Hæc oīa imbecilliter, & tarde pficit, suaq; mediocri substantia acre, amarū, salsum reprimat.

Dulce lauat, lenit, obstruit, flatulentū est: omnia autem hæc præstat imbecilliter, nec cito, nec tarde, sed in horum medio: acre autem, amarū, salsum quoque reprimat, sed insipidum roborat.

In parte ista Mesue ponit virtutes & operationes saporis dulcis, propter quod est aduertendum vt ponit G. in 3. & 4. de simpl. med. ponit etiā Io. filius Ser. loco præallegato. sapor dulcis est substantiæ æqualis, temperatus in humido & sicco, declinans tamen ad humiditatem, habens etiā temperatū calorem. quod apparet, nam videmus q̄ res dum perueniunt ad perfectā, & temperatam decoctionem, fiūt dulces, sicut apparet in fructibus, sicut etiā si perueniant ad superfluum decoctionem sunt amaræ: sicut & quando res non sunt perfecte decoctæ, non sunt dulces, ideo res perfecte decoctæ & temperata existens dulcis est, calore temperata, licet sapor dulcis ratione saporis declinet ad caliditatem & humiditatem,

hoc ergo viso apparet ratio eorum quæ dicit in litera. Dicit enim q̄, dulce est lenitiuum, lauatium, & hoc habet sui humiditatem. Oppilatiuum, hoc etiā habet propter sui humiditatem: & ex alio est oppilatiuum, eo quod citius attrahitur ab hepate indigestū à stomacho propter sui dulcedinem, eo quod hepar valde delectatur in dulcibus, vnde dulcia quam plurimum eleuant, id est oppilat splem & hepar, vt ponit Gal. 13. Therapeuticæ. & propter hanc causam ponit Hipp. & cōmentator in tertio acu. quod vinum dulce est oppilatiuum generatiuum vërositatum: quia non excedit in calore, & est etiam humidum. Et ponit operationem suam debilem. eo quod iste sapor dulcis est valde amicus naturæ, vnde non agit cōtra naturam, & ideo medicina solutiua, quæ in sapore est dulcis, facit suam operationem valde debiler, & præterea cum medicinis solutiuis effrenibus admiscetur medicinæ dulces, vt scilicet istæ medicinæ effrenes fiant magis benignæ & amicæ naturæ, ita vt ex eis non fiat operatio, quæ sit egrediens naturam.

Acidum penetrat, aperit, incidit, diuidit, tenuat, terget, densat, asperat, extinguit calorem, cito agit hæc opera: sed in medio valentiū, & imbecilliū est: sua deniq; substantia tenui acre obtundit, dulci & insipido vigorem addit.

Aduertendum quod duplex est sapor acetosus, qui adam est sapor acetosus simplex, sicut sapor agrestis, quando appropinquat maturitati, & etiam sicut sapor herbarum, quæ acetosa dicitur: alius est sapor acetosus, qui simplex non dicitur, & iste est sapor acetosus, qui dicitur sapor aeris, qui acamine participat, sicut est sapor acetii. modo primus sapor acetosus fundatur in substantia frigida aquea non digesta, nec bene permixta cum sicco terreo, vnde quanto plus procedit eius permissio, tanto magis appropinquat dulcedini, sed secundus sapor acetosus, non solum fundatur in substantia frigida, aquea, sed etiam fundatur in substantia ignea, vnde habet aliquas partes subtiles & illas propter putredinem, quæ est in eo, dum ex dulci ad acetosum permittatur, modo Mesue loquitur hic de primo sapore acetoso, non de secundo, eo quod hæc medicinæ non bene possunt applicari acetoso dicto secundo modo.

Stypticum intro cogit, densat, repellit, roborat, diuisa glutinat, tarde & imbecilliter agit, suæque substantia crassa prædicta omnia obtundit, quibus acre, amarū, & salsum vires addunt.

Aduertendum vt ponit Gal. in 2. de simplic. medi. 3. cap. ponit etiā Serap. sermone 2. primi lib. præallegato. sapor stypticus est frigidus, & sicce complexionis, fundatur enim in substantia terrestri crassa valde, & per hoc differt à sapore amaro, eo quod licet vterq; sit sicce complexionis, tamen vnus est cū caliditate, vt sapor amarus, alius est cum frigiditate, vt sapor stypticus: differunt etiam in alio, eo quod sapor stypticus fundatur in substantia terrestri crassa nec vsta, nec incinerata, sed congelata, vt ita loquar. sed sapor amarus fundatur in substantia terrestri subtili vsta, & per hoc conuenit in cōplexione sapor stypticus cum pontico, quia vterque est frigidus & sicce complexionis, licet ponticus sit maioris stypticitatis & crassitiei, quam sapor stypticus.

Insipidum denique lubricat, flatulentum est, obstruit, densat, congelat, calorem extinguit, & hæc omnia tarde, & debiler, sua tamen substantia mediocri, acre, amarum, salsum, acidum reprimat.

Propter hæc, quæ medicamenta purgantia sunt solum, & omnino acria, vt euphorbium, thymelæa, sunt maligniora, quam sinceriter amara, vt colocynthis, cucumer agrestis. In horum medio sunt acria simul, & amara, vt scammonium. Innocentiora his sunt acria simul & styptica,

styptica, vt thymum, eplthymum. His adhuc mitiora, quæ amara simul & styptica sunt, vt rhabarbarum, ablinthium, fumaria, (aloe:) in horum medio acra & amara, & simul styptica, vt stœchas. In summa quanto medicamentum ab acri & amaro sapore recedit longius, tanto est benignius: quoque acris & amari medicamenti proportionem styptica substantia magis vincit, cō est sanius medicamentū. Saluberrima quoque sunt dulcia, vt cassia fistula, māna: & insipida, vt psyllij viscago: & dulcia, simul & acida, vt pruna, tamarindi. Minus his salubria, dulcia & amara simul, vt violæ: meliora, quibus ad dulcedinem & amaritudinē accessit styptica substantia, vt rosa: stypticitas enim medicamenta omnia purgatiā reddit salubriora. Quibus aut natura deest salubre aliquid, ars naturæ imitatrix & ministra, id sufficere debet: quo autē modo dicem⁹ postea.

Ex colore autē secretio medicamenti benigni à maligno certa, & vniuersalis sumi nequit: quāquā ex accidenti in quibusdā generibus sit ordinata & scientifica: vt agaricus, colocynthis, turbit, alba sunt præstantiora: nigra, malefica: scammoniū subalbum aut variū, est bonū: nigrū verò, malum: rosa exactē rubra, melior, & alia aliter, vt in simplicibus singulis docebimus. De his autem qualitatibus temperamentum sequentibus, si plura requiris, lege philosophiā naturālē.

Ad medicamenti quoque delectum rectē iudicandum, & bonum sit an malum, expendendū, tempus iuuat, tū quo medicamenta sunt præcipuē colligenda, vel non colligenda: tū quanto virtus medicamentorum durare potest. Quædam enim recentia sunt meliora, quā vetera: alia contra, dum antiquata sunt, euaserunt meliora: alia in horum medio sunt.

Meliora siquidem recentia sunt, primò styptica & amara, (nam cū ipsa sint siccissima, vetustate adhuc sicciora euadunt, ob id deteriora;) secundo loco quorum facultas imbecilla est, aut superficialia, aut faciliē resolubilis, ob rarā corporis medicamentorum texturam. Antiquatis enim his, tēpus vires omnes resoluit. In contrariis horū contra res habet, hoc est, antiquata sunt præstantiora, & acra similiter. Tempore etenim calore eorum inflammabilis, & superficialius (quo hæc, dum recentia sunt, mordent & vrunt) expirat, acrimonia autem à reliquo obtunditur.

Media autem recentium, & antiquorum, dulcia, insipida, & salia sunt præstantiora. Nam salia, recentia turbant ventrem, & euertunt ad nauseam & vomitum: veterata eadē, morsu violententer pungunt. Reliqua duo, recentia quidem, ob largū humorē excrementosum sunt flatulenta. [vetusta verò exanimata sunt.] Recentia verò & antiqua intellige pro cuiusque generis natura, [nō codē dierum, mensium, vel annorum numero metienda:] nec quæ germini proxima sunt recentia, nec iam vetustate putrentia. & velut iam cinerata, veterata hic intelligo, sed minus diu, aut magis, post collectum seruata. Quo autem sint tempore medicamenta colligenda, & quando viribus integris seruari possint, postea Deo auspice dicemus.

A Locus autem natalis, quia medicamenti simplicibus multis non modo præptam generationē & felicem præstat, sed & propriā quandā virtutē impertit, in medicamentorum delectu, maximi faciendus est. Natura etenim (vt Plato inquit) In Timæ. locis quibusdā, aliquas virtutes proprias impertit, quas illa rebus in se genitis & crescentibus cōmunes faciant, sed tantū diuersas, quantum causæ harum differunt, & artifex natura est multiplex. In locis ita quæ liberis, excrementa quæ nulla sortitis, plantæ proprietatem perfectionem quæ assequuntur generi suo debitam: in non liberis, excrementorum naturam induunt, & à perfectis degenerant. Attrahunt enim singuli ex terra alimentum sibi familiare, & conueniens: vitis (verbis gratia) dulce: lupinus, nitrosus: colocynthis, cucumer agrestis, amarum, ex partibus terræ adustus natum. Eius autem rei inquisitio, sermonis non est præsentis, sed altioris.

Ob id plantæ humido excrementoso præditæ natura, in locis [humidioribus quidem, deteriores:] siccioribus vero, præstantiores euadunt: sicciores contra, in locis siccioribus, peiores, [meliores in humidioribus damnantur: & thymelæa, cucumer agrestis, colocynthis in siccioribus & calidioribus mala sunt & venenosa: ablinthium item maritimum est maleficum, vt scammonium ex regione Scenitarum: Antiochenum vero est præcipuum:] quæ enim immoderatus calidæ sunt, vt scammonium, in locis calidioribus, peiores etiam euadunt, & frigidæ ad portionem.

C Ad hæc terræ, & per hanc plantis virtutē magnam impertit, & variam non sol tantum, sed aliorum quoque corporum cælestium aspectus hunc locum & illum aliter atque aliter afficiēs. In quo causarum genere, quædam plantæ locum, & celum habentes suæ intemperaturæ contrarium, sunt meliores: alia simili emendantur: sic guaril, & aquaticum sisymbrium, & quæ alię humido abundant excrementoso, sub cœlo suæ naturæ dissimili meliores sunt: turbit quoque, agaricus, scammonium, sub dissimili sunt meliora. Plantæ præterea nonnullæ ex alterius cuiusdam vicinia vel contactu, meliores aut peiores euadunt: sic hermodactylis scilla, aut raphanus vicina, vigorem addit: & thymus epithymo, & quercus polypodio, & fennæ ruta.

D Contra autem maligniora euadūt scammonia, esulæ aut tithymallis propinqua: polypodium lapidibus: epithymum ozymo. Numerus quoque plantarum vel fructuum, vires eorum mutatur: nam cassia fistula singularis, & sola est præstantior, contra sola colocynthis, scilla, cucumer agrestis, deterior vis enim plantæ, & terræ, diffusa, multisque distributa, est remissior: tota vero in vnicam plantam, aut fructum solum coacta, valentior. Eodem pertinet fructus quantitas, quod in paruum virtus coacta, est valentior: in magnum soluta, imbecillior: ob id colocynthis magna est melior.

1. Locut.

In Timæ.

Triticū, vinnū & cæ. in agro non fieri certatim.

Ablinthiū ferpillū, seu maritū etiam dicitur Dioscor. & Gal. h. a. simplic.

Guaril putatur lacerta syluestris, cōtū valde prouocans, sed huic loco non conuenit agere de plantis.

6 Vicinia & contactus.

7

8

De

De medicamentorum delectu, indicatione
sumpta ab ipsorum facultate.

Edicamentum purgans à nostro calore in energieam reductum motu violento vacuat: neque enim vacuaret, nisi naturæ vim afferret.

MOND.

EX his verbis concipimus duo principia, per quæ medicina attrahit humorem sibi proprium à loco. scilicet ad loca communia expulsiōis. vnum est principium extrinsecum magis aliud est intrinsecum magis, & per hoc concipimus modum operationis correspondentem illi principio. principium extrinsecum magis istius operationis suæ attractionis humorum solutiua est medicina. cum enim sit quædam res non naturalis, est sicut eius principium extrinsecum, unde non agit nisi regulata à natura. hæc autem regulatio est duplex, vna est eius regulatio, ut exterius existens est antequam à corpore assumatur: nam ipsa operatur per principia suæ generationis, & debita cōmixtione elementorum regulata cum debito aspectu cœlesti, & hoc non est aliud, quam forma specifica in ea existens, unde quiddam addit supra cōplexionem medicinæ. unde medicina attrahit hunc humorem proprium per cōmixtionem proportionatam, & regulatam à corpore cœlesti, & suo aspectu, & hoc est, quod dicebat supra Mes. q. medicina solutiua attrahit humorem non quia calida, nec quia frigida, sed quia tali virtute cœlesti dotata, quia in ea est forma specificata, & per hoc innuitur, quod medicina est principale agens in attrahendo humorem non incitatum, aut irritatum, sed principale: unde sicut magnes principaliter per formam specificam, quæ est in ea, attrahit ferrum: ita medicina per sui formam specificam attrahit humorem sibi proprium, tamen non est principium perfectum, aut cōpletum illius attractionis, sed potius natura: Alia est regulatio ipsius medicinæ, quando interius est assumpta, & hanc regulationem sortita est à calido, & virtute: nam medicina solutiua comparata corpori nostro est talis in potentia, & non actu, humores attrahens. omne autem quod est in potentia relatum nobis, nunquam fit in actu tale, nisi reducatur ad actum à calore nostri corporis, & ab eo reguletur, & tunc sicut est attractio humoris proprii, quæ quid est in ea potentia, cum hoc quod agit scilicet in actu, secundum regulationem, quæ sortita est, scilicet à calido naturali. & hoc satis consonat veritati, si enim in aliquo loco exteriori ex vna parte poneretur multa quantitas scāmoneæ, & ex alia parte poneretur quantitas pauca cholera, nunquam scāmonea attraheret choleram, nunquam etiam cholera moueretur ad scāmoneam, & ideo oportet, quod eius operatio sit secundum regulationem, quam sortita est à calido nostri corporis, & hoc etiam vult infra Io. Mes. si enim ipsa per se faceret hanc operationem sine alicuius auxilio, tunc ipsa per se sanaret corpus, quod falsum est: immo natura omnium principaliter est operatrix, & sanatrix ægritudinum principaliter, & hoc modo exponendo dicemus, quod principale agens in hac attractione humorum ad loca communia expulsiōis est ipsa virtus expulsiua mēbrorum, in quibus cōtinetur humores nociui, & attractiua virtus, quæ est in locis cōmuniibus expulsiōis, & ex his duabus virtutibus perueniunt postea humores ad stomachum & intestina, sed instrumentale agens est ipsa medicina. Per hoc soluitur duæ questiones, vna est in qua queritur utrū medicina solutiua attrahat humores ad stomachum & intestina per virtutem, quam acquirit à corpore nostro, an non. Soluitur etiam secunda questio, quid sit principaliter agens in attractione hac, an medicina, an virtus operans cum suo naturali calido. Quare dicendum, q. principale in hoc est virtus, & est principium intrinsecum istius operationis, ut etiam supra ponebat Mes. auctoritate Hipp. oīum. n. natura est operatrix rerum, & sine natura non educitur humor à corpore, medicus vero minister est. Tangitur etiam modus, secundum quem natura operatur in hac attractio-

*Duo dub.
incidentium
solutio.*

Ene. Neq. enim educit, nisi quia naturæ vim infert. Ipsa. n. medicina inquantū iuuat virtutem expulsiuam alicuius membri, in quo mēbro erat multo tēpore contentus aliquis humor malus, ita q. erat factus illi mēbro cōsuetus, & tunc à mēbro nō posset expelli, adueniente medicina ipsum mēbrum vincente & incitante, sit quod tūc talis humor nociuus à mēbro expellitur, & vlt. ad locū cōmunem expulsiōis peruenit, & hoc modo medicina solutiua infert vim naturæ. non enim hoc est violentia simpliciter, quæ sit destructiua siue impeditiua operationis ipsius naturæ: immo cōfortat naturam in expellendo. iterum etiā talis violentia simpliciter facta ipsi naturæ est irregularis & mala; hæc autem non est mala, sed infert iunamentum ipsi corpori euacuando ab eo, qd præter naturam est, in tantum quod est regularis. sed hæc violentia secundum quid facta per incitationem virtutis expulsiuæ mēbri à medicina solutiua, & per hoc soluitur quoddam argumentū, quod consuevit fieri. Non videtur (diceret aliquis) quod medicina solutiua euacuet inferendo vim naturæ, quia si faceret medicina vim naturæ, tūc esset pugna inter naturam & medicinam; quare eius operatio nō esset regularis. Soluitur per iadicta: nam hoc non est violentia, quæ sit cum pugna, sed est violentia, quæ sit per quandam incitationem naturæ à medicina, cum. n. virtus expulsiua mēbri incitatur ab aliqua re nocente, tunc vehementer operatur, ut ponit Gal. v. de accidenti & morbo, & ideo quia virtus expulsiua mēbri incitatur à medicina, incitatur et ab humore, qui iam cōmōtus est per medicinam: ideo tūc virtus mēbri vehementer illū humorem expellit: multa. n. videmus principia, quæ valde vehementer operantur, quā incitantur ab aliqua re nocente, & hoc habet verū in virtutibus naturalibus, immo etiā in vitalibus & animalibus, ut ponit Gal. præcipue de virtute vitali in libello de causis pulsuum: ponit. n. quod virtutes aliquæ necessitate assumunt, & ab aliqua re præter naturam, vehementius operantur, & tunc posset fieri pulsus fortis valde.

Atractionis quum tres modos. Alex. 2. quæst. naturæ. tradat, quedam. s. vi. & tactu trahunt, & hec mouendo mouentur, alia caloris vi, quod intermedium est, trahentia, quod est intermedie coniunctum consecutione quadam, vacui videlicet ratione, trahunt, alia ob familiaritatem benigno motu trahunt: iure cuiusnam modi medicamentorum attractio sit, dubitare licet. Galenus sanè, de qua re in superioribus satis, ob familiaritatem attrahere, quæ purgandi facultate prædita sunt passim tenet, præsertim 3. de simpl. med. fac. atq. ita in tertio attractionis modo reponit. Contra hoc in loco Mesues nō nisi, ob violentiam, quam naturæ infert, vacuare medicamenta punctionis, in primo modo collocare. atq. à Galeno hac etiam in re videtur dissentire. Mesue autē assilipatur Hipp. & quotidiana experientia. Sanè non ignoramus, uelle aliquos magnæ, & eruditionis, & auctoritatis viros, quia violentiam inferunt, quæ purgant, non nisi primi ordinis hanc esse, attractionem, & propterea Gal. damnare, quod tertio modo, ob familiaritatem scilicet trahere ea existimaret, quando quæ hoc pacto trahunt, benigno nō violento modo alliciunt. Nō est tamen, ut nos uel hæc ratio, uel ullius auctoritas seducat. Quæ primo modo attrahunt non solum ui, & tactu trahunt, sed eadem tangendo amplectendoq. trahunt, & dum mouent mouentur: atq. propria huiusmodi attractio est, at medicamenta, quo pacto amplecti humores possunt, aut tangere, quomodo etiam moueri ipsa possunt, sensu & motu omni destituta? somnio certe hoc propius videtur, ad animal autem (ut ego video) prima attractio pertinet. ita. n. equi currum, aut nauim trahunt, non ita etiam medicamenta, neq. magnes. Consultius igitur statuisse medicos alios omnes dixerim, improprium me dicam.

COST.
Cap. 11.

dicamenti esse attractionem, qua, quod trahit quiescit. neq; enim ad ipsos humores medicamentū fertur; sed ut mox ostendemus, quiescens illos allicit cū ob substantie familiaritatem, tum ob alias causas, quas supra expli-
cavimus. At medicamēta (dices) vim inferunt: quē ter-
tio modo trahunt, non inferunt. Quod vim faciant, re-
spondeo nō attractionis esse causā: sed insint ipsis pręter
attrahendi vim, qualitates eorū substantie annexę, na-
tura hominis aduersę, ob quas perturbari necesse est:
sunt. n. & sapores ingrati admodū, a quibus nausea, &
vomitus, & mordicatio, atq; alia ea effecta proueniunt, q̄
hic primo capite fusius docuit, secandi, incidendi, abster-
gēdi, flatus excitandi, conturbādi, & id genus alia: sunt
fædidi odores, & substantia ipsamet medicamenti toto
sape genere homini inimica, a quibus omnibus affligi
oportet. Sed non medicamenti tantum causa perturba-
mur. quin, & humorum crassitudo, aut lentor, viarum
angustia, obstructioq; totius noxę frequenter origo esse
solet. quare, & diuinus Hipp. paranda esse corpora ad-
monet ante purgationes, ut humores scilicet fluxioni
apti reddantur, & via, per quas ferri debent, expedian-
tur. Ob has igitur causas assumpto medicamento con-
turbamur, nō autem ob attractionem: hæc enim blando,
& amico admodum fit motu, nisi aliud obstat. quare, &
sepius obseruare est, ex castigato, & opportune pro-
pinato pharmaco absque vlla prorsus noxa largā sequi
attractionem, & attracti humoris expurgationem. Erit
ergo medicamentorū purgatiū attractio propria, & ter-
tij modi ut Gal. & medici vniuersim omnes cōsentiant.

VAcuat autem proprium, & familiarem si-
bi humorem, non etiam alium quemuis,
nisi actio eius, ob quantitatem iniustam [& qua-
litatem alienā] effrenis, ac immodica euaserit.

COST. **M**edicamenta ait proprium humorē nō promiscue
humores omnes educere, quod, & paulo post re-
petit. hoc, & Gal. in lib. de purg. medic. facult. & Auer.
I. Can. & Auer. 5. Coll. & ante omnes Hipp. in lib. de
natura hom. Contra tamen idem Hipp. eodē libro, medi-
camentū, ait, idem, si quater in anno exhibeas, hyeme pi-
tuitosissima tibi euomet, vere liquidissima, æstate bilio-
fissima, autumno nigerrima, atque idem paulo etiam di-
xerat in superpurgationibus cholagogum medicamen-
tū bilem primum, dehinc pituitā, atrum humorē, ac san-
guinem detrabere: phlegmagogum autem pituitā pri-
mo, postea bilem flauam, atrā, & ipsum sanguinem eua-
cuare. Quæ res si ita habet, educet ergo medicamentum
quoduis humores pro diuerso tempore, & diuersa men-
sura omnes, neq; vnum trahet peculiarem. Scribit etiā
Arist. 1. probl. medicamenta vbi in ventre resoluta, &
ad venas delata sunt, ex venis, quia cōcoqui nequeūt re-
gredi, & quicquid obuium sit secū detrabere, atq; hanc
esse, quā purgationem vocamus. quare si hoc quoq; ve-
rum est, nullus etiā in trahendo erit delectus. Cæterum,
ut his satisfaciamus, animaduertendum, duplicem me-
dicamento omni expurgationem fieri: alteram abster-
gēdo eorum omniū, quæ obuiam sunt: alterā attrahēdo,
quod peculiare est tatum. pollent. n. acris, amara, salsa,
acida medicamenta abstergēdi; dulcia autem, & insipi-
da abluēdi facultate, ut priori capite, hic author fusius
docet. medicamento igitur cuiq; quū duplex huiusmodi
expurgatio succedat, prior ea est, quæ abstergendo, &
hæc quicquid obuium est eximitur: posteriori vero, quæ
attrahendo absoluitur, nō nisi quod peculiare est, & pro-
prium. quam obrem, quod Hipp. scribit de vomitu, qui

A ventriculi præsertim expurgatio est; verissimū esse pu-
to. scatere enim ventriculū hyeme pituita, & ea crassa,
vere liquidiori pituita, æstate biliosis excrementis, &
autumno atris, propterea q; diuersis hisce tēporibus di-
uerse quoq; euacuari, ut rationi maxime cōsentaneum
sit; ita quod expurgatio huiusmodi fiat, attractione nō
est opus, sed sola perficitur abstersione. expurgato autē
ventriculo si illi medicamentū adhuc hæreat: tunc de-
mum neq; vere liquida, æstate biliosa, autumno atra,
hyeme pituitosa expurgantur semper; sed talia a circū-
stantibus partibus, ac a toto planē corpore alliciuntur,
qualia attrahere aptum fuerit medicamentū, illi scilicet
peculiaris, & propria. hoc etiā ijs euenit, quæ subducen-
do aliu expurgant. primum sanē absterforia, quæ rigēt,
potestate, quicquid obuiū fit, euertunt, seu nostra potius
natura ab illorum acris, & molesta qualitate irritata fa-
cto impetu foras pellit; dein vero insita vi familiarem
humorem ad sese alliciunt, qui postmodū expultricis fa-
cultatis conatu deorsum protruditur. Quod autē ex eo-
dem Hipp. postea adducitur, cui etiā quotidiana expe-
rientia astipulatur, trahi, scilicet medicamento omni,
humores omnes in superpurgationibus, ut verū est, ita
sententiā nostrā cōfirmat. cur enim, quod familiarissimū
est primum trahitur, quacūq; mensura medicamentum
dederis? cur scāmōnium semper bilem, colocynthidis sem-
per pituitam primo loco, dehinc humores alios eliciūt?
argumentū hoc præbet certe, & peculiaris facultatis,
quæ peculiare humorem quæq; detrabunt, non cōmunis,
aut fortuita. At cur familiari attracto, alij quoq; hūmo-
res succedunt? Gal. de simpl. med. facult. venarū imbe-
cillitatē, osculorum laxitatem, & medicamenti mordi-
cationem affert pro causa: venas s. & quia a medica-
mento mordicantur, ac quodāmodo emulgetur, & quia
eiusdē medicamenti vi a temperie sua cadunt, imbecil-
las reddi, & imbecilliter continere, atq; ita medica-
mento expultricem vim irritante alienos etiā humores ex-
purgari. Eandē quæst. 5. Coll. proponit Auer. & dissol-
uit aliter quā Gal. sed tam obscure, ut vix, quid velit in-
telligā. hoc tamen voluisse auguror. Quam duplex insit
purgantibus medicamentis attractio, ut idem Auer. eo-
dem loco docet, altera caloris proprii, quæ absolute tra-
hit, altera a proprietate, quæ nō humores quosuis, sed p-
prium, & ex propria regione trahit; utraq; hæc attractio
potestate medicamento inest, reducitur autē in actum ab
insito nostro calore. at vim hanc peculiarem, ut certum
humorē ex certa regione trahat. attractionē. s. ex pro-
prietate, nō nisi sub certa quadā, & exacta medica-
menti mensura sortitur. quo fit sub alia mensura hæc quidē,
quæ ex proprietate est desinat, sola autē ea remanet, quæ
merito caloris perficitur. calor vero, quicquid obuium
est promiscue trahit, propterea q; attractione ex proprie-
tate feriente, caloris tamen illius vi purgatio adhuc se-
quitur, sed alieni humoris. Hæc (arbitror) Auer. senten-
tia est a positis ab eo principijs nō recedens, neq; ut mi-
hi videtur, parui estimanda, si enī, ut ipse posuit, duplex
attractio medicamenti inest, cōis altera, ita. n. quæ fit a
calore, nūcupari potest: altera propria, si ppria hæc, quā
nō nisi sub certa medicamenti mensura seruari maxime cō-
sentaneum est, ob excessū corrumpatur, cōmunem super
esse integrā, veritatis speciē habet: atq; ob id alienos hu-
mores trahi. Nobis certe, licet id suspectum habeamus,
quod attractionē a proprietate ex elementorū mistione,
ait emanare; hæc tamē Auer. de duplici attractione opi-
nio maxime aridet. Esto qd Gal. ait, ut vasa imbecillia
Mesur. B sint

C. 17. & 18.

Fen 4. doc.
4. cap. 4.
Tex. 31.
Tex. 41.

Tex. 19.

sint ob medicamenti mordicantis molestiam, & ob eius suum, ut etiā eorum laxiora sint oscula, ac irritata à medicamento expultrix expurgandi modū nō habeat; inesse tamen attractionis nō nihil necessarium videtur, quum adhuc vigeat medicamēti calor, attractionis cōmune instrumentum; & expultrici facultati contentrix mēbrorum nō nunquā non reluctetur. et si n. imbecillior fortasse hęc est reddita, nō tamen prorsus inualida, alio qui, & sanguinis & humorū omnium, ex largiori medica mēto omni euacuatio succederet expultrice uigente, cōtētrice autem prostrata. Itaq; preter expultrici operā, preter uasorū imbecillitatē, atq; osculorū hiatū, de quib. Gal. quod in super purgationibus euacuato proprio humore alieni sequatur, calorem medicamenti potissimā causam esse ego facile affirmarim. atq; ita propositā solui quēstionē. At obijciat aliquis, si exhibitū ampliori mēsurā pharmacū attractrice nō propria, sed cōi agit, ut ait Auer. ergo quodcumq; ipsum fuerit, tenuiores primo humores post crassiores educet nullo alio habito delectu. Cōtra tamen propinato maiori copia melanogogo medica mēto atrū humorem, & phlegmagogo pituitā educi primo semper loco videmus, relicta bile, quę tenuior est. Impulsi hęc rō nonnullos viros, certe praestantes, ut de Auer. male sentirent. Nobis vero infirma admodū obiectio videtur. Non statim medicamentū largius sumptū immoderatū cōcipit calorem: sed imata nōstre caliditatis vi exsuscitatur primū, & ad agēdū promouetur: tūc vero medicamenti calore vias referante attractoria, quoq; vis, quę ex proprietate illi inest, exerit sese, & qđ propriū, ac peculiare cuiq; est, allicit. at ex cādesit paulatim insitus corporis nostri calor cōtinua subministrata ex medicamento materia, & medicamēti quoq; caliditas maiori accēditur flāma: quo fit, ut eius propria vis calore certā metā trāsgresso corrūpatur, & trahere desinat, tūc vero peculiaris humoris euacuatio supprimitur, intenditur aut altera vis, ipsa uidelicet caliditas, & trahēdo laborat, sed nullo amplius delectu, quicquid obuiū sit, trahit: tenuiora tamen primo loco, & fluxioni aptiora, deinceps etiā crassiora subsequuntur, sanguis autē, licet atra bile, & crassa pituita tenuior, minus facile admittitur, quod eo mēbra maxime alātur. Ergo cur medicamēta maiori mēsurā asūpta propriū tamen humorem alliciant, attracticis proprie robur est, quod nō statim dissoluitur. dissoluitur aut postea, tūc vero purgationis est finis. incipit aut superpurgatio, & sola attractio cōis vigeat, & humores cōfuse omnes trahuntur, qui faciliores. Erit igitur, ut semel dicā, superpurgationis causa ipsa quidē caliditas; purgationis aut, vis propria. recte ergo Auer. attractionem propriā nō nisi cū determinata mēsurā cōsistere, in super purgationibus autē attractricem cōem uigere arbitrat. attractionē autē cōmuniē voco, quā ex calore, quā quidē si recentiores purgātibus medicamenti generatim inesse intelligunt quū ad peculiare trahendi vim generale, quoq; quandā tribui illis oportere aiunt; recte illi quidē, sed non rē nouā docent. sin aliā preter calorem vim esse putant, frustra eos arbitror laborare. Sed de hac re satis. Quid aut ad Arist. sententiā trahi medicamenti, quicquid obuiū sit scribētis? Suspecta ea semper nobis fuisse, quā is, diuinus alioqui uir, scribit de purgatione: quādo experientia planē ipsa peculiaris humoris delectu cuiq; inesse medicamēto, ad monemur. qđ ipse igitur ait, ut in primo ipsius purgationis initio verū esse fateor (manifestis. s. qualitativis, qđ uētriculo adheret secādo, attenuādo, & detergendo) ita

E & in superpurgatione puto euenire, in qua, ut modo dixi ex Auer. sola vigeat attractio, quę caloris sit ope. de purgatione vero ipsa, ab Arist. ipsa me rei veritas abducit.

Q Vanquā vero omnia propē medicamenta purgātia genere sunt deleteria, ac sua violentia naturę nostrę grauissima: ipsa tamen natura, quibus potest modis illorū motibus facultates nostrū corpus dispensantes purgando dissoluentibus occurrit: dū corporis excremēta illis trahentibus, non modo facilis permittit, sed etiā his per medicamenta expellendis, tanquam onere leuata, recreatur, nō minus, qđ si ipsa motu suo naturali expelleret. Porro fit purgatio duobus potissimū modis (ut lib. 1. aphor. meminit Hippocrates) interdū vomitu agitata sursum ad stomachum materia: frequentius, deiectione, excrementis ad aluū deturbatis. Ne putes autē medicamentū purgans ventriculo, receptū ad humorem vacuandum penetrare, sed vi attractrice sibi insita delectu quodam cognatum humorem, & familiarem, ex venis, & corporis meatibus sensum latentibus, ad se uētriculum, & intestina, rapere: quomodo Magnes ferrum, & succinum festucam, & alia quādam alia attrahunt.

A Ntiqua versio ita habet (& illud ideo quoniam COST. medicina laxatiua perueniens ad stomachū, non adit humorem, quem euacuare debet penetrando ad ipsum: sed virtute attractionis sigillata in ipsa attrahit. eligens, quod ex humoribus est ei propriū attrahere. & est comparatio operationis eius ad materias, comparatio magnetis ad ferrum, charabe ad fustem, & ad alia.) Variant tamen etiam codices. in manuscript. quī Philippi Nicolotij Florentini medici egregij opera ad nos peruenit legere est, (addit) alij oēs (adit.) Refuta re iuxta priorē lectionē Asclepiadis sententiā videtur, gigni à medicamento humores opinantis. iuxta uulgatā literā, opinionem eorū, qui medicamentum cōcedere ad ipsos humores, & vniuersum corpus existimant. Est aut quāstio vtrāq; digna animaduersione. An medicamenta certe humores gignant, quos educunt, fusi Gal. lib. de purg. med. fac. prosequitur, & cōuellit, in eandem tamē sententiā is quoq; videtur interdum ire, ueluti quū 3. de simp. med. fac. medicamentū mitius si à corpore superatur, nō autem superat, in humores ait degenerare. quare, & eū dammare Auic. merito videtur 1. Can. An Fen 4. doo. vero, quod in quāst. 2. ambigitur, medicamentū ventriculo immoretur, seu in venas, & corpus vniuersum cōmeet, discrepare à medicis videtur Arist. & ipsamet experientia. Medici, praesertim Auic. 1. Can. hęcere pharmacū ventriculo, atq; ita trahere persuasum habent. Contra Arist. 1. probl. id ubi in ventre resolutū est, in venas per cibi vias permeare: ex uenis aut, quia concoqui nequit, regredi, atq; humores detrahē, sed, & quotidiano quoq; experimēto videmus, asūpto rhabarbaro, & casia flauescere lotia, quod argumēto est, ad venas atq; ipsos etiā renes duo hęc ferri. Quin & Auic. causam reddens, cur medicamentū interdū vomitum, quādoq; alui deiectionē faciat, citū, aut tardum illius ad intestina descēsum affert. ex quo pertingere ad intestina medicamentū, atq; adeo uētriculum excedere, cōfirmare videtur. At vero, ut hęc etiā perpēdamus. quod primo loco quærit, an medicamentū humores gignat, de quē re notatur Gal. incōstantiā, & erroris etiā ab Auic. ingenue dicā, quod sentio. Tuebatur alias in nostris in Auic. adnotationibus

Aph. 1. li. 1.
& Aph. 4.
de 3. 3. 1. p.

Cap. 14.

Fen 4. doo.
et 5. c. 4.
Probl. 14.

zomibus refutari ab Auic. nō Gal. sed Aſclepiadis placi-
tū, opinantis. ſ. ſemper gigni aſſumpto medicamento hu-
mores, quā Gal. non ſemper, ſed tantū, ubi nō ſolunt, id
fieri exiſtimaret. Nūc tamen re diligentius animadu-
ſa uideo, id non admitti, aut rejici ab Auic. quod putabā.
Illud potius Auic. ſuſpectum arbitror, quod Gal. medica-
mentū in eundem verti humorem ait, quem eximere cō-
ſuevit, hoc. n. non videtur carere dubitatione, quod certe
aloe, ubi nō expurgat, in bilem ventatur, verifimile eſt,
quando calidum, & ſiccum medicamentū eſt. at quo pa-
cto cnicus, agarius, polypodium calore, & ſiccitate pre-
dita in pituita degenerabunt? Fateor ego, id me nō aſſe-
qui. quāvis ergo medicamenta, ubi eodem conſtat cum
humore, quem trahunt, temperamento, cōcoqui, ac in pe-
culiaris ſibi humoris naturā abire poſſe negandum non
eſt, ubi diſſimili tamen temperatura cōſtant, id neq; ne-
ceſſariū, neq; etiā rationi admodū conſentaneum videri-
tur, vt propterea non temere doctiſſimus Arabs a Gal.
deſciſcat. Sed quid de quaſtione altera? adeunt ne medi-
camēta humores, an vetriculo harent? Suſpecta (riſum
dico) ſemper nobis fuere, quē Philoſophus de purgatio-
ne. neq; n. videre vnquā potui, cū, quo pacto medicamē-
ta ſponte moueri poſſint, quē inanimata ſint, aut trahi à
venis debeāt, quē incepta ſint, vt alant: tū quo modo ex-
perimento, id ipſam reſpondeat, quādo medicamenta in-
terdū extrinſecus applicita vmbilico, calci, volē manū,
& naribus admotā expurgant, & integro ſape reiecto
medicamento per vomitionem larga ſuccedit deiectionis, ac
peracta copioſa expurgatione, catapotia rurſū integra,
qualia deuorata fuerant, reddere ſape alius ſolet. Sunt
tamen ex medicamentis multa mitiora, & naturę noſtrę
magis aſſinia, quę, & per ciborū vias admitti, imo ab
ipſiſſimē mēbris ob alimentī ſimilitudinē quādā trahi
etiā poſſe probabile eſt. qualia, caſia, manna, tamarin-
di, rhābarbarū: quare, q̄ iſs aſſumptis ſtaueſcāt lotia, &
alienos colores ſuſcipiat nō eſt admirandum. his exceptis
reliqua hāere vetriculo, eorū aut vapores, quoquo
verſum diffundi medici cōſentunt: atq; per hos veluti
manus quaſdā agnatos ad ſeſe humores allicere: quan-
quāq; ubi peruenere ad inteſtina, expultricis facultatis
impetu deorſum præcipitātur, raroq; ad ipſum uſq; ven-
triculū pertingunt. At cur Auic. q̄ medicamenta vomitu,
aut ſubductione expurgent, ad citū, aut taratū eorū
ad inteſtina deſcenſum refert? Recte ille, quidem, & do-
cte. Medicamentū quādiu vetriculo inheret trahendi
ſinem nunquā facit, ac ſape d vetriculo ipſo, cui ob me-
dicamentōſā ſubſtantiā ingratū, & inſenſum eſt, ad inte-
ſtina antea deturbatur, quā ad ipſum allecti eius ui hu-
mores aſcendāt: tunc vero purgatio deorſum procedit.
interdū tamen etiā diutius in eo morā trahit, & propria
ui humorū ad ſeſe copiam allicit, quorū multitudine,
aut etiā qualitate irritatus vetriculus in vomitū pro-
rumpit. Quōd ergo medicamentū per alvū, aut vomitū
expurget, citius quoq; actardus illius ad inteſtina de-
ſcenſus facit, quod aduertit Auic. non ex hoc tamen il-
lud ſequitur, quod obicitur, medicamenta ad uenas, ac
in uenarū corpus ferri, quod eſt poſitum in quaſtione.

Comoda ſen-
ſu deiectionis.

Hoc aut humore vetriculi, & inteſtinorum
natura dñ grauat, cū expellit, quāquā
ad vetriculū rariū repat, vomitu, ſi ſtomachū
agitet: aut deiectione, ſi ad pylorum declinet, va-
cuandus: frequētius ad inteſtina, propter multas
cauſas. Materia. n. ob inſitā grauitatem ad infer-
na ruit. Præterea venarū meatus, excrementis

A expellēdis dedicati, plures ad inteſtina, quā ad
vetriculū feruntur. Tercio loco inteſtina vacuā
dis excrementis deſtinauit natura nō vetriculū.
Excrementa. n. ad partes ignobiles, & propinquas
ſedi à natura tranſmitti, fuit melius, q̄ ad nobi-
lem particulā, & à ſede remotum vetriculū: in
quem ſi repant, ea deijci quoq; per inteſtina præ-
ſtat, quā per gulam cuomi: q̄ pylorum inferio-
rem vetriculi portam expulſioni, gulam vero
attractioni dedicauit natura. Ex quibus apparet,
eandem naturam medicamenti purgantis opus
deiectione potius, quā vomitu moliri: omnis
enim partis actio contra primum naturę inſti-
tutum facta, eſt improſpera. Eſt igitur medicamē-
tum purgans, aut vomitorium, aut deiectoriū.

Gal. Aph.
2. lib. 6.

Medicamē-
tū purgans
duplex.

A Liui ſubdit, quod cōtrouerſia nō caret. Cur medi-
camēta alia vomitoria, alia ſubductoria ſint, ex
propriate eſſe ait. & explicās qualia nam vomitoria
ſint, talia eſſe dicit, quā ex propriate habent, vt os vē-
triculi ſuperius debilitent. Cōtra tamen cur alia vomito-
ria ſint, alia ſubductoria, aliqui grauitati, ac leuitati
acceptā retulere. cui quidē opinioni, quāuis eā hic au-
thor. 1. cap. primis ſtatim verbis reſutarit dicēs (et neq;
quia graue, aut leue agitatiū ſuperius, uel inferius, ſed
quia tale. Neq; n. quod multos ſentire uideo de medica-
mentis generatim, id protulit, quaſi aliquis ea purgare
ob grauitatē, aut leuitatē ſenſerit, ſed p̄ cauſa aſſert, cur
alia ſubductoria, alia ſint vomitoria; ſubſcribere tamē
ipſemet uidetur paulo poſtea, dicēs medicamēta, ſi ſuap-
te natura facilis deſcenſus fuerint, ex uomitorijs fieri de-
iectionis ſint autē deſcenſu facilia, quę graua ſint. qua-
re, & lapidē armenū laxare aliū ob ſui grauitatē aiūt,
licet excitandi vomitus gratia exhibeatur. Diſcrepare
ergo à ſeipſo Meſ. uidetur. Alioqui etiā, ſi iſs tantū cita-
ri vomitus ſolet (quod hic innuit) quę ex propriate ha-
bēt, vt vetriculi os debilitēt, atqui agarius aſtrictoria
vi pollet, quā vetriculus ſolet cōfirmari, & maxime ta-
men omniū vomitū facit. Caterum ad hæc breuibus, quę
grauia ſint facilius, & citius deorſum labi, leuia vero
ſuſum moueri nō eſt, vt quis ambigat. in medicamentis
autē, licet agarius ob ſui leuitatē raro vomitū, aut cer-
te nauſeam nō faciat, et lapis armenus ſepe alvū laxet;
nō propterea tamē perpetua ea regula eſt, aut frequēs,
quod quę graua, per inferiora, quę leuia, per ſuperio-
ra expurgēt: quādo, & agarius ſubducit, & armenus
lapis vomitū cōcitāt. alioqui etiā, & lapis iſte, & ſimi-
lia omnia leuigata, & terrenis ſordibus, quę grauitatē
faciebant, expurgatiſſima offeruntur. Non temere ergo
Meſ. grauitatis, aut leuitatis gratia illud ſubductoriū,
hoc eſſe vomitoriū negat: & ad eandē vim refert, à qua
etiā purgandi facultatē putat emanare, dicens medica-
mento horum alterū inſeſe, quia tale. Afficiunt tamē vo-
mitoria omnia os vetriculi ſuperius, ſeu quod in illo ſu-
pernatent, quod pingua præſertim faciūt; ſeu quod me-
dicamentōſum virus ſapient: ferre enim id vetriculus
præſertim os eius, ſenſu eximio præditum nō poteſt; aut
etiā quod ſtatus copioſiores excitent, qui ſuapte natura
ſuſum repunt. Pro abſurdo igitur habet Meſ. quod gra-
uitati, aut leuitati hoc aſcribatur munus. At obijcies, iſs
tamen, quę deſcenſu facilia ſint alvū ſubducere ait, quā-
uis ſponte vomitoria ſint: talia autem ſunt quę graua.
Ego vero, quia cito deſcendunt etiā, quę fluxa, ac leuia
ſunt, hæc & alia huiusmodi piſto à Meſ. intelligi, nō quę
grauia. atque hoc pacto nulla erit in eius verbis cōtro-
uerſia.

B 2 uerſia.

uersa. De agarico autem, quum astringente vi polleat, & ventriculo ob id robur conciliare aptum sit, an os ventriculi debilitet, ac propterea, an vomitoria omnia ventriculum imbecilem reddant, non est intellectu difficile. insunt agarico diuersae qualitates, & aerea, ob quas facile supernatat ventriculo, & vomitum ciet, & terrena, ob quas astringentia vi quum polleat, ipsam quoque ventriculum confirmat, nihil ergo impedit ob qualitates varias, varias etiam vires eundem obtinere, quamuis igitur agarico facultas etiam insit, qua ventriculo robur conciliat, nullum tamen vomitorium illius non infestat, quod Mes. statuit.

Vomitorium est quod stomachum (id est, os ventris superius) suae substantiae proprietate debilitans, & in ipso immorans, ad ipsum ex hepate, intestinis, & partibus ceteris, materias attrahit, à quibus offensus stomachus, & ad nauseam euerfus vomitu per os expellit, motu scilicet suae naturae contrario. Deiectorium est, quod in ventriculo manens, ab hepate, & ceteris partibus humorem sibi familiarem, ad intestina potius attrahit, propter commoda prius dicta, à quo quidem humore irritata naturalis intestinum facultas, ipsum, ut solet alia excrementa, ad sedem protrudit. Sicque vomitorium medicamentum, est tantum vomitorium: & deiectorium nihil aliud, quam deiectorium.

MOND. Notandum quod Mes. in istis verbis, tangit tria, quae requiruntur ad hoc, ut medicina solut. euacuet per secessum, vnum est sumptum ex parte loci, in quo ipsa manet, cum dicit. Quaecunque in stomacho manentes: nam siue med. solut. soluat ventrem per virtutem attractiuam, quae in ea est, siue per violentiam, quam infert, siue per vtrumque, quod est melius dictum, semper vel ut plurimum oportet, quod maneat in stomacho, & in hoc conuenit cum medicina vomitiua. quoniam tam vomitiua, quam solutiua medicina moratur in stomacho, quod enim medicina vomitiua moretur in stomacho est satis notum cuilibet, potest autem declarari de medicina secessiua, quia in quo loco magis suam operationem perficit, in eo moratur: sed dum est in stomacho magis suam operationem perficit. quare &c. Maior de se patet, minor etiam est nota, quia haec est operatio regularis, quae magis completur, dum est in loco conuenienti: sed cum ipsa est in stomacho magis à longinquo attrahit, non autem illud sit, dum est in intestinis, unde si ipsa esset in intestinis. cum intestina sint deputata ad expulsionem, possent ex aliquo incitante vel stimulare intestina illa tale medicinam cito expellere, tunc autem quando est expulsa non facit amplius suam operationem. Et licet medicina solutiua, & vomitiua maneant in stomacho, tamen in alia & alia parte stomachi, unde medicina vomitiua manet magis in superiore parte stomachi, solutiua autem magis manet in fundo eius. Secundum quod explicat Mes. in operatione medicinae solutiuae, est locus, per quem materiam euacuat, attrahit enim ad intestina. nam quamuis ista medicina solutiua maneat in stomacho, non est necesse, quod attrahat ad stomachum: tunc enim omnis medicina solutiua esset vomitiua, & nunquam solueret ventrem, immo oēs attraheret ad stomachum humores, qui educerentur postea per vomitum, sed attrahit solum tales humores ad locum deputatum magis à natura ad expulsionem: talis autem sunt intestina. Et per hoc posset haberi argumentum ad probandum, quod medicina solutiua non euacuat per virtutem attractiuam, quae est in ea. probatur: nam posuit statim, quod ipsa manet in stomacho: si ergo euacuat manens in stomacho per virtutem attractiuam, eos attrahit ad stomachum, eo quod attractio est motus alicuius ab aliquo ad se, ut Aristot. ponit 7. Physic. Posset solui haec ratio

Verum med. solut. euacuat per virtutem attractiuam, quae est in ea.

E hoc modo, nam medicina solutiua attrahit per virtutem attractiuam, sed non est necesse, quod attrahat ad locum, in quo est; sed sufficit quod attrahat ad locum deputatum à natura ad expulsionem, qui locus est intestina. Si dicis quod attractio est motus alicuius ab alio ad se: dico quod etiam est modus alius attractionis, quem etiam recitat Arist. ibi, qui quidem est ab alio ad aliud, quia ad locum deputatum. unde & si medicina posita super volam manus, aut super ventrem, vel illa, euacuet per fluxum ventris, non est necesse, quod ibi sit attractio humoris ab alio ad se; sed sufficit, quod sit attractio humoris ab alio; quia ab aliquibus membris determinatis; siue à toto ad aliud, quia ad locum alium deputatum à natura ad expulsionem, talis autem locus sunt intestina. Tertium quod explicat in his verbis, est per quod medicina solutiua euacuet, & hoc per secessum est, quia innuit nobis membra, à quibus euacuet, siue attrahit cum dicis, ab hepate, & alijs membris.

E St autem quando deiectorium fit vomitorium, (ut etiam aliquando contra, vomitorium fit deiectorium) illudque ob naturam vel medicamentum, vel aegri, vel vtrumque simul. Medicamentum enim, si ventriculo supernatat, aut stomacho molestum est, ipsumque valenter agitat, & subuertit, aut nimis abominabile est: fit pro deiectorio vomitorium. Adhuc, cui stomachus tum est imbecillus, cum sumitur medicamentum deiectorium: cuiue stercus iam siccius intestinis obstructis, pertinacius haeret: aut intestina ipsa arcata & angustiora reddita sunt, aut status aliquis medicamentum subleuat: vomitorium euadit. Postremo corporis, aut animi motus aliquis immoderator, vel feotor, vel rei abominabilis aspectus, & similia, medicamentum deiectorium reddunt vomitorium.

Vti contra, quod natura sua est vomitorium, euadit deiectorium, causa similiter medicamentum, vel aegri, vel vtriusque, sed ratione diuersa. Si enim medicamentum ex sua natura propter ad aluum descendat, aut ei grata quaedam sint admixta: si item stomachus tunc est robustus, aut ob inanitionem, & vehementem famem valenter appetit, aut alius natura est lubrica, & facilis: si denique iucunda quaedam obiecta externa apprehensionem medicamenti prohibeant: id pro vomitorio fiet deiectorium. Huc accedit, quod natura in melius omnia prudenter dirigens, rem vomitoriam efficit deiectoriam, propter dicta prius commoda. Ex vomitorijs praeterea quaedam sunt vehementia, alia clementia, quaedam mediocritas. Vehementia quidem, quae naturae ipsi vim magnam afferunt, ut vomitum vacuent: qualia sunt elleborus albus, struthium, thymelaea, balanus myrepysica minor, lathyrus, ricinus, thapsia, ruta agrestis, cucumer agrestis, & similia. Clementia, vi nulla, aut minima naturae molestia, vomitum ciet: cuiusmodi sunt, asarum, flos myricae, semen coeparum, anethi, atriplicis, melanthii, rapae, raphanidis, raphanus, sal, & similia. Mediocritas sunt, nuxvomica, cnicus, nitrum, sal gemma, sal indus, balanus myrepysica maior, & similia. Medicamentum autem deiectorium vacuat facultate propria sibi insita, eaque aut dissolvente, ut scammonium, turbitum: aut per astringentem exprimente, ut myrobalani: aut leniente, ut casia fistula, manna: aut lubricante, ut mucago seminis psyllij.

Dislin.

Medicamentum ex deiectione fit vomitorium causa.

Aegri.

Vtriusque. Medicamentum ex vomitorio fit deiectionis causa.

Aegri.

Vtriusque. Vomitoria differentia tres à maiori & minori ratione sumpta.

Deiectionis differentia. Trahendo. Comprimentis. Leniendo. Lubricando.

COST. **D**istinguit purgantium medicamentorum actionē, eaq; alia dissolvendo, alia cōprimendo, alia leniendo, alia lubricum faciendo purgare ait. Id & Auic. 1. Can. Quæstione aut dignum videtur, sitne idē leniens, & lubricans medicamentum. solent. n. hæ voces nullo discrimine pro eadem ve sumi à recentioribus: sintne præter eos quatuor, alij subducendi modi, laxant. n. aliqua etiam abstergendo, vt serum, absinthium, beta, sal, ac nitrum; alia emolliendo vt oleum, & pingua omnia, q̄ in duratas faeces subductioni accommodant: alia humectando, ut aqua, cucurbita, attritum, malua; alia eliquando, ut euphorbium: an demum q̄ leniendo, lubricando, cōprimendo subducunt, vere sint purgatoria, q̄ attrahendo expurgent. Mesues. n. quum hoc in loco his tribus vim trahendi admodum imbecillam tribuat; idem tamen paulo post catalogum eorū faciēs, q̄ bilem, pituitam, aliaq; excrementorum genere à proprietate educant, horum quoq; meminit, qd etiā particulatim facit, quam de simplicibus agens, singulis suam peculiaris humoris educationem ascribit, q̄ sine attractione fieri non potest. Profecto vt ad singula hæc respondeam, an lenientia medicamenta, qd primo loco queritur, à lubricantibus differant, sint nonnulli ex recentioribus, q̄ vnā esse lenientiam, & lubricantium speciem putent, contra q̄ Arabes senserint, horum tamen duo genera esse aiunt, alterum eorum q̄, q̄a frigidam humidam, & lubricam temperiē habent, lentore, & alium imbecillam mouent, & internarum partium meatus frigida sua, & lubrica viscositate condensant, infarciuntq; emplasticorum more: talia aut blitum attritum, portulacam, cucurbitam, & insipida penē oīa esse aiunt, q̄, s̄ntimos viscerum meatus neq; permeant, quos lentore potius suo, & frigidityte obliant, neq; quicquam educunt, nisi p̄ accidens, alterum genus esse dicunt eorum, q̄ præter dictas qualitates aliquid etiam caliditatis habent, & tenuiorem partium, quibus intestinorum recrementa non modo leniendo vt primum genus, sed etiam rarefaciendo, ac tergendō alium subducunt: in hoc genere ponunt casiam, maluam præsertim agrestem, violam recentem, borraginē. Hæc illi, q̄ sanē si singula examinare animus esset, ut obsecra, ita vereor ne etiam sint friuola. primum egdem, quidam lubricæ temperiei nomine velint, q̄ in primo lenientium genere esse aiunt, non video, nisi temperiem pro substantia vsurpent, lubricum autem, qd humidum est, & viscidum intelligant. Sint ergo frigida humida, & viscida substantia, qd subducit; q̄ talia sunt lentore imbecillam alium mouere, & internarum partium meatus viscositate sua frigida, & lubrica cōdensare, infarcireq; valde obscurum est nobis, ut. n. præteream, q̄ nugatio qdam videtur, quum aiunt à visciditate lubrica hæc fieri, si. n. lubricum est, qd cum humiditate etiam viscidum est, lubrica viscositas erit viscositas, cum humiditate, & viscositate, vt inquam hæc præteream, sicuti lentor, visciditasue, quibus vocibus tanquam diuersa significati bus utuntur, pro eodem ab oībus sumi solent; ita contra vios effectus prodire ab eadem nequeunt qualitate, vt laxet alium, & internarum partium meatus infarciat, & condensetq; emplasticorum more. Rectius ergo ab humiditate qdem laxari alium, à visciditate vero internarum partium meatus condensari, & infarciri dixisset. At q̄ vnquam internarum partium meatus infarciri, condensariq; à lenientibus dixit? Ait egdem Gal. non raro, & maluas, & blitum, & alia eius generis, cum lentore, tum humiditate alium subducere; at, q̄ lentore infar-

A ciantur internarum partium meatus, neq; ipsum neque alium scripsisse vnq̄ memini; aduersatur. n. potius obstipatio, infarctusq; ille subductioni, q̄ auxiliatur. Age ergo his præmissis, an lenientia à lubricantibus differant, videamus. Nobis certē, quos Arabum authoritas plurimum mouet, lenientia à lubricantibus distinguī, vel exēpla persuadent, quibus quid horum vtrumq; sit, & hic author, & Auic. insinuat, alia qdem ratione casia, & manna, & alia psyllij mucago, sebesten, atq; alia id genus alium mouent, paucis ergo, vt qd sentiam exponam, lubricantia ab Arabibus ea videntur intelligi, q̄ quū lentore suo non mediocri faeces vniant, humiditate etiam, & grauitate impetum fluendi addūt, hoc psyllium, hoc sebesten, hoc pruna præstare videntur, cetera autem q̄ intestinorum, aut etiam humorum asperitatem auferūt, lenientia puto appellari, talis manna, & casia videtur, talia pingua, & oleosa sunt omnia, q̄ profecto aut intestinorum superficiem leuem reddunt, aut etiā ipsius excrementis durioribus adiuncta fluorem illis adiciunt, ita ergo distinguī lenientia à lubricantibus videntur. Ceterum incidit etiam hic scrupulus, quum. n. casia lentore aliquid insit, huius gratia inter lubricantia hæc quoq; esset reponenda, si modo lubricantia sunt qualia diximus. Nō ignoro qd ab alijs dici soleat, nihil. s̄. referre, quo minus idem, & leniens sit, & lubricans, ac vtroq; simul subducendi modo valeat. Sed adde prætereā, lubricantia non viscida tantum esse, sed insigniter viscida, talis aut nō est casia. Nunc autem videamus, qd sequitur, an præter lenientia, lubricantia, cōprimentia, soluentia, alij sint modi subducendæ alui. Atq; id qdem qd obijciatur, esse & q̄ molliendo, q̄ abstergendo, q̄ ablundo, q̄ aliquando alium moueant, differre q̄; hæc à lenientibus, lubricantibus, cōprimentibus, habet certe veritatis speciem, quando si harum vocū vim spectes, leniunt q̄ asperitatem tollunt; lubricant q̄ visciditate sua faeces cogunt, ac humiditate, & grauitate impetū dant fluendi; cōprimunt q̄ partem vniant, & qd illi inerat exprimunt; soluent q̄ meatus reserant, & quodammodo, qd in vinculis erat liberant, inde. n. accessisse huius vocis vsus medicina videtur; molliunt q̄ duritiem auferunt; extergunt, q̄ sordes à parte remouent, id verò, aut sicciore sui substantia præstāt, & ferē abstergentia pprie vocari hæc video, aut humore multo, quo rem pfundunt, & ablutiua nūcupantur; colliquant aut, q̄ quod à frigore concreuerat sui calore dissoluant, ex his ergo differre hæc inter se videntur non mediocriter. Enitendum tamen est hæc etiam in re, vt ad verum q̄ proxime accedamus. Itaq; q̄ emolliunt, abluunt, abstergunt, ad lenientia redigi posse arbitror, eadem. n. q̄ molliunt, asperitatem quoq; intestinorū leniūt, & eadem lenia sunt, q̄ & mollia, licet diuersa lenientium, & mollientium sit ratio, ita etiam q̄ abluunt, absterguntq; dum sordes auferunt, illa quidem copioso humore, hæc vero siccitate veluti corradentia, naturalem statum visceribus cōciliant, q̄ s̄. mollia, & lenia suapte sunt natura, ita vt seu p̄ se, seu p̄ accidens eadem quoq; leniāt. Colliquantia vero ad soluentia referri possunt, euphorbium etenim præterq̄, q̄ quæ in ventriculo intestinisq; obuiā sūt à frigido coacta, qualia pituitosa sūt, sui calore dissoluit; etiā à uenis, quarū ora maxime reserant, valenter trahit, qd eorū propriū est, q̄ soluendo expurgant, q̄ ob rem si hæc ita se habent, superest, vt quatuor tantū sint modi laxandæ alui, quos Auic. & Mesues describūt. Transseonūc ad id qd tertio loco q̄rebat, an lenientia, lubricantia, cōprimentia, purgatoria sint uerē, an

Mesua.

B iij scilicet

scilicet humores, cum delectu trahant, & specifica forme ratione, ut purgatiuis veris supra attribuiimus. Nō ignoramus hac etiam in re Mesuen carpi. si enim leniendo, lubricando, comprimendo educunt; ut ob manifestas qualitates educant, & quiduis obuium nullo delectu habito detrahant, necesse videtur: ac propterea ut temere in his quoque specifica forma pro causa asseratur, & certi humoris electio ascribatur. Ceterum autem medicamenta huiusmodi proprios humores spectent, experimento standum censeo. at assumpta rosa, mirabolano citrino, manna, casia, rhabarbaro bilem multam, & ex polypodio, mirabolano emblico, & alijs eius generis medicamentis pituitam propter communia excrementa, quae intestinis adhaerent, detrahi semper videmus: atque hoc argumento est non promiscue omnia, sed certos ab his quoque ipsi deligi humores, quod si verum est, ex ijs quoque quae supra longa disputatione statuimus, ut a specifica forma agant necesse erit. At Mesues ipse met (dices) hac inter stercorearia, & ea quae obuium potius quiduis educant, quam attrahant, reponit. Nihil impedit ut medicamentum idem ob manifestas qualitates leniendo, comprimendo, & lubricando, ac ob occultas soluendo etiam expurget: ac propter communem attrahentem vim, propriam etiam insitam habeat. a manifestis autem qualitatibus, quae eiusmodi sunt praesertim denominationem suscipiunt, & quod dum expurgant effecta sensibilibus qualitatibus similia apertius prodire ab his quam a solventibus videmus, assumptis enim lenientibus lenis, comprimentibus ascripta alius remanet peracta purgatione: & quod hic ipsa nihil posse in purgatio videntur vere purgantibus comparata.

Wippo. lib. de
na. humana.

Ceterum quae dissoluendo purgant, & deiciunt, ferè eadem vel attrahunt, vel eradicant: attrahunt quidem, a supernis partibus materias: eradicant ab infernis. Reliquis vero tribus deiectionum generibus facultas purgatrix insita, est admodum imbecilla: ob idque parum perspicua, ut quae solum materias, quibus ipsa occurrunt, euacuet, neque hepar transcedat. A capite autem per accidens vacuare videri haec possint, quod materias ad ipsum tolli consuetas vacuant. Medicamenta enim purgantia iuuant per se, quaedam etiam per accidens. Per se enim, quae ex sua temperie, & propria facultate commodant, ut pituita turbithi: bili flaua tamarindi, temperatura, & proprietate opponuntur. Per accidens vero, id est, alio aliquo interueniente, quando quaedam ab aliquibus fiunt contra propriam ipsorum facultatem, ut haec ab his posse fieri non facile credatur, ut scammoniū cum sit calidum, corpus tamen refrigerat, per accidens scilicet, seu per calidam materiae vacuationem: qua enim causa praesente fit hoc, eadem absente fit contrarium. Facultas praeterea medicamentorum, in materias ostenditur, quando ea humorem sibi familiarem delectu quodam educunt: educunt autem (ut quibusdam visum est) eū, qui ceteris in corpore sit largior, & post hunc, alium copia illi proximum. Nam omnia medicamenta purgantia pituitam fere vacuarent, utpote in nobis utraque bile propè semper largior: quod falsum est. imo humorem absolute non vacuant, sed hoc genus medicamenti humorem hunc sibi familiarem delectu quodam expellit, eumque interdum tenuem, crasso in nobis reli-

cto: interdum contra. Cuiusque enim medicamenti purgantis actio insita, & bene directa haec eligit, illa relinquit: hūc vel illum humorem respicit, non omnem: nec ultra quam passurus humor exigit, transgreditur, nisi immoderatus agat. Rei cuius abunde scientem te naturalis philosophia reddiderit. Medicamentum igitur omne humorem sibi familiarem primum educit: deinde illū, qui ad sequendum magis est habilis: postea alium sequi paratior: postremo sanguinē, quē ceu thesaurum quendam natura, quandiu potest, retinet, trahitque prohibet: tandem vero victa, trahentibus permittit expellendū. In hac humorū successionē primū sibi cognatum trahit medicamentū, suo iure directum: alios vero tanquā degenerās, ob actionis vehementiam: quomodo si quis irasci facilis, ira sic incitetur, ut furiat. Tunc enim rectas actiones suas, ultra quam par est, & quam statuerat, transgreditur.

Notandum, quod ex ista litera possumus habere solutionem cuiusdam quaestionis, in qua consuevit quæri, utrum aliqua medicina solutiua possit euacuare alium humorem, quam proprium sibi. Quia dicere aliqui videntur, quod non, quia si ipsa euacuaret alios humores a suo proprio, tunc ad omnes illos haberet formam specificam determinatam, vel per quam illos euacuaret, hoc autem est impossibile. Dico ad hoc, quod ipsa medicina solutiua per se, & secundum se non euacuat nisi proprium & determinatum humorem, sed per accidens bene potest euacuare alios a proprio humore, & hoc contingit, quando ipsa est effrenis, & irregularis. Est autem effrenis, aut irregularis ex quatuor, aut ratione malae qualitatis, aut ratione quantitatis, aut ratione corporis, & virtutis eius, aut ratione utriusque, ratione qualitaris & hoc dupliciter, aut ratione qualitatis communis, aut propriae, ratione qualitatis communis, & hoc non potest euacuare humorem hunc & illum; nam ut ponit Auer. in 5. sui coll. c. de medicinis euacuantibus a forma specifica ipsa medicina solutiua non potest absolui a virtute communi, quae est educere humorem; nam turbith cum educit phlegma, educit etiam cum hoc humorem. modo cum humores ipsi non sint tantum disparati, sicut viuum, & cadaver, imo ipsi aliqualem conuenientiam & communitatem habeant, potest medicina solutiua, manente in ea virtute euacuatua communi, euacuato proprio humore, alios euacuare. Hoc etiam potest esse ratione qualitatis propriae ipsius medicinae, & quae inest sibi per se & accidentaliter: per se, nam agaricus euacuat phlegma, & choleram per se, quandoque quaedam simul dum inuenit eos adinuenit mixtos, quandoque autem successiue. potest etiam medicina per qualitatem accidentalem diuersos humores euacuare, sicut turbith quando effret rubeum, aut nigrum, venenosum: tunc enim non solum phlegma euacuat, imo euacuat quemcunque humorem, ut etiam sanguinem euacuet. Secundo dico, quod euacuare potest plures humores ratione quantitatis, quando offertur in maiori dosi, quam debeat: nam sicut medicina euacuat appropriata huic humori, ita oportet ut sit haec quanta, quia in conuenienti dosi, & ideo si sit superflua euacuat euacuatione communi & associata, sicut apparet in scamonea, quando exhibetur in superflua quantitate, tunc enim primo euacuat choleram, post phlegma usque ad sanguinem. Item etiam hoc contingit tertio ratione virtutis corporis: nam cum ipsa medicina euacuet vim inferendo naturae, ut Auer. ponit 5. sui coll. posuit etiam Mes. supra, tunc licet virtus expulsiua sit irritata ab ipsa, ut expellat solum vnum humorem sibi proprium; tamen postquam expulit illum, nititur virtus expulsiua corporis illum alium expellere, qui etiam est nocuius ei, &

MOND.

Quæritur de
causis medi-
ci effrenis.

ei, & superfluum in corpore, & illum fugare, & præcipue quando natura corporis, & virtus est fortis, & ex hoc potest apparere nobis, quod non parum facit ad euacuationem virtus ipsa violenta medicina. Quarto etiam hoc potest contingere ex parte vtriusque: nam potest esse, quod virtus sit fortis in expellendo, medicina etiam euacuabit virtute communi euacuatiua, vnde cum inter humores non sit tanta disconuenientia, sicut inter viuum & mortuum, poterit euacuare alios humores à proprio, & determinato.

Hoc autem ordine vacuant materias hæc purgantia medicamenta, vt cholagogum bilem primum trahat, hinc pituitam, postea atram bilem, postremo sanguinem: phlegmagogum pituitam primum educat, postea bilem flauam, hinc atram, postremum sanguinem. Melanogoga denique bilem atram primū, dein de flauā, tertio pituitam, ad postremū sanguinē.

MOND.

Aduertendum, quod causa quare medicina quæ euacuat phlegma, primo id euacuat, postea melancholiam, vltimo sanguinem, est duplex, vnde vtriusque dicebatur, propter duas causas principaliter medicina post euacuationem proprii humoris euacuat alium humorem. vna est propter virtutem euacuatiuam communem, quæ in ipsa remanet post operationem virtutis propriæ: & hanc virtutem & operationem communem habet ratione caliditatis, vel vacuitatis. modo omne quod attrahit ratione calidi, vel vacui, attrahit citius, quod subtile est, quam crassum. & ideo cholera cum sit subtilior, quam ipsa scilicet melancholia, post euacuationem phlegmatis euacuabitur cholera, postea melancholia. sed causa potest esse: nam vt apparuit supra, vna causa quare vna medicina euacuat vnum humorem post alium; erat, quia medicina inferebat vim naturæ, & ideo quando medicina euacuauit proprium humorem post illum, debet magis euacuare illum, qui magis molestat naturam, qui etiam magis abundat in corpore: & ideo si habebatur euacuauit choleram in aliquo, post ipsam debet euacuare phlegma, postea melancholiam, eo, quod magis phlegma molestat, plus etiam de eo est in corpore, quam de melancholia: vltimo vero educit sanguinem, eo quod cum sit thesaurus naturæ, non molestat naturam, etiam si sit de eo in corpore plus, quam de alijs humoribus. Aduertendum est, quod id quod dictum est, habet verum, quando solum iste humor, qui debet principaliter euacuari à medicina, peccat in quali, aut in quanto, vel vtroque: alij humores sunt secundum naturam: nam si aliqua medicina euacuat choleram, & illa peccet in quali in corpore, phlegma autem non peccet, sed magis peccet melancholia in quali, tunc contingit, quod medicina, quæ euacuauit choleram, post choleram euacuabit melancholiam, & non phlegma, etiam supposito, quod phlegma peccaret in quanto, & non in quali, vt melancholia, & ideo etiam si aliqua medicina detur principaliter propter vnum humorem euacuandum, & iste humor in corpore non peccet, tunc ipsa euacuabit prius humorem alium peccantem, quam illum, quem debet principaliter euacuare, etiam si medicus faciat istud ex errore. & ex hoc apparet, quod hic ordo debet intelligi in corpore, in quo solum ille humor, qui debet principaliter euacuari à medicina, peccet in quali, alij autem humores non peccet in quali. Et ex hoc apparet quare vltimo & rarius educit sanguinem, eo quod raro est, quod sanguis peccet in quali, sicut alij humores, etiam natura ipsam recondit pro thesauro. Sed tu dices, quare etiam non coaptauit hunc ordinem ad medicinam euacuatiuam melancholiz principaliter? Dico quod satis datur intelligi ex dictis ab eo: nam si aliqua medicina euacuat principaliter melancholiam, post ipsam euacuat choleram, postea phlegma, vltimo necessitata natura, euacuat sanguinē.

Quare me,
superfluum euacuans dimittit
vtriusque sanguinem
in vltimo.

N Vllum enim medicamentum facultatem habet primam, & per se hæmagogam, id est, qua sanguinem abigat, & vacuet, quem natura vsq; ad postremū retinet, neq; trahi permittit, nisi coacta vi medicamenti immoderatiore.

Aduertendum, quod Mef. in suis verbis ponit duo in genere, vnum est, quod nō est reperire aliquam medicinam regulariter, & de propria intentione sanguinis eductiuam, & causa est, quia natura eum recondit vsque ad vltimum. Secundum quod ponit Mef. in his verbis est, quod licet non sit aliqua medicina, quæ de propria intentione euacuet sanguinem, tamen virtus, siue natura coacta ab effrenitate pharmaci vltimo illum expellit. Ratio primi potest esse duplex, prima est, quoniam si natura nunquam intendit principaliter, & regulariter sanguinem à corpore expellere, sed ipsum ad vltimum retinere, secundum quod est ei possibile, tunc non reperitur medicina, quæ principaliter illum euacuet: sed ita est, quare &c. Maior est nota, quia medicina regulariter operans solum illum humorem expellit, quem natura intendit euacuare. minor est nota, eo quod sanguis est thesaurus naturæ, quem nunquam intendit expellere. Secunda ratio est, quoniam si medicina solutiua non habet à proprietate ipsum sanguinem attrahere, tunc non est reperire medicinam, quæ regulariter & per se sanguinem euacuet: sed ita est, quare &c. Maior est nota, eo quod ista medicina euacuant humores, & eos attrahunt per proprietatem minor apparet ex eo, quod natura principaliter attrahit sanguinem, eo quod membra ex eo præcipue nutriuntur, & si attrahit alios humores, hoc facit, vt cum sanguine sint permixti, quoniam non attrahuntur nisi permixti cum sanguine, aut etiam propter diuersitatem membrorum in actu nutritionis ipsorum: vnde quædam magis indigent sanguine melancholico, vt ossa, quædam sanguine cholico, vt pulmo; & sic de alijs. modo igitur, quod attractio naturæ, quæ attrahit sanguinem est opposita naturæ ipsius medicinæ solutiue, eo, quod medicina attrahit per virtutem venenolam quæ est in ea, virtus autem venenosa est contraria naturæ corporis. quare concluditur, quod non reperitur medicina principaliter sanguinis euacuatiua. Tamen istæ rationes non sunt demonstratiue: nō enim concludunt, quod nullo modo possit reperiri medicina sanguinis eductiua, imo bene reperitur, sed tamen medicus non debet eam alicui ostendere, nec demonstrare. cum illa medicina sit valde effrenis, phisicus etiam medicus non potest sic subuenire nocuentis eius. vnde Gal. ponit in lib. de simpl. pharm. quod talis medicina sanguinis eductiua non reperitur, & si reperitur, medicus ea vti non debet: non enim euacuat sanguinem nisi propter pessima accidentia, quæ inducit, & nocuentia scilicet excoriando venas, & rupe: siue aperiendo scilicet orificia venarum, & etiam quando valde superfluit in euacuatione, vt ipse statim ponet, & iam magis tute, & commode possumus sanguinem euacuare, quam cum medicina. possumus enim eum euacuare per phlebotomiam, & cum ventosis, non autem sic alij humores, eo quod alij humores euacuuntur magis cum electione, non autem ex necessitate vacui, vel consecutione vnius ad alterum, sicut contingit quando ex phlebotomia sanguis euacuatur, euacuatur enim magis ex necessitate vacui, vel ex quadam consequentia, quam euacuetur electione.

MOND.

Quare nō re-
peritur medi-
ca de propria
intentione
sanguinis eductiua.

Quod si sanguis iam corruptus est, ac com- putruit, sanguis esse desijt, & portione tenui in bilem flauam abiijt, crassa in atrā, vt inquit Gal. quam vtranq; medicamento purgante vacuari posse, nemini ambigitur.

Remouet quendam obiectionem. dixerat, quod nō reperitur aliqua medicina euacuatiua sanguinis

MOND.
de

lib. 2. de
diff. feb.
cap. 12.

de propria intentione. modo diceret aliquis, non est verum, eo quod sanguini putrescenti inuenitur medicina eum euacuans. Respondet & dicit, quod iste sanguis recessit à natura sanguinis: nam dicit ipse auctoritate Gal. quod sanguis putrescens subtile eius conuertitur in choleram, & crassum eius conuertitur in melancholiam, & ideo qua ratione inuenitur medicina euacuatua ipsius cholerae, & melancholiae, ita etiam medicina eadem euacuatua est sanguinis putrescentis, cuius subtile est conuersum in choleram, & crassum in melancholiam. vnde tenet naturam humorum, in quos transmutatur, & ex hoc apparet, quod non solum Auic. immo etiam Mes. & alij authores posuerunt quod de intentione fuit Gal. quod sanguis putrescens non est sanguis, de hoc tamen est dubium, & hoc dicitur perfecte in secundo de feb. Tamen sciendum ad praesens, quod sanguis putrescens, aut est in fieri, aut est in facto, si est in facto, est in termino putredinis: si sit in fieri, tunc adhuc seruat naturam sanguinis, & non est conuersus in choleram, nec in melancholiam, sed est aptus conuertere ad illos: si autem sanguis iste sit in termino putredinis, tunc non seruat naturam sanguinis; imo eius subtile iam est cholera, & eius crassum in melancholiam est conuersum. Sed tu dices, si sanguis est in putrescere, reperitur ne medicina ipsius euacuatua? Dico quod non, nam quod talis medicina non reperitur, hoc non est ex parte virtutis, eo quod virtus & natura regitua totius gaudent bene in eius expulsionem: sed hoc est, quia non inuenitur aliqua medicina, quae à forma specifica possit sanguinem euacuare, & si reperitur talis medicina, tamen aliter, & meliori modo posset talis sanguis euacuari, quam à medicina, quia cum phlebotomia, & ventosis, etiam talis medicina posset sanguinem laudabilem euacuare, & non putridum, aut magis euacuare, quam putridum, etiam non posset sicrefieri nocuentis talis medicina euacuatua sanguinis, sicut si euacuaretur cum phlebotomia, & ventosis, non enim medicus potest sic regulare medicinam euacuatua, sicut phlebotomiam tantum, licet ipse sanguis putridus euacuari possit per phlebotomiam, adhuc circa istum humorem expectamus digestionem, antequam euacuetur, sicut circa alios humores, vt ponit Auic. primo ca. fen. iiii. c. de phlebotomia.

Peru datur
med. euacua-
tus sangui-
ni actuali-
ter putresce-
re.

COST. **A** Nimaduersione hoc etiam dignum est, quod ait, medicamentum nullum propriam, ac peculiarem sanguinis detrahendi habere facultatem. naturam enim sanguinem ad postremum vsque retinere, neque vt trahatur permittere, nisi coactam. At contra Gal. lib. de purg. medic. fac. deprehensum sua tempestate hamagogum medicamentum testatur. neq; alioqui ratio, quam hic Mesues affert opportune afferri videtur, non enim si natura tantam sanguinis habet curam, id sequitur, vt medicamentum non detur sanguinem ducens. habet enim quidem natura etiam hominis curam, cuius gratia parasse inferiora haec aiunt omnia; at ea tamen venena plura, animalia homini infesta infinita quotidie pferunt. Profecto sanguinem ducunt medicamenta plura immo deratius sumpta, haec tamen hamagoga non sunt, quod primo loco eum non extrahant, sicut cholagoga bilem, phlegmagoga pituitam, melanogoga atrum humorem pra omnibus eliciunt. sanguinem etiam per vrinas eruum, & cantharides detrahunt, sed neque de his est sermo, quae purgatoria non vocantur. aloe quoq; sanguinem detrahit per venas sedis (vt ait Mes.) proprietate, sed non primo loco, neque attrahendo id agit: verum bilem primum allicit, sanguinem vero ob id detrahit, quod ora venarum reseret; atque haec propterea non est per alium expurgatio. de purgantibus autem questio nunc instituta est, an eorum aliquod primo loco

E ex proprietate humorem hunc extrahat, sicuti alios humores alia. Ac Gal. quidem, tale quoddam suo tempore inuentum testatur. Vere tamen (vt ingenue dicam) cogit me adducta à Mes. ratio, vt nullum tale inueniri medicamentum suspicer. nempe, quod natura sanguinem totis semper viribus custodiat, neque trahi nisi coacta permittat. At contra argumento sumpto à simili obijcis naturam venena, belluasq; ac feras homini aduersas, & infestas proferre, licet eius precipuam, ac veluti primariam curam gerere videatur. addisq; experimentum Galeni etate comprobatum. verum ad haec. Medicamentum id sanguinem educens, ex proprietate ne ac primo loco id ageret, an potius manifestis qualitatibus secundo ac erodendo, aut post immoderatam aliorum humorum euacuationem, non asserit Gal. sed quod inuentum illud asserit observatione facta in suillo iecore, coniecturam facio, id ex iis fuisse, quae erodendo, dissoluendoq; agerent. propterea ergo non aduersatur nobis Galeni historia, qui de iis verba facimus, quae ex proprietate, ac primo loco sanguinem educunt. Quod autem aduersus rationem nostram assertur, irritum puto & vanum. Esto enim vt medicamentum tale adsit sanguinem appetens, & attrahere primo loco contendens; quoniam tamen fieri humoris illius attractio non possit, nisi annuente contendenteque retentrice membrorum facultate; propria haec partium natura tuendo sanguini, quo alimenti gratia egent, tota opera semper incumbens, trahi illum primo loco, si integræ partes sint, non sinet; sed admittet omnes antea humores alios, quam sanguinem. Firma ergo ratio est Mesuae, quae hamagogum medicamentum non inueniri persuadet.

G Omnia autem, quae summe & effreni virtute purgant medicamenta, sanguinem tandem, non tamen propria vi educunt, sed vel ex coriatis venis, vel orificijs venarum tam late apertis, vt sanguis effluat: vel sua vi immoderatiore extremam vacuationem moliente. Qualia sunt, aloe mala, cucumer agrestis, centaurium, colocynthis vnica in planta vna, scammonium è regione Scenitarum, euphorbiu* thymelæa seu granum gnidium, praesertim paruum. Sunt tamen medicamenta quaedam, sanguinem purum & clarum efficientia, vt lupulus, adiathum album, rhabarbarum Sceniticum, serum lactis, praecipue caprarum bono pastu educatarum: succus rosarum, casia fistula, absinthium, fumaria, aloe, succus bonorum fructuum vt Damascenorum, asphodelus, potissimumq; ipsius succus & similia. Medicamenta autem praecipue cholagoga sunt, aloe, scammonium, absinthium, eupatorium, lupulus, myrobalani citrea, fumaria, rhabarbarum, serum lactis, succus rosarum, viola, casia fistula, tamar Indi, manna, psyllium, pruna, succus fructuum bonorum, Phlegmagoga vero magis sunt, myrobalani cepula, emblica, bellerica, sal gemma, colocynthis, turbit, stoechas, iris, sarcocolla, balanus myrepica, ricinus, hyssopus, thymus, opopanax, sagapenum, euphorbium, aristolochia, cnicus, centaurium, eupatorium, agaricus, cucumer agrestis, hermodactyli, scilla, cuminum, asarum, polium, polypodium, vrtica, zingiber, serum lactis, mel, saccharum rubrum. Bilem atram proprie & potissimum vacuant, epithymum, stoechas, myrobalani

Mes. gram.

balani nigri, polypodiū, esula, calaminthe mon-
tana, senna, elleborus niger, sal Indus, sal naph-
thicus, sal niger, lapis Cyanus, lapis Armenus,
& similia. Humores quoque vltos, senna, myro-
balani nigri, fumaria, lupulus, volubilis maior,
serum lactis, & similia. Aquas denique, turbit,
thymus, adiathum album, euphorbiū, ricinus,
cucumer agrestis, centaurium, aristolochia, sal,
salgemma aquam autem rufam, iris, cucumer
agrestis, agaricus, sagapenum, * granum gni-
dium, esula, es vltum, & similia.

Mezeren.

*Medicamen-
ta quae
partes respi-
ciant.*
Galen. lib. 1.
simpl. c. 23.
Partes qui
longius ab-
sunt a ven-
triculo, & in
tenuibus
& meatu ha-
bent angu-
stias, eo a-
crius purga-
ntur.

Medicamentorum quoque facultas quaedam
est partibus quibusdā familiaris, eas iuuas, & hu-
moribus superfluis expurgans. Expurgantur autē
hi humores a ventriculo & intestinis facillimē: a
venis mesaraicis, minus prōptē: & his adhuc a-
grius ex venis sinæ hepatis [& gibbe.] Difficul-
ter itē a venis tenuibus singularū corporis par-
tiū: difficillimē a iuncturis, praesertim cū ipsi di-
ctis partibus diu immorati sunt, & impacti tena-
cius adherent. Cū autē medicamenta soluendo
purgantia possint a partibus remotis, superius qui
deatrahēre, inferius vero eradicare: tria vero re-
liqua purgantū genera materias potius obuias
educunt, [illis in parte difficulter vacuanda, his in
ea q̄ prompte vacuatur, vtendum est:] obserua-
ta simul proprietate medicamento cuique purgā-
ti insita, hanc vel illā partem magis respiciente.
Vt partes capitis, agarie, colocynthis, stoechas;
aloe, scilla, epithymū, myrobalani cepulae & in-
de, sal Indus, lapis Cyanus, lapis Armenus, respi-
ciunt magis, & ab his materias potius vacuant.
Vt thoracē, & pulmones, agaricus, thymus, hy-
sopus, volubilis, manna, casia fistula, sarcocolla,
iris, colocynthis, & similia. Ventriculū, & intesti-
na, absinthiū, aloe, myrobalani, & alia q̄ obuias
tantū materias educunt. Splenē vero, agaricus,
senna, epithymū, elleborus niger, stoechas, cupa-
toriū, absinthiū, calaminthe montana, sal Indus,
sal niger, & similia. Hepar itē, agaricus, volubilis
maior, lupulus, serū lactis, rhabarbarū, eupato-
riū, absinthiū, & vtriusque ac rosarū succus, myro-
balani, tamar Indi, fumaria, iris, * granū gnidiū,
senna, esula, es vltū, sagapenū, sarcocolla, & simi-
lia. Iuncturas denique ac partes alias remotas, her-
modactylus, sarcocolla, opoponax, sagapenum,
euphorbiū, colocynthis, turbit, sal gemma, sal
Indus, centaurium, cucumer agrestis, elleborus
niger, polypodium, & similia. Ab ipsa vero cute
materias educūt, ac expurgant serū lactis, fuma-
ria, colocynthis, epithymū, agaricus, polypodiū,
myrobalani Indae, volubilis, & similia. Praeter iā
dicta, indicatio ab aeris temperie magni est mo-
menti ad rectū medicamentorum purgantium
vltum. Nā aere multū calido aut frigido, a medi-
camentis purgantibus abstinendū est, quod in si-
nuauit Hippocrates, sub cane, & ante canē diffi-
ciles medicationes pronuntians: quia (vt inquit
Galenus) natura ab aere calidissimo inflamma-
ta, [nec acrimoniā medicamento purgantis ferē-
te,] febres excitantur, & virtus a multo calore ex-
terno resoluta & infirmata, a medicamēto pur-
gante magis deijcitur. Adde quod aer externus,
balnei modo calore suo praesertim immodera-

Mezeren.

Aph. 1. li. 4.

Galen. haec
omnia in co-
mentario
eius Aphor.
Aph. 1. li. 4.
Commenta-
rio.

tiore medicamento intro trahētis, vim ad cutim
attrahens [purgationi obstitit] Quod si aestate va-
cuandum est, purgabis (vt etiam iubet Hippocra-
tes) superiorē ventrē, & hyeme inferiorem. Re-
cte si quidem (inquit Galenus) imperat Hippo-
crates aestate vomitu purgandum corpus: quia
tunc bilis flaua abundat, & tota animalis natu-
ra ob ambientis caliditatem omnino magis ad
superiora mouet: humores enim per anni par-
tiū dispositionē sibi similem augentur, aut mi-
nuuntur per cōtrariā sibi aeris temperaturā: vt
estate bilis flaua augetur: calida item & acris [&
leuia] facile ad superiora feruntur. Dandū igitur
medicamentum hoc tempore, quod bilem per
superiora educat. In hyeme vero augetur pitui-
ta, quae cū grauis sit, ad inferiora repit: dandum
igitur tunc medicamentum, quod per inferiora
educat. Medicamenta igitur estate vitanda sunt,
quae acris & valentia sunt, purgantque dissoluē-
do: hyeme vero purgantia lubricando. Illa enim
febres, vlcerationes, dysenterias, prōptē excitāt:
haec diarrheas, & licterias. Acris vero illa nō in-
estu solum, sed etiā frigore vitanda, quia ut in il-
lo excoriationem, & febres (vt diximus) prōptē
excitant, sic in hoc hypercatharsin, hoc est, pur-
gationē immodicam, & virium dissolutionem.

Hec non ha-
bet eo loco
Gal. sed in
natura hu-
mana.

DE opportuno assignendi medicamenti tempore a-
git, atque id assert quod Hipp. 4. aph. aestate per
superiora, hyeme per inferiora purgandū esse. Haec ta-
men res dubitatione non vacat, quando idem Hipp. seu
Polybus lib. de salubri dieta sex brumalibus mensibus
per superiora purgandum praecipit, quia id tempus aesti-
uo pituitosius est, & morbi caput tentant, & regionem
supra septum transversum, & Celsus quoque lib. 1. vom-
itum hyeme vtiliorem esse docet quā aestate, q̄ tunc plus
pituitae, & capitis grauitas maior subest. Sane, licet pro
huius controuersiae solutione alias quoque non mediocri-
ter laborauerimus, dum in Auic. meditaremur, nunc ta-
men ijs interea pretermisissis, quae illic scripsimus, haec li-
bet adijcere. In libro quidem de salubri dieta de sanis
agi corporibus, tota enim in hoc ea tractatio est: in a-
phorismis vero de ijs, qui agrotant, propterea q̄ illud
quidem, quod hyeme nōmendū sit, praeseruatricis, hoc
vero, quod aestate, curatricis praceptum esse, atque hoc
pactō discordiam Hippocrati cum ipsomet Hippoc. ac
Celsō esse nullam. Innuere hoc ipsum Gal. in eo de salub.
dieta libro videtur, quoniam pracepta haec perpendens,
vbi purgandum vniuersum sit corpus & euacuanda,
quae in praesenti abundant, agendum ait per loca, ad quae
humores vergunt; per contraria autem retrahendum,
si ne augeantur excrementa, velis obistere. Vniuersum
profecto corpus nisi praesente, aut imminente iam mor-
bo non expurgatur, propterea q̄, quod in aphorismis
traditur, in ijs quae agrotant obseruandum, aestate scili-
cet p̄ superiora, q̄ bilis tunc temporis maxime affluens,
& excandescens sursum repit; hyeme per inferiora, q̄
pituita tunc redundet grauis, & sponte deorsum incli-
nans, secus vbi, ne augeantur excrementa, studium est,
tunc enim non praesentem, sed futurum morbum auerti-
mus, & hyeme quidem per superiora purgare ventri-
culum praestat, q̄ pituita in eo multa affluit, expurgatur
per vomitum facilius ob via breuitatem: aestate autem
deorsum retrahenda excrementa, q̄ biliosa praesertim
tunc tēporis sunt, a quibus metus est, ne incalasciat corpus.

COST.
Aph. 4.

Aphor. 1.

THEO.

C A N O N E S

T H E O R E M A

S E C V N D V M.

*De medicamentorum purgantium
correctione.*

Medicamentorum purgantium tam bonorum, quam maleficorum, differentias prius demonstrauimus: nunc autem horum malignitatem auferre, vel saltem obtundere, & quibus poterimus modis corrigere, partim malitiam eorum & excessum frangentibus, partim salubrem aliquam facultatem afferentibus, Dei benedicti beneficentia adiuti, tentabimus. Corrigimus autem medicamentum purgans maleficum, aut misto ipsi altero facultatem habente contrariam ipsi excessui, aut arte aliqua, & industria melius ipsum reddendo. Verum facultatis contrariae mistio tribus modis perficitur, ut inquit Democritus. Aut enim malitiam à proprietate innatam, ut qualitatem venenosam, & vitæ nostræ inimicā, alijs proprietatem oppositam natura sortitis, emendamus: aut intemperiem eorum calidam, frigidam, humidam, siccam, contraria qualitate mista, permutamus: aut denique effectis ipsorum noxijs post dicēdis, cōtraria opponimus.

*Correptio me-
dicamentum va-
ria duplex.*

COST. Triplici medicamentorum vitio triplex praesidium accommodat, simile videlicet differentiae noxae similem differentiam praesidij apponens. vitium ex proprietate castigat praesidio ex proprietate, quod ex intemperie est corrigit auxilio ex intemperie, & quod ex secundis ac tertijs qualitibus prodit, (effecta hac vocat) ijs quæ similis differentia sunt, & contraria efficiunt, emendat. Sed in his opportune adhibendis duo praecipue observari à medico desiderat. primum ut nulla coniungantur, nisi quæ cognata sint natura, & concordia; alterum ut debita proportione commisceantur: ita enim fore putat, ut quod ex ea miscella prodit saluberrimum sit futurum. Par autem est, ut hic huius viri diligentiam admiremur. Non satis putat vitio ex proprietate medicamentum opponere ex proprietate contrarium, sed consensum quoque (sympathiam vocant) inter ea, quæ ita commiscenda sunt, etiam desiderat, id quod plurimi ego certe faciendum duxerim, qui esse inter naturales res omnes assensum, & dissensum pro certo habeo, licet id etiam negent, qui proprietates occultas non admittunt. Atque, ut maior certe in componendis medicamentis sit difficultas, necesse est si observandus hic etiam est consensus: enitendum tamen medico futuro est, ut hac quoque in re plurimum proficiat, neque ijs sunt aures praebenda, qui dum Arabas superstitionum authores faciunt, praedicantque, subterfugendi laboris gratia à diligentiori harum rerum observatione, cum ipsi abstinent, tum alios etiam abducunt.

*Distendit
cognatio q-
dam neces-
saria est ad
sua mutatio-
nem, & vnde
nom. Arist.
lib. 1. de ge-
neratione.
cap. 7.*

DVo praeterea omnino observantes: primum, ut medicamentis praedictis sit quaedam proprietati inter se cōcordia, & cognatio, qua sese mutuo afficiant, ut transmutatione absoluta, ex his duobus cōtrarijs virtus vna consurgat: ut exempli gratia, zingiber turbith ipsi vim mirā imprimit:

& raphanus hermodactylis: raphanus autē cū turbith, frustra pmiscetur, quia his duobus insita nō est inter se cōcordia. Scammonium quoque cor proprietate sua, & calore ipsum inflammante, ac multū dissoluere ledit: licet vero ambra cor roboret, & crystallus inflammationē extinguat, & galla partes dissolutas cogat, tñ nullū eorū recte scammonio miscet: quia hæc, ac scammonio agendo inuicē & patiēdo in vnius virtutis cōcordiā non conspirant, nec contendunt. Quæ vero medicamēta proprietatibus suis concordent, ac symbolū habeant, ab his discere, qui rerū variarū arcana scrutantur. Secundum tibi obseruandū est, ut pportione idonea misceas hæc medicamēto corrigendo opposita, inuicemque agere, & pati idonea: ut ex his iā consentientibus, medicamentum resultet vnum, velut pacatum, pugnae omnis expert, magnarumque virium. De his autē proportionibus, quantum operi proposito expedit, postea dicemus. Medicamento purgantii proprietatē quandam laudabilē, quæ miscētū opposita, conferūt: quorū propria virtus ab ipso- rum forma proficiētes, in his atque alijs varia, ali- quā medicamenti noxā peculiariter respicit, ac corrigit: qualia sunt triplicia. Medicamēti enim purgantis virtutem vel imbecillam augent, vel violentam minuunt, vel malignam permutant.

*Correptio me-
dicamento-
rum per alia
opposita pro-
prietatē vir-
tutem habent
ita.*

Canon primus.

SI quidē medicamentorum actio imbecilla est intendenda misto pportione iusta eorum aliquo, quā actionis vigorē ipsi tribuunt, ob agendi inuicē, ac patiēdi proprietatē cognatā: seu ob totam suā substantiā, non ob caliditatē, vel frigiditatē. Quomodo corallium sanat stomachi imbecillitatem, praonia epilepsiā, non quia illud frigidum, hæc calida: aut quia illud graue, hæc leuis: sed quia hæc virtutis dotē utrunque est sortitū: sic serpens iuuenescere facit, Magnes ferrū attrahit, & alia similiter. Porro medicamēti facultas purgatrix est imbecilla, quā debilitat, & minus quam opus est purgat, aut tarde purgat, tum. scilicet primum, quū corpus cibo, aut somno reficiendum est: immo interdū die postero: & interdum humores mouet, non vacuat: interdum coctionē vitiat, cibū crudum, aut tñ coqui ceptum, vna secum detrahens, ac deturbans. Si igitur medicamenti purgatio sit debilis, imperfecta, parciore quam opus est, (ut turbith reuera pituitā tñ tenuem vacuat: epithimum parum aut nihil vacuat, nisi eius larga vis sumatur: manna, hermodactylus, & alia multa debiliter vacuant) robur facultatis ei addendum est per ea, quæ ipsi sunt familiaria, & se se mutuo ferunt: ut ex vtriusque conflata virtus vna, purgationem absolutam perficiat.

EX hoc apparet, quod secundum istum modum debilitatis medicinarum solutiuarum, aliqua medicina solutiua dicitur adhuc debilis dupliciter. Vno modo dicitur debilis ratione quantitatis medicinae, & suæ qualitatis seu substantiæ, quia non euacuat multum de materia; nec etiam euacuat de se, nisi quod subtile est, sicut isto modo dicimus, quod turbith est medicina lō-

na solutiua debilis: & parum de phlegmate euacuat de se, & etiam subtile est. Secundo modo dicitur medicina debilis hoc modo, ratione loci à quo euacuat, quia scilicet non euacuat à longe, sicut siracost. casia: terenia bin. i. manna, & tamarindi, hæ enim medicina non euacuant nisi humores, quibus obuiant in vijs communibus expulsionis, unde si inueniat humores crassos, & multos in vijs communibus, ita eos euacuant sicut cholericos, vel alios subtiles humores, & ideo hæ medicina non dicuntur debiles primo modo, sed dicuntur debiles secundo modo, quia non possunt euacuare multum à longe.

Vt turbith, zingibere adiutum, pituita crassa, & succum crudum vacuat, alioqui p se non vacuaturum. Epithymum cum sero lactis, vel hydromelite, vel sale Indo, vel sale gemma, vel myrobalanis nigris, potentius purgat. Manna cum thymo, aut ammi, aut cardamomo, laudatam & absolutam facit purgationem. Hermodactylus cum cumino, aut pipere, item hermodactyli puluis cum succo scillæ, vel raphani in trochiscos coactus, materiam crassam, & lentam à iuncturis mire educit. Si autem tardius, & longo post tempore purget medicamentum, (vt agaricus, aloe, hermodactylus, turbith, & similia) misce purgationem tuto accelerantia, vt agarico oxymeli, sale gemme: aloe, aromata: hermodactylo, scillam, raphanum: turbith, zingiber.

MOND.

Hic aduertendum, quod aliqua medicina admixta medicina solutiua dicitur accelerare suam operationem per virtutem sigillatam & occultam, sicut quando cum agarico permiscetur secaniabin, aut species aromaticæ. Secundo modo dicitur accelerare operationem eius per suam virtutem communem, quam habet inducendo scilicet mordicationem in stomacho, & hoc modo sal gemma eis admixtum accelerat operationem, & sal commune, & sal nitrum, & sal indum ad huc etiam accelerant sui operationem per proprietatem. Aloe autem cum speciebus alefanginis, idest cum speciebus aromaticis, & hæc est causa quare Gal. & alij auctores in compositione hieræ non solum ponunt aloe, sed etiam ponunt species aromaticas, vt habeant accelerare eius operationem, cum illa operatio sit valde tarda, sicut est spica affata, cuminum, & folium, & similia. etiã propter aliud ibi ponuntur species aromaticæ, vt confortent virtutem stomachi, & cordis & aliorum membrorum, quibus obulare potest medicina solutiua sui malicia; & turbith cum zingibere proprie. Et ex hoc apparet, quod non est inconueniens, quod vna & eadem medicina admixta medicina solutiua debili fortificet eam in operando, & tarde operando: nam ponebat etiam supra, quod zingiber admixtum turbith fortificat, & vigorat eius operationem, modo ponit, quod accelerat eius operationem.

Canon secundus.

Medicamenti malignitatem permutamus, his mistis, quæ proprietate quadam id præstant. Malignitas autem medicamenti in ea parte plurima est, quod corpus & senescere cogit, & vsu crebro lædit, partes ipsas principes virtutum nos gubernantium ceu fontes, & spiritus, caloremque natium, hæu motores, infirmat. Quapropter medicamenti soluendo purgantibus miscere cogimur, quæ cor, & alias partes principes quadam proprietate roborant: illa que purgantia sa-

Alubria reddat, adeo vt mistis vtrisque corpus sit sanum, & iuuenescere videatur. Qualia sunt cardiaca, stomachica, cerebrica, & quæ alias quoque partes principes, & viscera roborare cognoscuntur. Cor namque in omni vacuatione, in primis roborandum est, (quod ipsum cor, ceu vitæ basim, symptomata purgationi succedentia primum infestent:) secundo loco ventriculus, vt qui medicamentum primus sit suscepturus. Aliarum vero partium robori non admodum, nec primo studemus, nisi cum ab ipsis vacuandum est. At medicamentum facultate cardiacum, quadruplex eligendum est: vel roborans tantum, vt poma dulcia, & aromatica, xylaloe, doronicum, & similia: vel alterans purgantem medicamenti temperiem, tam calidam, vt dum scammonio rosa, santala, & similia, miscetur: quam frigidam, vt dum tamar Indis miscetur macis, & similia: vel roborans, & simul purgationem adiuuans, vt succus rosarum, & violarum, & myrobalani emblicæ, & similia: vel purgantem violentiam, & immodicam vacuationem exoluens, ac remittens, vt succinum, spodium, & similia. Stomachicum vero etiam miscendum medicamenti dissoluendo purgantibus, vt stomachum, [& hepar] facultatis naturalis fontes, muniat & tueatur: cuiusmodi est, mastiche, spica nardi, & similia: vt etiam à medicamenti excitatâ intemperiem corrigat, calidam, frigidam, humidam, siccam. Quam in rem victus quoque ratio idonea iuuat, a nobis contra hæc institui consuevit. Miscendum item cerebricum aliquod medicamentum: quæ ob repletiq; medicam (vt ait Galen.) hieris miscuerunt nucem moschatam, cerebrum, & nervos roborantem: quod idem præstat stoechas, gallia, castorium, & similia. Hepaticum similiter miscendum, & alijs partibus familiare medicamentum, qualia plurima inuenias in tabulis medicamentorum simplicium.

Canon tertius.

Meliorem medicamenti purgationem reddunt, quæ ipsius virtutem ad partem purgandam insita sibi proprietate deducunt.

Hic sunt duo notanda, primum est quod melioratio medicina solutiua est triplex. vna est, quæ fit per medicinam aliam fortificantem, & accelerantem operationem medicina, alia est quæ fit per medicinam aliam, quæ appropriat eam, quod non est aliud, quam appropriatio operationis ipsius ad membrum vel ad corpus, à quo euacuare intendimus, ita quod non ab alio modo prima melioratio medicina solutiua acquiratur in r. e. præcedenti ab isto, in quo docebat Mesue addere in virtutem, & operationem medicina solutiua, & accelerationem suam operationis, sed secunda melioratio ipsius medicina solutiua acquiratur per aliud capitulum sequens illud immediate, & de illa etiã non intendit Mes. hic, sed intendit de tertia melioratione, quæ est per medicinam aliam appropriantem ipsam ad determinatum membrum, siue sit caput, aut pectus, aut similia. ista autem est magna melioratio in medicinis; nam quando medicina aliqua euacuatua absolute à toto corpore est, quod quandoque medicus vult euacuare determinatum humorem, vt phlegma à determinato membro. modo medicina de se hoc non faceret, quare bonum est miscere, cum ea medicina, quæ ipsam ducat ad id determinatum membrum, & euacuet ab eo deter-

Liber secundu Gal. ad scriptu est, hanc enim nucem igitur tunc.

MOND.

MOND.

determinatum humorem, & ideo tunc per illam medicinam remouetur eius nocumentum, nam si volo euacuare phlegma præter naturam contentum in capite tantum, exhiberem medicinam euacuante absolute à toto, tunc qua ratione euacuabitur id phlegma præter naturam contentum in capite, ita euacuabitur etiam aliud phlegma naturale contentum in hepate, aut in stomacho, aut in alio membro, & sic inducitur inde nocumentum. modo si miscuero illi medicinam respicientem caput, illam ibi perducens, remouebitur hoc nocumentum. Etiam ex hac permixtione acquiritur aliud maius iuuamentum: nam si volo medicina confortatiua materiam contentam in cerebro euacuare, & cum medicina solutiua, nisi apponatur medicina alia, quæ cerebrum respiciat, & illam ducat ad ipsum, tunc medicina solutiua vagatur, quia ita euacuabit alia membra sicut cerebrum, & sic contingit, quod non in sufficienti quantitate euacuabit à cerebro. Secundo est aduertendum, quod duplex est medicina, quæ alteri admixta facit ipsam penetrare ad membrum, quædam est, quæ hoc facit per sui virtutem, vel per sui qualitatem communem primam, secundam, vel tertiam, sicut isto modo acetum, vel vniuersaliter omnis medicina penetratiua. alia est medicina, quæ alteri adiutrix facit illam penetrare ad membrum per sui virtutem occultam, siue proprietatem, sicut isto modo crocus facit euenire medicinas hepaticas: modo Mes. intelligit hic non de primis medicinis, quæ faciunt alias penetrare per virtutem communem, sed de secundis intelligit, quæ faciunt alias penetrare per proprietatem, eo quod semper sermo ipsius Mes. de consolatione medicinarum est respiciens formam specificam.

COST. *In superioribus quum de medicamentorum purgantium differentiis ageret, inesse etiam trahendi ex peculiari regione proprietatem scripsit, quam rem particulatim est prosequutus. hic, alia etiam non purgantia affirmat eadem proprietate prædita, qua peculiarem corporis partem spectent. quod quidem, occultarum proprietatum derisores si forte derideant, occulta enim, & hæc proprietas est, habes quem illis obijcias Galenum, quem vnum in sibi sapientie ducem faciunt. 1. de comp. med. per genera, & lib. de ther. ad Pis. & alibi. quod enim eupatorium iecori, asplenon, & unguentaria glans lieni, pulmo iulpis, thoraci, betonica, & saxiphragia renibus opitulentur, quod cantharides uesticam, lepus marinus pulmones offendat, non alia est ratio, quam ignota hæc proprietas.*

Natura. n. medicamenti actionem dirigit, & hanc, & illam ipsius virtutem distinguit & dirigit. Medicus autem nature ipsi, rebus inuicem, quam optime fieri potest, mistis suffragatur. Domini enim benedicti opere factum est, ut rerum sumptarum proprietates natura dirigat, aliter tamen atque aliter: ut exempli gratia, agaricus cum stæchade, aut acoro, capitis affectibus prodesse certo cognoscitur: hepatis autem, intybus, & cichorium agreste, spica nardi, thoracis, thymus, & hyssopus. Confidimus igitur naturam ad partes virtute medicamentorum varia egentes, hoc & illud transmissuram: cum sint hæc instrumenta ipsi auxiliantia, quæ natura sapiens distinguit & dirigit: quomodo exempli gratia artificis norma, & perpædculum subseruiunt, illa ad angulos constituendum, hoc ad operis rectitudinem. Sic naturam confidimus his vel illis partibus, hac virtute rei sumptæ necessario egentibus, porrecturam, præstaturamque.

MOND. *A*duertendum quod medicus aliquid potest permiscere medicinæ solutiue ducens ipsam ad deter-

Eminatum membrum duobus modis. vno modo quando est secum fermentata, & redacta ad vnam formam, & tunc ea valde reducit ad illud membrum. nam cum acorus de se respiciat cerebrum, qua ratione ipse solus vadit ad cerebrum, ita eadem ratione medicinam secum fermentatam illuc ducet, unde ista talis medicina determinatur tali membro per ipsum acorum, aut stæchadem. Secundo modo potest ei permisceri quando secum non est fermentata, nec redacta ad vnam formam. & hoc etiam ducit ipsam medicinam solutiua ad determinatum membrum. nam licet quando permiscetur hoc modo agaricus, & acorus, vtrunque feruet suam virtutem, qua ratione acorus stimulat virtutem corporis, ut per eam ad cerebrum perueniat, ita etiam stimulat agaricum, ut ibi conducatur, & natura ab eo irritatur, ab eo præcipue fit causa iuuamenti, & non nocimenti, cum duo de medicinis contrariis ad inuicem permistis, qualiter vna ex illis vadit ad determinatum membrum, & alia ad aliud membrum, hoc autem magis infra apparebit.

Præstantiora igitur medicamenta purgantia efficiamus miscendo, quæ illorum virtutes ad partem vacuandam deducunt. Illa vero sunt (ut diximus) quorum virtus huic vel illi parti est familiaris. Hoc autem loco docere libet medicamentorum cum partibus cognationem, quæ aliorum medicamentorum virtutes ad partes ipsas perducit. Ad caput enim medicamenti purgantis facultatem deducunt, nux moschata, pæonia, stæchas, acorus, xylaloe, sal Indus, sal gēma, balsamum, xylobalsamum, carpopalsamum, anacardus, thus, ladanum, buthur scenden, myrrha, chamædrys, chamæpitys, scœnu anthos, scilla, spica nardi, castorium, gentiana, thymus, hyssopus, opus Cyrenaicus, strobili, piper, maiorana, sagapenum. Ad thoracem vero, & pulmones, iris, thymus, hyssopus, crocus, glycyrrhiza, eius succus, vix passæ, adianthum, scilla, ammi, cardamomum, succus brassicæ, ius galli antiqui, nasturtium, amygdalæ, strobili, auelana, pulmo vulpis, scæli, opopanax, myrrha, sagapenum, raphanus, calamus aromaticus, asphodelus, volubilis maior, laurus, calamyntha, tabina, viola, aristolochia [vtraque,] tragacantha, gummi, thus, mel, saccharum, morum, fenum Græcum, marrubium, lilium, & similia. Ad hepar item, spica, asarum, anisum, fœniculus, & eius succus, intybus, cichorium agreste, amygdalæ amaræ, folium, daucus, eupatorium, absinthium, cancamum, castutha, *grana quatuor, cinamomum, asparagi, decoctum cicerum, chamædrys, arnoglolla, volubilis, iris, laurus, schœnu anthos, chamamelum, fumaria, ferum lactis, petroselinum & fœniculi succus, polium, scilla, & similia. Ad splenem, daucus, calamintha, spica nardi, tamarix, capparis, cyclaminus, cortex salicis, sal gemma, sal Indus, iris, acorus, prafium, rubea tinctoria, absinthium, eupatorium, anisum, fœniculus, asparagus, castuta, asplenon, scilla, asarum, volubilis, scordiū, agnus, chamæpitys, amygdalæ amaræ, aristolochia, & similia. Ad iuncturas denique medicamenti purgantem vim deducit, zingiber, ruta agrestis, opus Cyrenaicus, opopanax, thapsia, cardamomum, aqua porri: succus brassicæ, acorus: triplex piper: scordium: chamædrys: chamæp-

* Semē enim
melle, cucur-
bita, melo-
nia, estragali.

maipitys, thymus, amomum, polium, & similia. Quæ ad alias quoque partes deducunt, virtutem medicamento ex tabulis medicamento- rum simplicium collige, nobis præstantiora, & præcipua scripsisse sufficit.

Medicamentorum purgantium correctio, per ipsorum temperaturæ contraria.

Medicamenti purgantis temperiem immodice calidam, vel frigidam, vel humidam, vel siccam, [vel harum coniugatione aliqua noxiam] contrario aliquo valentiore, imbecilliore, æquali, pro scopis, & indicationibus varijs permutamus. Hac autem de re fusius scribere non statui, quæ plenius apud Halysenem, & Alchindum legere potes.

Medicamentorum purgantium correctio, per ipsorum effectus contraria.

Medicamenta valenter purgantia, opus excitant violentum, & effecta sæpe malefica, & noxia symptomata, naturamque prosternentia, qualia sunt conturbatio, animi deliquium, morsus stomachi, flatuum generatio, inflatio, punctio, incisio, ulceratio venarum in orificijs, apertio, attractio immodica, viscerum lubricitas, congelatio, siccatio, coagulatio, inuisicatio, seu adhesus, obstructio, arctatio, & similia. Quibus per ipsis effectis contraria est occurrendum: qualia plerumque sunt odore, aut sapore, aut tota substantia iucunda; ob id medicamentum melius, & salubrius reddentia. Odor enim iucundus; medicamentum reddit melius, quod agitationem, & nauseam sedat; cor & cerebrum roborat, animi gaudio exhilarat: fetens vero atque grauis, contraria molitur. Odoratum vero purganti medicamento opponatur, calidum aut frigidum, quantum ipsius medicamenti intemperies postulat [& ægri, morbi, aeris.] Medicamenti quoque actionem temperat sapor iucundi, & medicamenti effectio contrarij, acerbis, austeris, acidis, dulcis, vinctuosus, salus, amarus, acer: prudente medico coniectore, qua horum differentia sit opus ad frangendos medicamenti purgantis excessus varios. Res enim acres, vt aromata, flatus à medicamento excitatos, tenuant, & dissipant: ob id ipsi hæc miscentur, vt daucus, feniculus, piper longum. Feniculus, anisum, polypodium, & similia, scammonio mista, materiam crassam, lentam incidendo, apparant scammonio expellendam, id quod ipsum forsitan per se non effecerit. Scilla hieris magnis ratione eadem addita est, vt materias euulsu contumaces vacuent. Piper quoque hieris & thapsia, & acris alia cataportijs fetidis, vim quadam trahendi à partibus remotis impertiuntur. Eadem acris medicamenti purgationem imbecillam, aut tardam celerant, & efficaciorē reddunt: ob id ipsi turbith miscetur zingiber: raphanus, hermodactylis: enico, cardamomum:

A quod necessario humorum congelationem tollit, & obstructions aperit, medicamentoque penetrandi virtutem impertit, cum eam per se non haberet: quo sine scordium, & diuretica acris magnis medicamentis miscentur. Medicamenta item amara, medicamentum acrimonia purgatorium non modo substantia sua quadantenus frangunt, ac reprimunt, sed etiam purgationem adiuuant: ob id recte quidam scammonio aloen miscuerunt. Amara præterea stomachum firman, & flatus dissipant, medicamentum [corpusque sumentis] à putredine imminente & præsentē vendicant. Salia item medicamenta purgantem vim debilem, ac tardam celerant, & perficiunt: ob id salem gemmam, & alias salis species, recte agarico miscuerunt, & epithymo, & alijs purgantibus permixtis. His enim vigorem, & facilem actionem crassas, & lentas materias incidendi, & tenuandi, & tergendī facultatem impertiuntur, siccitatem intendunt, ob id sitim excitant, eaque putrere, & putrefacere prohibet, & fieri coeptam putredinem emendant, humores partibus meris, & imbutos exiccant, obstructions liberant, flatus dissipant, quosdam tamen conturbant, alijs contra turbationem sedant. Vinctuosa vero medicamentum lubricando purgatorium, magis lubricum faciunt, & quod adherere est proclive, simul lubricant, & tardius purgans cito deturbant, acrimoniam, morsumque pungentium frangunt, asperitatem leniunt. Quibusdam tamen nauseabunda sunt, & stomachum infirmant. Dulcia medicamentum purgans etiam prius abominabile, efficiunt gratius, magisque tum lauans, tum tergens, tum expurgans: turbationem sedant, acrimoniam & morsum serrantem frangunt: purgationem tardam celerant, & ne medicamentum adhæreat, lubricando prohibent, corpus roborant. Ob hæc sunt velut fundamentum, & materia compositionum. Quibusdam tamen inflammationem pariunt, alijs flatus. Insuper purgans medicamentum lubricant, eiusque inflammationem extinguunt, acrimoniā obtundunt, morsum serrantem auferunt. Acida medicamenti purgantis calorem, & ab eo cordis, ventriculi, & corporis reliqui inflammationem extinguunt, morsum, & acrimoniam obtundunt, nauseam, & conturbationem sedant, vim penetrandi, & incidendi, & tenuandi augent.

D Styptica omne medicamentum purgans, præcipue quod acrimonia soluit, & immodice trahit, & venas proprietate innata sic aperit, vt sanguis effluat, & viscera excoriat, vel ea immodice lenit; & lubricat, melius reddunt tribus de causis: prima quia medicamento sic purganti repugnant substantia sua, non modo crassa, sed frigida, qua illius acrimoniam, & inflammationem frangunt. Ob id recte maiores scammonium in malo cydonio coxerunt, & eidem ipsum etiam commiscuerunt. Secunda, missis quoque stypticis, facta ventriculi compressio, citius & facilius, purgatorium illud vehemens à corpore propellit: quocirca recte etiam scammonio myrobolanos miscuerunt.

Vide lib. 7. simpl. ceterum maius. Amara ca- est macha Gal. vt Ab- rationem scri- phat nisi si- mul adstren- ger, vt alie. absintium.

Mel saccha- rum, & dul- cia alia, cur coepitru mi- scentur.

Galen. lib. 9. simpl. c. 10.

Mesua.

C

Aduer-

MOND.

Aduertendum sicut apparebit infra cap. de scam-
monea, quod ipsa scammonia consolatur multis mo-
dis. Vno modo per solam affationem, non cum realia
admixta, sed ponitur inter tegulas ad ignem. Secundo
modo consolatur, quia accipitur pasta ex farina frumenti,
vel hordei, & ex ea fiunt duae crustae, postea scammonia
clauditur inter illas duas crustas, & ponitur in furno in-
ter tegulas, & tamdiu dimittitur, quousque pasta sit de-
cocta, & tunc scammonia fit consolata. Tertio potest
consolari per cytonia, & hoc est dupliciter, vno modo,
quia accipitur scammonia, & bene postea cooperitur, &
ponitur inter cytonia, ita qd cytonia ponantur ad ignem,
sive in furno, & scammonia circumdetur ab illis cyto-
nijs, unde quousque cytonia sint bene assata, tunc scam-
monia est consolata. alio modo accipitur cytonium, &
diuiditur per medium, & in vtraque parte fit concavitas
extrahendo medullam cum seminibus, quae sunt in vtra-
que parte cytonij, postea impletur vtraque concavitas ex
scammonia, & bene postea cooperitur, & vnitur vna
pars cytonij cum alia valde, postea ponitur illud pomum
in furno, vel inter tegulas, vel sub cineribus, ubi fiet, quo-
usque pomum sit bene decoctum, ultimo habetur scam-
monia consolata, & haec est optima ipsius consolatio:
nam inde scammonia acquirit stypticitatem, remittitur
etiam sua acuitas, quia non soluit ita fortiter, unde ali-
qua eius virtus praecipue acuta remanet in cytonio, unde
est cytonium ita solutivum sicut scammonia, quae cum
myrobalanis commiscetur: nam ipsa scammonia ex
multa mora quam posset facere in stomacho, posset sto-
machum mordicare sui acumine, quod cum myroba-
lani cum ea admiscetur comprimunt sui stypticitate
intestina, & stomachum, & quod in eis est. unde ci-
to fit eius operatio, & non multum moratur in stoma-
cho, sicut superius diximus.

Styptica denique cor, & ventriculū reliqua-
que partes nutritorias, ne à vehementibus il-
lis ledantur, muniunt, roborant, nauseamque, ac
ventriculi subuersionem sedant. Non solis au-
tem purgantibus valenter, sed omnibus quoque
alijs mista styptica, ipsorum actionem reddunt
salubriorem. Dulcia vero omnibus commode
miscuntur, praeterquam falsis. Vnctuosae com-
mode miscuntur acerbis, amaris, mordentibus,
pungentibus, vlcérantibus, acre lubricantibus:
dulcibus autem & insipidis, incommode: acidis
autem mista, ventriculum ad vomitum prom-
ptius euertunt. Acida salubriter miscuntur acri-
bus, vrentibus, mordentibus, dulcibus, & alijs in-
cendi aptis: inutiliter amaris, falsis, stypticis, vl-
cerantibus, serrantibus. Insipida vtiliter miscen-
tur acerbis, amaris, falsis, serrantibus, mordenti-
bus, vlcérantibus, inflammantibus: stypticis in-
utiliter. Salia inutiliter miscuntur acerbis, ama-
ris, dulcibus vnctuosis: praeterquam quibus actio
imbecilla, aut tarda, vigore ob id indigent. Om-
nia enim tarde, ac imbecilliter purgantia, ab acris,
& falso vigorem accipiunt. Amara & acris qua-
dantenus vtiliter miscuntur: falsis vero, vlceran-
tibus, serrantibus, siccantibus, inutiliter. Postre-
mo glutinosa omnia, sua substantia medicame-
torum malignitatem frangunt, & exulcerare vi-
scera, venarumque ora aperire, interpositu suo
prohibent. Quapropter tragacanthum, aut ma-
stiche, aut bdellium, recte miscuntur aloë, colo-
cynthidi, cucumeri agresti, & similibus. Hanc
in rem quoque ladanum esse mirum praedicant
nonnulli, praesertim si paucò oleo rosato solu-
tum, colocynthidi misceatur. Alia aliorum sunt

E remedia à nobis particulatim dicenda in singu-
lis simplicibus purgatorijs.

*De proportionem medicamentorum inuicem
miscendorum.*

Praedicta autem medicamenta propor-
tione, quantitateq; idonea sunt per-
miscenda, vt ex his licet diuersa po-
tentibus, vna tamen facultas coniu-
gat. Qua igitur mensura vnū alteri miscendū sit,
vt salubre fiat medicamentū, indicatione ab ip-
sorum proprietate tantum sumpta, hic breuiter
docere statui, non etiam à quantitate, & qualita-
te: id enim liber Halyseus, & Alchindi abunde
docet. Quod autem breuiter persequi statuiamus, est
huiusmodi. Omne medicamentū purgans, aut
violentum est, vt scammonium, euphorbium,
granum gnidium, & alia multū acris: aut imbecil-
lum, vt cassia fistula, manna, violæ, & alia si-
militer dulcia, & salubria: aut mediocri, vt sub-
acris subamara, & alia violentorum, & imbecil-
lorū, media, quorum magna est latitudo, ac per
magis & minus in bonitate, & malignitate dif-
ferētia. Adhuc omne alexiterium (bezhah Arabes
vocant) quod medicamentū purgans emen-
dat, aut valenter, aut imbecilliter, aut mediocri-
ter iuuat: id est, medicamenti purgantis noxam
oppositu suo frangit, vel intemperiem corrigit,
vel virtutem [cordis] regit. Valenter autem iu-
uant, quae praeterquam quod haec tria praestant,
etiam nos nutriunt, vt dulcia. Parum iuuant, quae
vno modo, vel duobus iuuant, tamen non nu-
triant corpus, sed ipsum alterādo permutant, vt
amara, salia, styptica, & similia. Mediocriter iu-
uant quae pluribus modis commodant, & qua-
dantenus nutrire possunt, vt vnctuosae, insipidae,
ex austero dulcia, vt dactyli, cydonia: aut dulca-
cria, vt mel: aut acidodulcia, vt mela: aut dul-
cia, & simul insipidae, vt poma. Si est igitur me-
dicamentum violentum, alteri plurimū iuuanti
miscendum: amboque proprietatibus inter se
ad missionem concordant, & consentiunt. De
vtriusque quantitate sic statues, vt quod pluri-
mum iuuare confidis, largius misceas, ceu à quo
commodum expectas: violentum autem par-
cius, vt à quo propter actionem vehementiam,
noxa corpori aliqua impendit. Id quod Democritus
his verbis volebat. Medicamentum ex
violento imbecillum efficias oportet. Quia me-
dicamentum alteri proprietatibus concordanti
mistū, quantitate idonea est salubrius: non cor-
rectū autem, malignius. Quod si medicamentum
violentum alteri parum iuuanti miscendum est,
vtrunque est minuendum: illud quidem, ob im-
pendentem noxam: hoc, quia tantum illius tē-
peraturam, alterat, vel [actionem] immutat. Si
autem medicamentum imbecillum alteri valde
iuuanti miscendum est, illud vtpote ob debilita-
tem innoxium, est augendum, vt ei quantitas vi-
gorem & robur adiciat (quod etiam voluit De-
mocritus, medicamentum ex imbecillo valen-
tius faciendum imperans:) augendum quoque
quod magnopere iuuans est, ob dictam prius
causam.

*Medicame-
ntū est noxiū
substantia
sua malici-
ca, qualita-
tis primari-
vel alijs cor-
poralijs ob
id trisaria
corrigunt.*

*Granata,
vel fructus
alijs acido-
ris, & dul-
cium medijs.*

causam. Si denique medicamentum imbecillum alteri parum iuvanti miscendum est: illud augendum, hoc minuendum, propter dictas prius causas. Hæc de miscendorum quantitate tibi cognoscenda sunt: quāquam sunt, qui alia quoque addant, scopis alijs intenti.

Quibus modis ars medicamenta corrigit: & coctionis differentia.

*Artifex me
dicum huius
modi nunciat
medicamentum
in quādam
corrigere.*

Medicamenti purgantis malitiam ars reprimat, & facultates novas imperat, quatuor modis coctione, lotionne, infusione, tritura. Coctio, una est elixatio, altera assatio. Elixatio medicamenti humorem excrementosum coquit, resoluit, flatus ab eodem crassos, mordaces, ad nauseam ventriculum evertentes, dissipat: eius denique acrimoniam, motus in corpore molestos, vim valide ferrantem, excoriantemque frangit & prohibet. Propterea scammonium in pomo, vel cydonio coctum, vel in vase vitreo cum succo rosarum, & oleo amygdalarum dulcium, est præstantius, ut mox in simplicibus dicemus. Attractio quoque medicamenti vehementior, & malignior elixatione obtunditur, ut eum medicamentum maleficum intra cavitatem alterius benigni coquimus, ut illius virtus in hoc fracta maneat: qualiter exempli gratia, si radicem raphani radicibus ellebori transfixam, sub cineribus coquimus, & eam damus edendam. Habet enim virtutem ellebori purgatricem, sed multum repressam. Sapam quoque, aut syrupum rosarum, quibus incoctum sit scammonium, propinamus. Id quod Philosophi appellant separationem rei secundum speciem, a re, quæ est secundum materiam, [hoc est formæ, & virtutis specificæ, à materia transumptionem.]

COST. *Vi unius medicamenti vis in alterum transfertur, dicitur separatio rei secundum speciem a re, quæ est secundum materiam, & ut in sequenti capite de infusione, separatio proprietatis à proprietate. Meminit huius rei etiam lib. simpl. quum de rha Barbaro agit.*

Preterea medicamentorum multorum malignitas reprimatur ipsorum coctione in herbarum, vel seminum, vel aliorum succis & aquis, sua facultate illorum violentiam permutantibus. Cæteram coctionem non sustinent omnia æqualem, sed quædam debilem, alia valentem. Quorum enim virtus facile resoluitur, quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subiecto raro consistit, omnia eiusmodi parum diu, nec valenter coquenda sunt, quod virtus eorum à coctione immodica resoluit. Talia sunt, semina quatuor [frigida maiora], adianthum album, epithymum, viola, & flores [propè] reliqui. Contrario his modo affecta medicamenta diu coquenda sunt. Omnia enim crassæ essentia cocta, sunt clementiora: omne item medicamentum, arte, & legitime coctum, parte plurima est benignius. Sic omnia acra decocta sunt meliora (horum enim violentiam, si qua

A inest, coctio frangit) nisi si qua horum virtutem habent aut imbecillam, aut superficiariam. Que denique inter hæc duo extrema sunt media medicamentum quoque decoctionem sustinent. Purgantia autem humiditate multa, aut lubricando, vel nihil, vel minimum coctio iuvat. Præter hæc, coctio facultates medicamentorum diversas omnium optime permiscet, ut ex his omnibus una resultet, velut concreta, faciens actionem: quarum si qua erit imbecillior, minus valenter coquenda est: vegetæ vero, magis. Calorem enim coquentem temperabis proportionem, & naturam substantiæ, tum facultatis coquendorum medicamentorum.

Medicinæ diuersæ non faciunt in virtute insitam **MOND.** operationem, & compositam virtutem, nisi quando ipsæ adinuticem permiscantur, & præcipue vera mixtione secundum quod in eis est possibilis. nam melior modus mixtionis ipsarum est ille, qui fit per decoctionem ipsarum, & hoc habet verum in mixtione ipsarum in naturali, & artificiali hoc modo. nam scimus quod turbith euacuat phlegma, agaticus cholera, epithymum melancholiam. modo quid est si volo omnes istas tres intentiones perficere, melius perficiuntur, quando istæ tres medicinæ simul permiscebantur, & maxime per decoctionem ipsarum adinuticem, bene tunc reducuntur ad quandam formam, in qua reservabitur virtus composita, unde postea euacuabuntur melius omnes isti tres humores. Et hæc est causa, quare ab auctoribus sunt illæ confectiones, & syrupi solutivi, & similia, & decoctio naturalis, quæ fit in talibus medicinis acquirunt eis bonum modum permixtionis, ut ex eis resultet virtus composita, sicut quando illæ medicinæ per longum tempus adinuticem compositæ agunt in se inuticem per earum qualitates ita, quod per talem actionem refranguntur in quadam forma media, in qua sunt virtutes, seu operationes, sicut extremi colores sunt in medio colore, ut Auerr. ponit, hoc fit quando bene præparatæ sunt apud apothecarium, quia bene trituratæ, bene ablutæ, & bene exiccata, & sic de alijs, exemplum huius ponit: nam videmus, quia clystere nuper constructum ex aliquibus medicinis si stet per duos, vel tres dies in intestinis nobilissimam facit operationem, quod non est nisi quia tales medicinæ melius ad inuticem in posterum permiscantur, unde videmus quod medici diuersas virtutes attribuunt medicinis per diuersas ætates ipsarum, sicut apparet in theiaca, quæ quidem dum est noua valde frigida & oppilatiua, antiqua vero est valde calida.

Flammeus enim ac vehemens, calor, medicamenti facultatem resoluit. Assatio autem *Assationis facultas.* in frixorio, vel patella facta coctio, medicamenti virtutem nunc auget, ut assata scilla purgantior euadit: nunc minuit, ut psyllium per assationem humiditate lubrica spoliatum, minus purgat. Alia quoque multa sunt assando meliora. Est quando medicamenti facultatem unam assatio reprimat, & alteram vegetiorem reddit: ut myrobolani, rhabarbarum, assando virtutem purgatoriam remittunt, adstrictoriam intendunt: sunt enim ambo duplici hac facultate prædita. Sic balanus myrepica, cum sit vomitoria simul, & deiectoria, per assationem excoquitur humiditas eius excrementosa & nitrosa, ad nauseam ventriculi cogens: remanet autem virtus deiectoria.

Et quandoque per assationem una duarum, &c.) *In superpurgatione etiam rha Barbarum myrobolanum, & alia plura rosta commendabit. At contra*

C 2 veri-

Coquenda parum.

Coquenda multum.

Mesuat simpliciter.

Libro 1. simpl. Mesuat in simplicibus.

Libro 1. simpl. Mesuat in simplicibus.

verisimile est, ex rſione, addita ijs rebus acrimonia, eadem magis aerea enasura, & violentius etiam irritatura ad excretionem. Caterum ad hanc paucis. rſione & calidiora, & acriora reddi omnia negare nullus potest. Atqui ad hanc, quae ita videntur, licet accidentaria caliditas maior accedat, naturalis tamen quae tenuioribus partibus infidebat, dissipatis his ipsis à calore, ipsa quoque una cum connato humore dissipatur atque abit, una vero etiam abit, quae insita illis erat acrimonia. In combuſtis ergo sola aduentitia acrimonia, ac caliditas superest. hanc vero non multo postea negotio etiam retunditur, facta videlicet in frigidis rebus maceratione. hanc autem ablata medicamentum, & minus deiectionum, magis autem exſiccatoriu remanet, ac propterea coerendo alui fluxui maxime opportunum. Non temere ergo hanc scribit Mes. verum ipsi etiam experimentum subscribit. observant enim patres nostri, observamus etiam nos frequentissime huiusmodi artificio eventum nullo discrimine sequi expectatum.

De lotione.

Otio medicamenta multis modis meliora reddit, nunc acrimoniam eorum superficialiam auferendo, (vt ex aqua) aut mucagine tragacanthi lotu semen vitice, guttur, & partes alias, quas permeat, adurere desinit: sal quoque naphthicus (ideſt, Sodomites) aqua cucurbitae, aut simili lotus, fit clementior: (nunc facultatem eorum maligniorem auferendo, salubriorem vero relinquendo,) vt lapis cyanus, & armenus moleſte vomitoria, & deiectionia, per lotionem multam vomitoria eſſe deſinunt, tantum clementer ſunt deiectionia: & cancamum lotu clementius purgat, tamen obſtructiones vt illotum liberat: & aloë lota potentius roborat partes nutritorias, minus aluum ſubducit: non lota contra.

MOND. Nam quando iſti lapides lauantur per ablutionem, remouetur ab eis acuitas, per quam habent moleſtare ſtomachum, & inducere nauſeam, & vomitu, imò etiam quaſi omnes habent lauari vt confortent, vnde videmus, quòd iſti ocularij in paſſionibus oculorum admiſtrantes turiam, aut lapidem hæmatitem abluunt, vt ab eis remoueat acuitas, & magis confortent oculos, & inde faciunt collyria oculorum, imò etiam ſi iſti lapides haberet acuitatem in profundo, primo adurunt eos, vt per ignitionem illa acuitas ex profundo veniat ad ſuperficiem, poſtea abluunt vt per ablutionem illa ſuperficialis acuitas ab eis lauetur & remoueat, vnde iſti ocularij nouies docent eos ignire, & nouies docent eos lauare. hoc etiam fit in alijs rebus exterius approximatis, vt in calce: nam quandoque abluunt, vt ab ea remoueat acuitas, & remaneat in ea virtus ſtyptica, per qua potest eſſe cicatrizatiua, & indurare carnem, vt hat loco cutis.

Mesuer in
ſimpl. cap.
de aloë.

Nunc facultatem eorum valentiorē efficiendo, vt aloë ex aqua aromatum lota, potentius roborat: ex decocto autem valenter purgantium, vt agarici, turbiti, & ſimilium, ſi lauetur purgantior euadit: lota denique ex aqua bdelij, aut tragacanthi, ora venarum ſic aperire, vt ſanguis inde effluat, deſinit.

MOND. Iſta iuuamenta ſunt poſſibilia reduci ad diuiſionem bimembrem hoc modo: nam ablutio aut fit in medicina, vt earum virtus remittatur vel deperdatur, aut ſe-

cundo fit, vt per ablutionem acquirat virtutem. ſi primo modo, & hoc dupliciter, aut quia abſolute ſecundum ablutionem remoueat virtus eius, aut in quantum medicina habet duas virtutes, quarum ab ea remouetur vna & proprie malignior, & alia remanet. ſi primo modo, & hoc dupliciter, quia aut per ablutionem remouetur aliquod magis intrinſecum à medicina, & ſic eſt primum iuuamentum eius. ſi ſecundo modo, ſic eſt tertium, ſi autem medicina abluatur, vt ſcilicet, quia habet duas virtutes, & ab ea volo alteram remouere tantum, & proprie maligniorem, ſic eſt ſecundum iuuamentum, ſi autem per ablutionem medicina ipſa acquirit aliquam virtutem, ſic eſt quartum, & vltimum iuuamentum eius.

Nunc partes impuras auferendo. Quibus autem medicamenti virtus in ſuperficie eſt (vt intybo, cichorio agreſti, roſis, & ſimilibus) illa lotionem diſſipatur: [ob id lauanda non ſunt,] cætera magis, & minus lauentur, quatenus ſcilicet eorum virtus ferre poteſt.

De infuſione.

Infuſio quoque; medicamenta efficit meliora, facultatem eorum nunc maligniorem auferendo.

Aduertendum quòd infuſio, & ablutio, ſive lauatio conueniunt & differunt, conueniunt, quia vtraque habet fieri in re fluida liquida, ſed differunt quia lauatio habet fieri ſine profundatione virtutis in re, quae lauatur, ita quòd in re, in qua lauatur nō remanet virtus profunda rei, quae lauatur, ſicut conuenit de aloë quando lauatur, & de endiuia, quia ſi lauatur ſolum, eius virtus ſuperficialis calida ab ea remouetur, & non profunda, ſed in infuſione virtus rei, quae infunditur, & profunda remanet in re, in qua infunditur, & infuſio ipſa penetrat vſque ad profundum in re, quae infunditur, ſicut ſtatim apparebit.

Sic mezercon, granum gnidium, & eſula aceto macerata, acrimoniam ſuperficialiam ſerrantem amittunt.

Meo periculo affirmavi ſubefſe hic mēdum: quis enim acrimoniam Mezercon, & Scebran infuſione ex aceto caſtigari credat? in tēdi ego proſeſſo ſemper exiſtimavi. Sed & turbiti, ſi vētriculum perturbat, cur lacte maceratum, & aſcito ſere ex lacte flatu, magis non turbet? Arbitror ergo caſtigandam literam, & quod de lacte ſcribitur, mezercon & scebran: ipſi autem turbiti quod de aceto, eſſe tribuendum. leniri equidem illorum acrimonia lac verisimile eſt, huius vero vim perturbatricem, aceto eius intimas partes ſubente, & quod flatuum atque adeo perturbationis materiam præbet, diſſipante ſui acrimonia ſedari. ne id præteream accelerari aceto turbiti ipſius actionem, ſponte ſua pigri admodum & tardi. Confirmat coniecturam hanc noſtram ipſemet Meſ. lib. ſimpl. scebran & mezercon noxam caſtigans lacte: non autem aceto niſi in quocydonia mala ſint incoſta. & turbiti noxam palmulis aceto maceratis emendans, lactis ne verbum quidem faciens. Sed hæc docti indicant.

Et turbiti lacti recens mulſo infuſum, & ſiccatum, ventrem turbare deſinit: nunc bonam augendo (ſic turbiti, ſucco cucumeris agreſtis maceratum materiam craſſam à partibus

MOND.
Conuenientia, & differentia inter infuſionem & lauatiōem medic.

COST.

bus remotis valentius educit: & hermodactylus aceto scillato, aut scillæ succo, aut raphani infusus à iuncturis potenter trahit: & agaticus oxymelite maceratus fit purgator: nunc in liquorem, cui infunduntur trāsferendo, (vt liquor, cui infusa sit aloë, aloës virtutē adipiscitur, & in alijs similiter: quod multis de causis facimus: interdum vt medicamento virtus ad partes remotas promptius penetret, vt cum decoctū aromatū, cui infusa sit aloë propinatur: interdum, vt virtus illa mitior fiat, vt dum scammonium panno ligatum incoquitur syrupo, vel sapa, vel alio succo: interdum vt facultas vna separetur ab altera, vt rhabarbarum, & myrobalani infusa, virtutē deiectionis liquori transmittunt, adstrictoriam retinent:) nunc nouam, vt lubricam impartiendo: sic medulla colocynthidos mucillagine tragacanthi imbuta, ventriculi villis adhærere definit, cito permeat, nec sedi, nec vesicæ nocet: sic scammonium oleo violato infusum, & similia. Nectamen medicamentorum omnium virtus sola in eum liquorem, cui infunduntur, transit: sed quorundam, vt casia fistulæ, tamar Indorum, & similibus aliqua quoque substantia.

De tritura.

Tritura medicamentis admodum confert, multa quidem crassis, vt scāmōnio crasso: pauca vero tenuibus, & texturæ debilis, & virtute cito exhalabili præditis, vt scammonio Antiocheno: mediocri denique amborum medijs, quantoque medicamento essentia crassior, tanto largiore tritura eget: quanto tenuior, tanto parcior. Confert autem medicamentis tritura, vt in vnum melius misceantur.

MOND. **E**st sciendum, q̄ ista triplex necessitas, & utilitas triturationis medicinarum non solum applicari potest medicinis solutius, sed etiam potest applicari cuiunque alteri medicina, siue sit alteratiua, siue digestiua, alteratiua, aut ex primis qualitatibus, aut secundis, aut tertijs. Omnis n. tritatur propter istas tres causas, tamen magis hoc debet applicari medicinis solutius, eo q̄ de eis est hic sermo. Sufficientia autem istarum causarum habetur hoc modo: nam triturationis in medicina, aut sit, cum ipsa est cōponibilis cum alia, aut non, si primo modo, sic est prima necessitas triturationis. Si autē hæc triturationis fiat propter utilitatem medicinae in se, & non vt ipsa est cōponibilis cū alia, hoc est dupliciter, aut enim sit vt acquirat utilitatem, quā non habet, & sic est secundus modus triturationis, aut vt perdat malitiam quam habet, & sic est tertius modus. Secundo est aduertendum, dicentem, quod necessitas triturationis est sic vt miscibilia melius in vnam formā transmutentur. causa huius est duplex: nam miscibilia non bene reducuntur in vnam formam, nisi per alterationem, & commixtionem cuiuscunque, si ergo vnūquodque eorū seruet suam naturam, nunquam in vnum poterunt conueniri, & ideo oportet quod alterentur, & transmutentur adinuicem, ita quod transumpta à sua natura acquirant de nouo aliam naturam positiuam, hoc autem fieri habet per reductionem ipsarum ad vniuersiūque ipsarum triturationem: sic enim magis alteratur à sua natura, & in aliquam vnam naturam conuertuntur, & ideo Auic. in 5. can. cap. de compositione theriacæ, laudat dissolutionē, siue diuisionem medicinarū ad minima eā componentium. secunda causa potest esse, nam per tritura-

tionē, & diuisionē ipsarum minimū ipsius attingit minimum alterius. quare tunc facilius à sua natura permutantur, & acquirunt vnam formam: nam in rebus naturalibus quanto agens magis attingit passum ad minimum, ipsum etiam magis attingit, & in ipso fortius agit & facilius alterat passum.

Quæ res theriacæ, & alijs compositionibus est multum utilis, & necessaria: (vt aliquam facultatem nouā adipiscantur,) sic Galenus cuminum leuissime terendo effecit vreticum, quod prius erat deiectionis. Nam purgatoria acia interdū tenuissime puluerata propius per ora vasorum penetrant in partes vrinarias, & alias remotiores, per easque vacuant.

Galen. in quarto de regimine sanitatis, describens compositionem diacalamenti dicit, quod si medicinæ componentes ipsum triturentur, ipsum valet ad digerendum humores crudos, qui sunt in stomacho, & in intestinis, & in meseraicis, & si tales medicinae ultimo triturentur, tunc earum virtus valde penetrat ad longinqua, vnde fiunt postea vrinæ prouocatiue euacuantes humores, qui sunt in gibbo hepatis, & vijs renum, & poris vrinarijs: hoc etiam contingit de rhabarbaro: nā ipsum crasse tritatum soluit ventrē, sed subtiliter puluerizatum prouocat vrinam, & ideo hoc est bonum documentum medicum. nam quādo ipse vult per aliquod medicamen solutiuum euacuare humores, qui sunt in gibbo hepatis, aut in renibus per vias vrinarias, debet id medicamen solutiuum ultimo tritare, & cribellare per sindonem, & cum liquore aliquo ipsum propinare, & ideo, quando velles humores existentes in meseraicis euacuare, aut in gibbo hepatis, & intestina essent debilia, aut parata ad dysenteriam, ita quod non posses eas euacuare per intestina, erit licitum facere medicinam solutiuam ultimo tritaturam, vt scilicet possit illam materiam per vrinarias vias euacuare, si autem istæ viæ renum, & vrinæ sint debiles, dabo solutiuum id in crassa substantia, & frustulis, & euacuabo eos per ventrem, & præcipue si non sunt intestina debilia, & apta ad egrotandum. hoc etiam potest intelligi de omnibus alijs euacuationibus.

Vt denique vis quædam malefica obtundatur. Colocynthidis enim medulla quātum tenuissime fieri potest puluerata, innocēter purgat. Quod si portiones quædam crassiores sensuq; perceptæ sumantur, villis ventriculi, & spiris intestinorum adhærent, humoreque inibi reposito imbutæ tument, & partes dictas tumefaciunt, ac vlcérant, vt inquit filius Serapionis.

Inquit filius Serap. Oportet vt colocynthidis, &c. Eā-
dem opinionem filio Serapionis ascribit lib. simpl.
D quum agit de colocynthide. Contrarium tamen in Serapione legere est, & quum de soluentibus agit medicamentis, & quum colocynthidis historiam scribit, neque enim exalſe vult teri, veritus ne adhæreat intestinis: & ea exulceret. Quare & Mesuen Manardus accusat qui temere Serapionem sibi assentire scripserit. Ceterum quum Mes. & hic & lib. simpl. nō Serapionem, sed Serapionis filium authorē huius opinionis asserat; perperam Manar. Mesuen damnat. Quod vero ad propositam questionem facit. vt Serapionis ratio friuola nobis videtur; ita Mesuen vero maxime cōsentanea scribere arbitramur. Veretur Serap. ne colocynthidis in tenuissimum pollinem redacta intestinis adhæreat. atqui etiam crassiuscula adhærebit, & longe quidem maiori discrimine. vbi etenim tenuius est, quod ventriculi, aut intestinorum
Mesua. C 3

finorum corpori impactum est, irritare tantum potest: E
leni autem humore accedente retunditur acrimonia om-
nis, & noxa omnis reprimitur. at si crassius id fuerit,
quod est impactum; quod solet chirurgus siccam spongiā
in vlcere os immitte euenire, idem & in vetricu-
lo, aut intestinis discrimen est, ne eueniat. intumescit, sci-
licet, paucis etiam humore imbutum, & partes, quibus
inharet, distendit primum, ac mox sui acrimonia, quæ
non tam facile reprimitur, etiam exulcerat. Rectius er-
go mea quidem sententia Mesues, & cū Mesue Paulus,
& Auic. Atqui obijciat rursum quispiam colocynthi-
dem rara, laxa, & tenui constare substantia: quæ autem
talia sunt, Mesuen hic iubere, vt leniter terantur. Verū
esto, vt rara sit, & laxa substantia, viscida tamen est,
ac minime friabilis, quod norunt pharmacopœi, quos in
ea terenda laborare diutius oportet. quæ autem huius-
modi sunt, crassa Mes. vocat, non tenuia.

Flat autem tritura omnis clemēter, & pro te-
rendorum substantiæ ratione. Quæ enim est
immodica, virtutē dissoluit. Rhabarbarum vero
contra quam dictū nuper scāmonium habet: nā
purius, & grauius est melius, probeq; tritum, ve-
getius euadit: rarum vero, & laxum impensius
pulueratū, vim purgatricē propē omnē amittit.

THEOREMA TERTIVM.

*Correctio symptomatum à sumpto purgante me-
dicamento nondum vacuato excitatorum.*

Symptomatum formidādis, iisdem-
que causis multorum morborum, &
lenij, & mortis acerbæ, à medicamē-
to purgante orientibus, occurrēdum
est. Ea autem sunt, humorum prauorum cōmo-
tio citra vacuationē, vacuatio illegitima, & mo-
lesta, vacuatio deniq; immoderatissima, & mul-
to largior, quam necessitas postulet. Quorū cau-
sa est incompetētia, & vitium, vel sumentis, vel
medicamenti, vel accidētium vtrique superue-
nientium. Quæ tria si commoderate se habent,
magni sunt momenti ad corpus incolume ser-
uandum. Vitio autem sumentis purgatio male
procedit, quia is vel est ex eorū numero, quibus
est interdictus medicamētorum vsus, vel mate-
riam vacuandam non equauit, nec obedientem
naturæ coquēdo reddidit, nec meatus, per quos
facienda erat vacuatio, aperuit, & læues ac lubri-
cos reddidit. Quæ præparamenta cum præcessē-
runt, reuera corpus ab impendente periculo se-
curum reddūt. Medicamentum autem impro-
spere vacuationis est causa, quando est genere
malignum, aut notas nō habet omnes boni me-
dicamēti, aut nec proportionem artificialem, cu-
ius ante meminimus. Vitanda igitur tibi sunt
medicamenta, quæ nec arte, nec ratione alia fie-
ri meliora possunt: eligenda vero alia, obserua-
tis conditionibus, & modis proportionum præ-
dictis. Vitio denique accidentium superuenien-
tium vitiosa sit purgatio, si in victus ratione per

sex res non naturales, tibi notas, æger deliquerit.
Medicamentum aut humores prauos commo-
uet, sed non vacuat, aut tardius vacuat ob ipsius
actionē remissam, & debile: vel ob materiā ex-
pelli contumacem, quæ commouetur quidē, sed
expulsioni resistit, & latius in corpore spargitur
& increfcit: vel ob imbecillā sumentis virtutem,
non potētem in medicamentū agere, quo fit, vt
nec medicamētum in virtutē, & naturam agat,
vel ob status crassos medicamentum leuātes, &
in poros corporis impingētes (vnde febres putri-
dæ, syncope, & mors festina:) vel ob facultatis
expultricis imbecillitatem: vel ob meatus, per
quos vacuādum est, obstruētos, aut consipatos.

Sufficiētia istarum causarum quibus medicina vna
soluat debilitat, aut non soluat, est ista: nam ad hoc
quod medicina soluat cōuenienter, requiruntur tria, sci-
licet medicina ipsa, virtus corporis, & materia, quæ eu-
acuatur. Si ergo medicina debilitat euacuatur, aut non eu-
acuatur, aut hoc est ex parte virtutis, aut ex parte materiæ,
aut ex parte medicinæ, si hoc est ex parte virtutis secun-
dum se, aut sui intrinseci. si sit ex parte virtutis secundum
se, hoc est dupliciter, vel ex parte virtutis digestiua, vel
expulsiua. si primo modo, sic est prima causa. si secundo
modo, sic est tertia causa. Si autē hæc prohibitio, vel de-
bilitatio sit ex parte instrumēti intrinseci, hoc est dupli-
citer, aut enim ex parte instrumēti intrinseci præter na-
turam ei obuiantis, aut ex parte instrumēti secundum
naturam. si primo modo, sic est secunda causa, quæ est
ex parte ventositatis. si secundo modo, est quarta causa,
quæ se tenet ex parte oppilationis canalium. si autem me-
dicina debilitat operatur ex parte materiæ, quæ debet
euacuari, sic est quinta causa. si autem medicina debili-
ter euacuet ex parte suæ, sic est vltima causa.

Quibus causis omnibus, qua ratione opti-
ma prospicias, accipe.

In parte ista docet talibus causis subuenire, quæ qui-
dem sunt causæ quare medicina debilitat euacuatur,
aut non euacuatur, & per consequens ex hoc inducit ma-
la accidentia. Et primo docet remouere impedimētum
huius medicinæ, quando debilitat euacuatur ex parte vir-
tutis, quæ est debilis. Secundo hoc idem facit, quando
hoc impedimētum prouenit ex parte ventositatis, &
malæ qualitatibus humorum. Tertio hoc idem facit, quan-
do hoc impedimētum prouenit ex parte virtutis expul-
siuæ, quando est debilis in expellendo. Quarto hoc idem
facit, quando hoc impedimētum euenit ex constipatione
viarum. secunda ibi. Si autem fuerit causa huius ven-
tositatis. tertia ibi. Si autem expulsiua debilitatur. quarta
ibi. Si autem propter constipationem. Debilitatem na-
turæ id est virtutis alteratiuæ debentis eam reducere ad
actum, res, quæ cadit in sensū, id est res, quæ apparet ad
sensum, conualescentia: nā vniuersaliter in conualescenti-
bus, sicut qui sunt cōualescentes post febres, & præcipue
acutas, hæc inest proprietas naturæ cōualescentiū, vt au-
ctores ponunt, & præcipue Gal. in technici vltimo cap. sci-
licet resumptiua vero, &c. q. in eis virtus est debilis pro-
pter membrorum consumptionem, & resolutionē calo-
ris, & spirituum factam ex fortitudine ægritudinis. Et
vsque huc tangit cognitionē debilitatis operationis me-
dicinæ, quando est propter debilitatem virtutis alterati-
uæ, siue digestiua. rei cibalis, non autem dixit cibi abso-
lute: nam hic cibus non debet esse omnino cibus, sed de-
bet esse cibus medicinalis, habens scilicet vim alteratiuā
qualitatis medicinæ, & etiam qualitatis corporis conua-
lescentis, nec etiam hic debet esse exhibitio rei medi-
cinalis absolute. eo quod hæc debilitas operationis me-
dicinæ

MOND.
Ad hoc, q.
medicina sol-
uat cōueniē-
ter requirū-
tur.

MOND.

Propriū cō-
ualescentiū
post se acui-
tur.

dicinae fit ex debilitate virtutis alteratiuae, vel digestiuae, & ideo debet exhiberi talis, quae confortat virtutem stomachi alteratiuam, quae etiam alteret dispositionem corporis, & medicum talis autem res est cibalis, siue medicina cibalis, quae quidem est facilis digestionis, sicut ius carnis pullinae, & perdicum, vel vitella ouorum, &c. ex eis. n. acquiritur duplex iuuamentum. vnum est, quia virtutem confortant. secundum, quia ex substantia eorum liquida ponitur medicina, quae erat debilis, ad euacuandum debite per fecesum lauando, & ex eis verbis Mes. docet his accidentibus prouenientibus propter debilitatem virtutis subuenire. post, scilicet cibum iam digestum. porumque aquae non veri frigoris, scilicet vel in actu, vel in potentia: primo dico, quod non debet esse veri frigoris in actu, sed tepida, vel calida parum: nam si haec aqua esset actu frigida exstingueret naturalem calorem stomachi, & virtutem medicum, & praecipue de his medicinis, de quibus est hic sermo, quae, scilicet euacuant leniendo, vel lubricum faciendo. non debet etiam esse actu multum calida, quia, scilicet caliditate resolveret naturalem calorem, & ideo debet esse tepida, aut plusquam tepida, ne, scilicet tepida existens vomitum induceret. dico etiam similiter, quod haec aqua non debet esse veri frigoris in potentia, neque vere calida in potentia: nam si esset multum frigida in potentia debilitaret naturalem calorem stomachi, & virtutem eius alteratiuam: nec debet esse multum calida in potentia, & hoc quia resoluendo naturale calidum debilitaret etiam virtutem medicum, quae etiam debilis est in soluendo, & ideo debet esse temperata inter caliditatem in potentia, & frigiditatem in potentia, & hoc modo cum aqua decoquimus tales res, ut acquirant talem virtutem potetialem in aqua, sicut hoc modo, & aqua hordei, & sic exponendo concordat hoc dictum dicto Auic. i. can. fen. 4. ca. de vijs siue regulis succurrendi his, quae sunt a medicinis solutiuis: nam dicit ipse, quod quando medicina solutiua assumpta non euacuat debemus dare post ipsam apozema eiusdem virtutis cum ea, & hoc etiam modo nos facimus: nam quando alicui damus cassiam, tamarindos, aut mannam, & ista non euacuat, si hoc fit, quia virtus est debilis, damus cibum confortandum virtutem, sicut esset brodium, vel ius carni, & praecipue pulli: si autem contingit, quod per istud ipsa non euacuat, tunc damus post comestionem cibo digesto apozema, ut aquam hordei, vel prunorum, contineantur tamen quando hoc euenit propter istam causam, quod post comestionem soluant, & virtute stomachi iam confortata, & ideo quando virtus est debilis, damus rem quae sit confortans stomachum, sed si virtus esset fortis, damus rem quae sit virtutis abstergiua.

Si ob naturae imbecillitatem id contingit (quod sensu deprehendere potes: aut enim ex morbo reualefcit homo, aut alia simili causa imbecillus est) & medicamentum lauando, & lubricando est purgatorium, cibo naturam mox roborante dato, & potu aquae minimum frigidae: medicamenti actio adiuvatur. Si ob flatum, & malam humorum qualitatem (quod praecedentia flatum signa, aut intemperie cum humore aequalis, vel inaequalis declarant) clysteribus, aut vomitu vacuandum est: deinde flatum dissoluendi, aut mala qualitas contrario est alteranda. Si facultas expultrix est imbecilla: aut medicamenti actio debilis, aut remissa, data aqua modice frigida, & hora post, adstringente aliquo, ut cydonio, pyro, vel simili: medicamentum potenter ad inferiora detruditur. Ob intestinorum obstructionem, clysteribus affectui convenientibus medendum est, & alijs constipatam aluum expedientibus. Quibus auxilijs si purgatio non

A procedat, nulla inde noxa insignis metuenda est. Si autem medicamentum purgans comprimendo non vacuet, aquam frigidam priorum nulli propinandam censent, quod adaueta per aquam grauitate, citius lubricet, ac descendat medicamentum. Quod verum est, si libera habent intestina: si vero obstructa sint, aut in suis anfractibus arctata, augetur per aquam frigidam angustia. Id quod cum intellexeris, potabis tepidam, quod haec praeterquam, quod angustiam non auget, lubricare cogit medicamentum huiusmodi. Non est igitur id auxilium absolute, & sine limitatione scribendum. Omne enim medicamentum comprimendo purgans, nisi vacuet, intestina praesertim tenuia, & alios meatus exiles laedit. Quapropter vacuandum est praeditis tum lubricantibus, tum ad inferiora trahentibus.

Hic scire debes, quod si alicui sit data aliqua medicina euacuans comprimendo, & non euacuat, tunc non debemus dare post ipsam aliam medicinam compressiuam, eo quod haec magis adhuc comprimit, & coangustat meatus, & hoc verum habet, supposito quod non sit ibi aliqua res cogens ipsam medicinam compressiuam dare, sicut esset in diaria superflua, aut dysenteria similiter, & istam medicinam compressiuam non debemus dare in habentibus meatus strictos, in eis enim non debemus euacuare per medicinam compressiuam, quia magis coangustat, & ideo si sint aliqua corpora dura ad fecesum, non debemus in eis ad euacuandum dare medicinam compressiuam, eo quod maiorem stypticitatem ventris faciet, & praecipue ante cibum, unde postea fit maior necessitas exhibendi solutiuum fortius, & ideo quia in mulieribus meatus sunt valde stricti, non debemus dare hanc medicinam compressiuam, in posterum enim inducunt stricturam meatuum, inuenimus enim in mulieribus constringi menstrua ex usu myrobalanorum, vtebantur enim eis propter passionem capitis, & stomachi, quare oportuit nos dare eis fortia solutiua, sed si canales sunt valde lati, tunc maxime iuuantur talia corpora ex usu compressiuorum propter oppositam causam, aquam tepidam: nam aqua tepida, siue calida parum, licet sit potentia frigida, tamen sui actuali caliditate dilatat, & aperit meatus. sui etiam substantia liquida lauat, & lubricum facit non timens id, scilicet stricturam meatuum, & faciat sic, ut in aqua illa sit decocta aliqua medicina aperitiua, aut hoc enim malum erit timere super ea lesionem, scilicet ventris constipationem, quam etiam dicimus, aut etiam quas dicemus, ut notum est, &c.

Si autem medicamentum soluendo purgatorium, & ob id fugiendum, non vacuarit, quam potes celerrime a corpore expellatur, vel vomitu, vel potius deiectione, ad quam clysteribus etiam potenter attrahentibus ipsum reuelles, si ad superiora moueatur: tale enim nisi cito vacuetur, angustiam, aestuationem, conuulsorium quendam motum, in quo partes extenduntur, & retrahuntur, totius corporis molestiam violentam, cordis morsum, praefocationem in quibusdam, scotoma capitis, & oculorum dolorem tantum, ut hi foras elidi videantur, facit. Praeter dicta auxilia horum medicamentorum malignitatem frequenter obtundit, & acrimoniam frangit, Rufo authore, potus aquae vehementer frigidae, & in eadem sessio, & quae-

Et Galenus
si fecisset
nat in inue-
ne, qui fecit
monum som-
pferat lib. 2.
alimento.
paulo ante
cydonia.
Hac de pur-
gante per lu-
bricationem
medicamen-
to.

quæcunque eius vehementiam, acrimoniam, inflammationem, furiosum impetum frangunt: ad hæc theriace, & cætera partim paulo ante dicta, partim dicenda.

MOND.

Utrum aqua frigida conueniat post medicinam solutiuam venenofam de- biliter, aut tarde solu- tam.

Response.

Hic est dubitatio, utrum aqua frigida sit conueniens post exhibitionem medicinæ solutiue, quæ venenosa est, quoniam non soluit, aut debilitat, & tarde soluit, & videtur quod non illud non est conueniens, quoniam medicina solutiua non euacuat, quod facit constrictionem ventris, sed aqua frigida est huiusmodi, quare, &c. maior est nota, minor apparet: nam posuit supra in hoc cap. q. post exhibitionem medicinæ euacuantis comprimendo non debet dari aqua frigida, eo quod angustat meatus, & canales. Non n. v. etiam q. debeat fieri balneum in ipsa, aut sessio in ipsa, quia id non debet fieri post exhibitionem medicinæ solutiue, quæ non soluit, quod habet debilitare anum, & intestina, aqua frigida est huiusmodi, quare est &c. nam frigidum est inimicum ano, pudendo, & similibus membris frigidis, ut ponitur ab Hippo. in 5. particula apho. Contrarium hic ponit Mef. Dico, quod aquam frigidam exhiberi post medicinam solutiua, intelligitur dupliciter vno modo exhibetur post medicinam solutiua, in quantum solutiua, alio modo in quantum venenosa sui actione, seu superflua caliditate, si primo modo tunc hoc est dupliciter: nam ista aqua frigida, aut exhibetur in pauca quantitate, aut multa, si exhibeatur in pauca quantitate, dico quod ipsa competit; nam ipsa sui frigidityte corrugat, & condensat partes stomachi, quibus corrugatis, medicina, & materia attracta ab ea ad inferiora expellitur, & præcipue hoc habet verum, in his, quibus stomachus est calidus, medicina etiam habet tunc raptum sursum, & tunc alterat qualitatem calidam stomachi, & etiam superfluit propter medicinam venenofam solutiua, sed si stomachus esset frigidus, & corpus stomachi, vel corpus totum esset debilis virtutis, tunc ipsa non competeret, & ideo propter istam causam debet dari in pauca quantitate, ne ipsa superflua debilitaret stomachum, & debet lambendo exhiberi. Si autem ista aqua frigida sit multa, tunc ipsa non debet exhiberi ratione medicinæ solutiue, ut solutiua est, eo q. ipsa sic exhibita nimis debilitaret virtutem stomachi, & corporis totius. Et ratione ipsius medicinæ solutiue in quantum solutiua est, dico q. aqua frigida debet exhiberi: nam ipsa frangit omnem acuitatem, omnem etiam superfluam caliditatem ipsius medicinæ solutiue ratione quorum dicitur venenosa. Tamen si ista medicina esset venenosa, non per acuitatem, vel caliditatem superfluam, sed per nimiam frigiditatem esset mala, sicut mucillago psyllij, tunc non debet exhiberi aqua frigida, ipsa enim auget magis congelationem talis medicinæ, sed debet tunc magis exhiberi id, quod congelationem eius prohibeat. Sed tamen aduertendum, quod si aqua frigida competat in hoc casu, quandoque exhibetur interius per potum, quandoque vero sit sessio, aut balneum in ea secundum diuersitatem situs, aut loci, in quo est medicina solutiua: nam si medicina superius repat, debet dari aqua frigida in potu, si autem hæc medicina videatur facere ardorem, aut excoarationem circa intestina, & partes inferiores debet ex ea fieri balneum, aut sessio in ea. Ad rationes. Ad primam, illud non est conueniens, quod facit constrictionem ventris, verum est, si ista aqua non prohibeat operationem medicinæ solutiue, in quantum venenosa, sed bene talem operationem prohibet, & hic est sermo de medicinis solutiuis venenosis, ut iam est dictum, quarum venenositas ex aqua reprimatur, & acuitas, & inflammatio ab eis per aquam frigidam remouetur. Ad secundam rationem cum dicitur, id non est conueniens, &c. verum est, nisi faciat aliud maius iuuamentum, & prohibeat etiam maximum nocumentum, modo facit illud, nam prohibet excoarationem in intestinorum remouendo acuitatem, & inflammationem medicinæ, simili

ter etiam præseruat cor, & corpus totum à venenositate reprimendo eius malitiam, & ideo quando malitiam istius medicinæ non possumus remouere cum theriacis, tunc exhibemus aquam frigidam.

Si autem medicamentum benignum est, tamen non vacuarit, sed angustiam, ventris tormina, astuationem corporis, capitis dolorem, vertiginem, scotoma, seu oculorum obtenebrationem, pandiculationes, oscitationes excitet: cito expellatur, sumptis primum adstringentibus ipsum deturbaturis, ut cydonijs, mastiche, & similibus: deinde balanis & clysteribus ad inferiora trahentibus. Plurima enim talia medicamentum infra valenter compellunt. Sed in clysteribus pro vario affectu compositis, spes omnia hæc deturbandi, & a magnis periculis vindicandi magna est. Quod si hæc non profuerint, & symptomata praua multiplicentur, & materia tenuata seorsum feratur, secunda necessario vena est, præsertim brachij interna, deinde vena maleoli: phlebotome enim ad hæc est efficax.

Dubitatur propter dicta, utrum phlebotomia competat post medicinam solutiua prius exhibitam quoniam non euacuauit: & videtur q. non: nam duas euacuationes simul coniungere fallax est, & timorofum, ut colligitur ex dictis Auicem. 1. can. fen. 4. sed tunc coniunguntur duæ euacuationes simul, quare, &c. Præterea id quod diuertit materiam ad partem oppositam parti, ad quam medicina diuertit non est faciendum post medicinam solutiua: phlebotomia est huiusmodi: quare &c. probatio minoris eo q. phlebotomia educit humores de centro ad circumferentias, medicina autem solutiua facit e contrario. Dico, quod phlebotomiam post medicinam solutiua fieri, potest dupliciter intelligi, vno modo electiue, & per se, alio modo casualiter, & necessarie. Si primo modo, dico, quod non debet fieri, & hoc dico nisi in corpore sit peccatum sanguinis, aut etiam aliorum humorum, & sint simul mixti, & adequati cum sanguine, tunc enim debet fieri, & hoc contingente, dico spatio tēporis interposito, phlebotomia enim multitudinem humoris euacuat: si vero non sint mixti cum sanguine, tunc phlebotomia electiua non debet fieri, tunc enim ipsa euacuat solum sanguinem, & alios humores malos in corpore derelinquit, sed si loquimur de phlebotomia coacta, & necessaria, dico, q. debet fieri phlebotomia, & præcipue quoniam ex ipsa medicina humores sunt valde commoti, & agitati: nam ista phlebotomia prohibet nocumenta, quæ possunt inde prouenire, sicut etiam sanguinis ebullitio adueniens ex tali medicina, & commotio humoris cum sanguine facta a medicina. per phlebotomiam enim hæc omnia remouentur: tamen si ibi sit plus de commotione humorum, quam de sanguinis ebullitione, debet fieri phlebotomia de basilica: si autem ibi sit maxima ebullitio, fiat de saphena ad diuertendum illam inflammationem, & ebullitionem, & si ibi sit verumque, fiat vtraque phlebotomia. Tunc ad rationes, ad primam cum dicitur duas euacuationes, &c. verum est electiue: sed coacte non est fallax eas coniungere, & supponitur, q. vna ex talibus euacuationibus non compleatur, aut non fiat nisi illa, quæ debeat fieri à medicina solutiua. Ad secundam, cum dicitur id quod diuertit, &c. dico verum est si medicina sufficienter, & perfecte euacuaret, sed quia ipsa non euacuat, ideo fienda est phlebotomia, ut remoueat ebullitionem, & furorem in humores aduenientem à medicina, euacuat etiam humores commotos.

Vomitibus autem tunc prouocandus, vel intendendus, quando a medicamento stomachus

Adstringentia si post alia sumantur, ea deturbant. Gal. lib. 1. & 2. Alimeto. & li. 6. de sanit. tuenda.

Utrum phlebotomia conueniat post medicinam solutiua, quæ non euacuauit.

machus per os ventriculi (quod etiam cor nomi-
nant) mordetur, & nauseam, aut singultum sus-
focatorium excitat medicamentum genere strā-
gulatorium: non neglectis etiam tum clysteri-
bus, præsertim si ventrem, aut hypochondria
angit medicamentum, & torminibus, ac æstua-
tione fatigat.

*De medicamento illegitime, & moleste
vacuante.*

Medicamentum illegitime, & moleste
purgat, quod vacuat quidem, sed
nō quos humores vacuari oportuit:
idque præterea facit cum subuersio-
ne, vomitu, torminibus, æstuationibus. Si au-
tem vacuat corruptum quidem & impurū, non
tamen quem volebamus humorem, is ipse alio
purgante sumpto est vacuandus: alioqui latius
in corpore spargetur, & increfcet ob agitatio-
nem, & commotionem in eo factam, & alia-
rum materialium affluentium, in ipsum conuer-
sionem: quomodo in lacunam dum diuersa,
tum pura tum impura affluunt, eam subuertit,
& totam tandem impuram reddunt. Quod si
non corruptum humorem, sed benignum, &
necessarium vacuat medicamentū, æger æstuat,
vexatur, viribus immodice deiectis languet, na-
tura expulsiōni repugnante, (quorum nullum
adeft, vbi excrementa sola vacuantur) proinde
mox eius medicamenti vires frange, ipsumque
à corpore lubricando deturba: quæ duo aqua
calida in horas pota præstat, aliaque idem potē-
tia plenius trademus. Si autem vomitum, &
animæ subuersionem medicamentum excitat,
vomitorium vel natura, vel quia est abominabi-
le, aut à flatibus leuatur, aut ob stomachi imbe-
cillitatem, aut stercus siccus, aut intestinorum
angustiam: si ob hæc postrema, clystere idoneo
stercus molliatur, & intestinorum ab his obstru-
ctio liberetur: qui si non sufficit, uomitu expel-
latur medicamentum. Quod si sumptum est
abominabile medicamentum, aut stomachus
est imbecillus, ob idque vomitus timeatur, à
corporis, & animi moribus, quantum potes, ab-
stine, donec in medicamentum ipsum natura
vndique agat, aliter in naturam non acturum:
odoreque æger flores, & alias plantarum partes
suauiter olentes, mentam, sampſuchum, citri-
folia, & fructum, apium, absinthium, cydonia,
macianum, rosas, bolum aqua rosarum, & ace-
to aspersum, lutum, quo panni abluuntur, rosis
recentibus, & aqua rosarum nutritum. Extre-
ma quoque fricuisse, & vinculis dolorificis ad-
strinxisse, manus item ac pedes aquæ calēti mul-
tum mordenti imposuisse, iuuat. Si autem me-
dicamentum est stypticum, mordere [aliquid
prædictorum] quasi lambendo bibere, faciem
aqua rosata; vel alia re dolente leuiter asperge-
re, gaudere, delicias curare, præsertim nausea in-
cipiente, vomitum prohibet. Vbi vero anima
est sedata, ambulet, ac paululum moueatur, quo
promptius medicamentum descendat, vt docuit
Hippocrates. Tormina autem medicamentum

A excitat, quod stomachum, & partes, quas per-
meat, pungendo lædit, vel intemperie sua affi-
cit, aut quod immodice trahit humorem tam
benignum, quam malignum. Ob id vim eius
cito obtundimus, ipsumque cito à corpore ex-
pellimus, vt à nobis partim dictum est, partim
mox dicetur.

De medicamento immodice vacuante.

Hypercatharsis, hoc est, a medicamen-
to purgante vacuatio immodica, fit
ratione sumentis, medicamenti, ac-
cidentium vtrique superuenientium.
Ratione sumentis, quod is vel excrementis, ad
fluendum paratissimis redundet, vel venarum
facultate retentrice sic imbecilla, vel orificijs ea-
rum amplioribus: vel ex ijs est, quibus purga-
tio est interdicta, quos in libro de pharmacis de-
clarauimus. Ratione vero medicamenti, quo-
niam id aut qualitatem habet alienam, & dele-
teriam, venenosamque, aut largius sumptum
est, aut portione sui ventriculi, & intestinorum
villis adhæret, aut venarum ora mordet, pungit,
aperit, aut cor intemperatius reddit, quas hy-
percatharseos causas ex his, quæ præcesserunt,
discernito. Ratione denique illorum, quæ vtri-
que superueniunt: australis enim constitutio, vt
inquit Gal. si vincat, aperit, rarefacit, humores
ad fluendum idoneos reddit: aquilonia quoque
si præpolleat, fluxiones etiam comprimendo,
& exprimendo excitat: quapropter per hos fla-
tus, qui prompte tunc fluxionibus tentantur,
purgandi non veniunt. Potus quoque largior
aquæ frigida, ac errores alij quidem in sumen-
dis, adiuuendis, educendis, faciendis, hyper-
catharsim promouent. Huic immodicæ vacua-
tioni, ne vires prosternat, resistemus, per auxilia
dictis fluxus causis (quas præcedentia declarant)
contraria: qualia sunt, quæ medicamenti virtu-
tem frangunt, obtundunt, incrassant, compin-
gunt, motu molesto exuunt, expellunt vomitu,
opposito scilicet motu fluxui ventris: adhæc
quæ retentricem vim venarum, & orificiorum
laxiorum, & intestinorum roborant cogendo,
& constringendo: quæ denique cor ipsum ro-
borant, & animam recreant, exhilarantque: his
enim omnibus tota hypercatharseos curatio
perficitur.

Canon primus.

Sigitur fiat ob medicamenti actio-
nem immodicam, frangenda virtus
eius est, ipsumque cito à corpore expel-
lendum per lauantia, vt aquam ca-
lidam, aut aquam hordei, aut mucaginem se-
minum psyllij, & cydoniorum: vel tergentia, vt
saccharum rubrum, mel, decoctum vuarum pal-
sarum, hydromel, & similia: vel comprimētia,
vt cydonia, syluestria poma, (maciana vocat)
pyra, mastichen, myrobalanos, & similia. Ea-
dem ratione cum medicamentum aliquod vio-
lentum, præsertim expulsu difficile, detur-
bandum

*Galen. lib. 3.
simpl. c. 26.
& 27.*

Aph. 4. li. 3.

*Hypercathar-
seos remedia
causis ipsius
contraria.*

*Remediorū
plex medica-
mentū ex cor-
pore pellit.*

*Aph. 9. li.
4.*

*Ve alexite-
ria inuāt al-
terando, &
vacuando li.
3. simpl.*

*Causa medi-
camentum ex
dilectis vo-
mitum fa-
ciens prius
dicta.*

*Aph. 14. et
21. lib. 4.*

*Remedia vo-
mitus.
Absinthium
Ponticum
sive Roma-
num intelli-
gitur Gal. in
lib. 3. simpl.*

*Aph. ductus
prealleg.*

bandum est. Rursus primum propinat mucaginem proposito affectui idoneā, cum aqua tepida, & paucō oleo amygdalino: horis postea duabus aliquid comprimens exhibet: sic medicamenti virtutem totam a corpore expellit, ut nullum ipsius vestigium supersit. Addit Galenus, aquam calidam lauare, expurgare, medicamentumque purgatorium, etiam si alicui parti hæserit, deturbare: frigidam vero, quod villis viscerum adhæret, magis impingere. Serum denique lactis caprini cum melle, & paucō sale medicamentum probe expellit, ut Ioannitius ait, ut nullum eius maneat vestigium.

Canon secundus.

Intestinarum vero, ac venarum, & in ipsis orificiorum, atque etiam corporis pororum vim retentricem firmamus, sumptis modo quo poteris optimo, vel etiam clystere, si opus est, iniectionibus odoratis, ac constringentibus, cogentibus, contrahentibus. Quæ prope omnia mastiche præstabit: cogendo enim, & contrahendo roborat. Si igitur mastiches drachmæ duæ, aut tres cum succo cydoniorum bibantur, medicamentum reliquum expellent comprimendo, ac tandem aluum adstringent, ut Hamech visum est. Ad hæc stomachum, & ventrem reliquum oleo rosato, quam pati potest calidissimo illeuissè, pulueremque mastiches, & gallæ, aut rosarum superparasse in id, est mirificum. Idem, Hamech auctore, præstabit tragacantha assata a drach. tribus ad drach. quatuor, ex lacte dulci, aut acido, si affectus id exigat, cocta & pota. Ad hæc semen nasturtij totum a drach. duabus usque ad aureos duos, cum succo cydoniorum, aut myrtorum, coquendo impinguatum, in id est omnium valentissimum, præsertim si semen non sit tritum: nam terendo lentorem amittit. Coriandro autem tibi est utendum, cum incrassare, & compingere materiam studeas: sphragide vero Lemnia, & sanguine draconis, cum vlcus suspicaris: spodio autem, & adipibus, & mucagine seminis psyllij, cum pungens, & mordax, & excoilians, dolor est sedandus, & reliquum medicamentum expellendum. Acacia vero, & sanguine draconis, & succino, cum sanguinis deiectione sistenda est. Succo item barbæ hircinæ, quando venarum, pororum, orificiorum amplitudo laxior materias intestinis permittit. Narcoticis denique, cum est stupefaciendum, somnus conciliandus, materiæ incrassandæ. Id quod postremum est tentandum, ac in deploratis, & magnis, & periculosis causis, ubi cætera non satis contulerunt. Porro inter constipantia, in vnum cogentia, roborantia, sistentia, primas tenet, mastiche, rosâ, semen rosarum, xylaloe cruda, balaustrum, acacia, succus barbæ hircinæ, galla, gummi, lutum Lemnium, spodium, acini granatorum, rhus, ammi, semen portulacæ, & arnoglossæ, fructus tamaricis, & coriandri folia, & grana myrti, cyminum, vel anisum aceto infusum, & torrefactum, cortex thuris

coagulatum leporis, sanguis draconis semen nasturtij assatum, gallia, fructus rubi, & similia. Ex compositis vero in idem symptoma vtenda sunt saccharum rosarum, cum mastiche, & gallia, & ex cydonijs malis compositiones, & alia id genus. Inter quæ nostrum electuarium Dicyminum eligimus ad cohibendum alui fluore, medicamentum purgatorium in corpore frigidosequentem. Nam viscera calfaciendo roborat, flatum dissipat, hæmorrhoidum quoque fluxum, & flatum compescit. Est autem eiusmodi: Ligni aloes, spicæ nardi, galliæ moschatae, cyperi, calami aromatici, ana drach. duas: cymini Carmani aceto horis 24 macerati, & torrefacti, drach. tres: seminis porri torrefacti, drach. vnam, & dimidiam: myrobalanorum emblica rum succo cydonij maceratarum, & tostiarum drach. sex: seminis vuarum passarum drachmas quinque: baccarum myrti tenuissime tritarum, drach. sexdecim: balaustrum, concharum vstarum, thuris, fructus tamaricis, ana drach. duas & semissem: ammeos drach. tres: tere omnia tenuissime, & iterum vino odorato frangantur, & sic centur: deinde frangantur aqua cydoniorum, aut aqua baccarum myrti, & hypocisthidos, & siccentur: ubi erunt probe persiccata in vase vitrato, iterum tere, & miua excipe. Dantur drachmæ tres cum syrupo cydoniorum, aut myrtino.

Trochisci ad fluxum.

In eundem fluxum, præsertim diuturnum, efficacissimi quoque sunt hæc trochisci nostri. Rec. Balaustrum, corticum glandium aceto maceratarum, & tostiarum, rhois, baccarum myrti, hypocisthidos ana drach. duas: cymini Carmani, gallarum aceto maceratarum, & tostiarum, capitulum granatorum, fructus tamaricis, macis, xylaloes, galliæ aromaticæ, mastiches, spicæ, ana drach. vnam: seminis oxalidis, gummi, boli Armenicæ, seminum vuarum, passerum tostiarum, ana drach. vnam & dimidiam se. coriandri aceto macerati & tosti, drach. duas cum vino pontico. finge trochiscos ponderis drach. vnius, quorum vnus datur cum syrupo cydoniorum, vel aliquo succo styptico.

Electarium.

In vero a medicamento purgatorio a-luus immodice fluat corpore calidior, sumat hoc electuarium. Rec. Baccarum myrti drach. duodecim: rosarum, spodij, rhu, santali albi, lutei, rubri, balaustrum, gummi, ana drachm. vnam & dimidiam: granorum granati acidi assatorum drachmas septem: coriandri aceto macerati & assati drach. quatuor: seminis rosarum, oxalidis, plantaginis, ana drach. vnam: omnia hæc probe trita frange omphacio solo, vel succo myrti, & acceto simul, & siccata excipe miua, facta ex succo cydoniorum, & aceto. Dantur drach. tres cum syrupo

Composita
hypercha-
ria corpo-
ris
frigida.
Electarium
Dicyminum
nomen.

Electarium
Dicyminum
nomen.

In hypercha-
ria corpore
calidior
posui.

Ex fructu
thorecti pul
pa separata
Cortex hor
dei deterio
rius est, ob id
vntatione
promouet.

syrupo cydoniorum acidorum. Ad affectū eun
dem, etiam si intestinorum vlceratio adsit, mire
valent hi trochisci a nobis cōpositi. Rec. Spodij
drach. septem, seminis rosarum, & rosarum ipsa
rū, acacia, balauftij, sanguinis draconis, ana drach.
duas & semissem : seminis oxalidis drach.
vnam & semissem : oxyacanthæ, carnis rhu, se
minis plantaginis, & portulacæ assati ana drac.
vnam & sextā drach. vnius, gummi assati drac.
vnam, fiant trochisci ponderis drach. semissis.
Datur cum decocto hordei excorticati. Ad ean
dem hypercatharsim cum ventriculi, hepatis
& aliorum viscerum imbecillitate, epithema
hoc salubre sum expertus. Rec. Acaciæ, hypoci
sthidos, rhu, gallæ, ladani, calami aromatici, ro
sarū & seminis ipsarum, santali albi & rubri, gal
liæ moschata, ramic, [id est, compositionis ex
gallia moschata, & passis vuis] mastiches, xyla
loes, spicæ, thuris, costi, myrrhæ, cyperi, abiu
thij, ana drach. duas : probe omnia terant. Tunc
tortellorum de seni drach. tres, dactylos siccos
duodecim numero, gūmi assi drach. quinque,
miuæ glutinosæ vncias tres : horis 24 macera :
aquæ rosatæ, vini austeri, succi rosarum, succi fo
liorum myrti, & foliorum rhamni ana vnciam
vnā, & dimidiam : calfaciā post coque igne len
to ad mellis spissitudinem : tunc iniectis pulueri
bustere in mortario, donec glutinosum euadat,
extende linteo, aut aluta, & iussi xylaloc, & vtri
toti impone. Alterum Recipit, rosarum & se
minis earum, pulpæ rhois, santali albi, & rubri,
spodij, sanguinis draconis, succini, balauftij, gal
liæ, acaciæ, hypocisthidos, galliæ moschata, cor
ticum mandragoræ, capitum granatorum, ana
drach. tres, capburæ drach. vnam, & tertiam
drach. vnius puluera tenuiter : tunc accipe suc
ci extremitatum vitis, vncias duas : omphacij
vncias semissem, succi extremitatum myrti, &
aceti, ana vnciam vnam : quibus infunde ho
ris 24 hordei excorticati vncias duas, gummi
vnciam vnam, granorum myrti tenuissime
tritum vncias tres : quibus adde miuæ aceta
tæ vncias tres : coque igni lento ad viscosam
spissitudinem, tunc in mortario species tun
dendo permiste intendantur linteo, & cum
xylaloc suffiatur, & ventri toti imponatur. Est
enim sanum hoc, & expertum epithema. Cly
steribus quoque, si affectus postulat, vtendum
idoneis, qualis fuerit optimus ex butyri drach.
triginta, sanguinis draconis drach. tribus,
aut pluribus, aut paucioribus pro necessitate.

Canon tertius.

Reuellimus item medicamentum ad
loca sedi immodice fluenti opposi
ta, vt cutim, balneo, & frictione sudo
rem prouocantes : vt cola, vinculis ip
sorum dolorificis, & cucurbitulis : vt vesicam, p
vretica, & per os vomitorium dantes. Præstantif
sima autem inter hæc sunt frictio, & balneum,
præsertim ex aqua dulci, cui chamamælum : ab
sinthium, sampsuchus, folia poros dilatant, &

A corpus roborant. Ne autem cum imperitis qui
busdam adstringentia incoquas : corpore enim
densato materiæ, & vapores intro compellun
tur, quæ res fluorem auget. Præcipuo igitur stu
dio poros rarias, & foras quibus potes modis at
trahe, vt per cutim materia, & vapores acres ex
pirent : id quod sudor in balneo, vel aquæ calen
tis vapore, præstabit. Frictiones autem fiant pri
mum lenes, post etiam valentiores, ne tamen
ægrum lædant : identidemque repetantur, do
nec multus reddatur sudor, idemque frequentis
simus tergendus est : hoc enim modo promptius
effluit, cum in poris diu relictus concresecat, &
alterum, vel sudorem, vel vaporem exitu prohi
beat. Fricuisse etiam extrema multum iuuat.
At vero vulgus medicina imperitum, omnes a
medicamento indiscriminatim lauat, ignorans
balneum foras trahere (vt Galenus ait) & ma
teria reliquias virtute medicamenti purgantis
ad intestina omnino repentes, in oppositum mo
uere, ac facultate sua ad totum corporis habitū
reuocare : tunc quidem facile erat iuuare, vt
promptius reperet, vel saltem exolueretur : nunc
autem difficile. Præterea damnandum est bal
neum, licet ipsius virtute attractio materiæ ad
exteriora, eaque ignobilia speretur : ipsa enim
transmittitur ab ignobilibus partibus intestinis,
ad ignobilem cutim, sed per partes nobiles, he
par & venas : cum præsertim natura melius va
cuat propinqua, maxime si viæ adsint conue
nientes. Materia enim vacuanda est per partē,
ad quam magis declinat, præcipue si ea crit ido
nea, inquit Hippocrates. Errant igitur omnes,
sine discrimine, post sumptum medicamen
tum lauantes, obstructionsque, & cutis vitia
excitant.

Sciendum est, quod balneum post medicamentum
sæpe perducit ad magnum nocumentum, quod ad
uenit de tanto diuerso motu ipsius medicina : nam pri
mo materia vi pharmaci mota ad intestina per venas
meseraicas transiens transiit per hepar, & principalia
membra, vnde ea debilitauit : superueniente postea bal
neo materia ista, ex intestinis peruenit ad exteriora, &
hoc etiam per hepar. vnde etiam adhuc magis debilita
uit, quia debilius est hepar, quam in primo transitu.
Vt etiam hæc materia propter eius motum di
uersum facta est maligna, quare magis nocet hepati,
per quod transit, & maxime conuenientibus, sed sup
quando materia ista euacuatur per intestina, tunc edu
cit per conuenientes vias. Inquit Hippo. in secunda
parti. aphor. quæ ducere oportet in oppilationes, & præ
cipue, si vtantur, balneo, in his qui non sunt sufficien
ter euacuati. Sed hic est dubitatio vtrum balneum re
solutiuum faciens sudorem competat post medicinam
solutiuam. Et est breuiter sine argumentis dicendum,
quod istud balneum, aut administratur post operatio
nem medicinae solutiue, aut dum ipsa operatur. Si lo
quamur de ipso primo modo, tunc aut ista medicina
diminute euacuauit, aut superflue, aut mediocriter. Si
diminute, dico, quod balneum istud non conuenit, eo
quod balneum mouet humores ad contrarium eius ad
quod medicina mouebat, eo quod medicina mouebat
a circumferentia ad centrum, sed e contrario facit bal
neum, & ideo non damus tunc balneum, sed potius
aliā medicinā solutiūam, quæ compleat opera
tionem ipsius personæ non perfecte euacuata, &
hoc habet verum, præcipue si residuum materiæ esset
commo-

Non fæc du
ra, quia deu
sunt, sed
materia potius
q̄ digerunt.
lib. 2. & 3.
sanis.

Aphor. lib. 4.

Lib. 1. aph.
22.

MOND.

lib. 1. aph.
22.

lib. 1. aph.
22.

lib. 1. aph.
22.

lib. 1. aph.
22.

commotum ad intestina: sed bene posset balneum competere, supplens defectum medicinae, praecipue si istud residuum materiae esset magis versus extrema corporis. Si autem haec medicina mediocriter, & conuenienter euacuauit, dico quod tunc non conuenit balneum fortiter resolutiuum, & sedatiuum, sed bene conuenit balneum aperitiuum pororum, & lauatiuum, ad hoc scilicet, quod si aliqua materia sit contenta in poris carnis, ad cuius expulsionem natura non erat multum intenta propter intentionem aliam magis necessariam, illa materia postea possit per balneum euacuari per poros. Si autem haec medicina superflue euacuauit, dico quod tale balneum resolutiuum non conuenit, eo quod istud balneum superflue euacuat: duas autem euacuationes, & praecipue superfluas simul coniungere, aut vnam post aliam immediate est fallax, & timorofum. similiter etiam isti sic superflue euacuati sunt valde debiles in virtute, tales autem sunt abstinendi a balneis, tamen in casu posset competere aliquod balneum humectariuum membrorum, si essent superflue euacuati a medicina. Sed si loquamur de balneo approximato in hora operationis medicinae, tunc aut ista euacuatio facta a medicina est diminuta, aut superflua: aut mediocriter: si est diminuta, accidunt res, quas ponit *Mef. in litera*, quae satis sunt notae intelligenti, inducunt etiam oppilationes, & rugitudoines cutis, per id etiam quod constringunt ventrem. sed si ista euacuatio sit superflua, tunc balneum conuenit, quia humores attractos a medicina diuertit ad contrarium. sed si ista euacuatio sit mediocriter, non conuenit donec sit, quia tunc euacuaret sicut pharmacia, & diuerteret materiam ad oppositum, quod non est fiendum, quando est euacuatio mediocriter.

Reuera autem balneum nequaquam salubre est post medicamentum purgatorium, nisi cum immodice vacuat: tunc enim auersando materiam fluorem sistit. Postquam vero in balneo diu sudatum est, adstringentibus vires sunt firmandae, ne laxata purgando viscera, materias recipiant, & ut materiae ad oppositum conuertantur. Si vero haec non contulerint, corpus eius totum pannis lineis aqua infusis tam diu in balneo vndique percutiat, donec ipsa cutis rubeat, & infletur, tunc fricetur, ut sudet. Sedere autem in balneo, super calidos lateres, aut lapides leues raros: alijs vero hypochondria, ventrem lumbos calfacere, in id multum confert. Extremorum item ligaturae per institas dolorificae, & frictiones materiam per aluum fluentem in contrarium apertunt, praesertim si ab alis, & inguinibus coepit descendat: Idem praestant diuretica, hoc est, vrinam mouentia. Mictus enim noctu plurimus, paruam significat deiectionem, ut inquit Hipp. quoniam vrinam largior, ut etiam sudor, multam deiectionem sistit, materia ab intestinis, & sima hepatis ad renes, vel poros partium retracta, & ob id stercus siccum, & ad excretionem pigrum relincente, ut Humain visum est. Vomitus quoque in hoc affectu prouocare in contrarium reuellit [ut a longo alui profluuii habito, spontinus vomitus superueniens morbum soluit.] Quomodo enim fluor alui vomitus aliquando, sic vomitus fluorem alui curat, auctore Hippocr. quando scilicet materia illorum causa ad oppositum trahitur, ut ait Humain. Auertunt etiam alui profluuium cucurbitulae, hypochondrijs, lateribus, ventriculo, lumbis, affixae.

Canon quartus.

Molestam autem humorum in corpore agitationem, & fluctuationem quiete, & somno sedamus: cum enim vacuationem ab elleboro immodicam sistere voles, somnum impera, & quietem, inquit Hippocr. corporis scilicet ac animi, ut Heben Meius interpretatur, idque sensum obiectis celebribus, & iucundis homini adhibitis. Somnus etiam inducendus est, animum demulcentibus melodijs, & cationibus, & musicis omnibus instrumentis: adhuc remedijs somnificis, & reliquis delirium sedantibus. Somnus enim profundior, & quies, omnes humorum agitationes maxime sedat, ut contra indicat nauigatio turbari motione corpus, ut inquit Hippocr. Praeterea in hoc affectu a cibo, & potu omnino abstinendus homo est, nisi syncope, hoc est, virium praecipuus lapsus timeatur: hi enim humorum agitationem augent, non remittunt.

Canon quintus.

Corpus tibi sit praecipuus, animum exhilarare, corque roborare sumendis, ad mouendis, educendis, & faciendis. Hominem igitur in domo temperata compone, non autem frigida (quoniam frigus humores intro compellit, quos foras ad cutem traxisse fuerit salubrius) neque item calida, quod calor corpora resoluendo infirmat vires, ac deiecit. Cibus autem, & potus omnis est tibi diligendus, qui animum recreet, ac ipsum cor roboret, de quo postea plenius dicturi sumus.

Canon sextus.

Vmores vero congelare, & narcoticis uti, perfugium est vltimum, tuncque solum, quando praedicta omnia nihil contulerunt, & curatio prope deplorata est. narcotica autem fortia tibi vtenda sunt, qualia antidotus theriaca, & Philonis, & similes.

Inter fortia narcotica theriacem ponit, id autem de recenti intelligendum in qua scilicet opij vis adhuc viget. Ob id Galeni s. meth. matrona Romana theriacem recentem obtulit sistenda destillationis gratia. Est tamen hac in re ut merito ambigas, sit ne opium stupefactorium, quod aiunt, & quarto ordine frigidum; videmus certe ipsum fauces mansum exurere, quod acrimoniae & caloris effectum est: at amara calida Galen. putat. Turcae quoque opio vtuntur praedium inuituri, & alacres redduntur. ac Tridentini rustici, ut aiunt, ex papauere albo fercula etiam parant, nec villo tamen stupore opprimuntur. Profecto hac de opij temperamento aueipitem me semper tenuere. Neque autem quod doctissimus Auerroes scribit de duplici amaroris causa s. Coll. satisfacere huic controuersiae posse video, quando scilicet contra Gal. sententiam amarum saporem frigidum temperamentum sequi non minus putat, quam calidum: sed qui a frigido, ex amaro dulcem, qui a calido

Apher. 1. lib. 3.

I. sicut Ioh. natus Aph. expostul.

Apher. 1. lib. 4.

Apher. 1. lib. 4.

Apher. 1. lib. 4.

COST.

valido ex dulci in amarum immutari affirmat. Papaue-
ris equidem nigri caput, ex quo opium, non acerbum tū-
tion, sed maturum quoque amarum est, ita ut ad eā nor-
mam opij temperamentum duci nequeat. Adde etiam,
quod vrendi vires, quæ opio insunt, non frigoris, sed caloris
insigne specimen præbent. Quid ergo? Calfaciet ergo o-
pium. Atqui stuporem inducit. Fortasse quo pacto vbe-
rior vini potus stuporis effectus inuehit ob vaporum co-
piam, quam ad caput promouet; eo etiam opium, vel
sui acrimonia, dum in uentriculum agit, vel quacunque
aliatione copiosos halitus excitat: quibus caput plus
iusto oppletibus, & uigilandi impotentia, & stupor in-
ducitur. Huius rei argumentū nobis quandoque præbuit,
quod qui pastillos ex charabe nuncupatos assumpserāt (in
eos enim paulo liberalius opium venit) obuersari ani-
mo varia admodum veluti somnia, dein etiam veluti
immemores, & amentes reddi sese retulissent. Hac ve-
ro etiam de causa Turcas in insaniam agi arbitrari li-
cet assumpto maslach, quod ex opio paratur, & pericu-
li contemptores veluti ebrios euadere, quanquam pa-
pauere vtuntur albo minus pnicioso, impune enim hoc,
sicuti, & medicamentum, quod diacodion vocant, assu-
mitur, quamuis copiosius id quoque usurpatum somno-
lētiā, nisi exerceamur, grauem faciat. Sanē illud etiā
aduertendum hoc in loco, theriacam antidotum non re-
centem solum cohibenda purgationis habere vires, sed
idem etiam præstare antiquam, alia tamen ratione: tū
quod vim veluti venenatā medicamenti oppugnat, tū
quod humores ad uentriculum confluētes in cutem re-
uellit. Quare theriacen an probatissima sit eo argumen-
to deprehendi Galen. docet, si quum pharmacum alicui
purgatorium exhibueris, hac superdata, purgatio
cohibetur.

AT vero grauissime errant, qui horum affe-
ctuum initio narcoticis vtuntur: hæc enim
vere non curant, sed velut congelatam materiā
intus cohibent, quæ non multo post impetu ma-
iore ruit quam prius, relicta in corpore per hæc
congelationis, & mortis quibusdam rudimētis.
Vera autem curatio fuerit causæ fluorem exci-
tantis ablatio, partibus interea, & facultatibus
nos gubernantibus, in vnum reductis, & roboratis,
vti diximus. Vbi vero necessitas inuitat, præ-
sertim quando prædicta omnia non contule-
runt, narcoticis vticogimur, prius tamen casti-
gatis secundum modos, & conditiones, quibus
ipforum nocumenta emendantur, eaque quam
plurima: vitæ enim sunt omnino contraria (con-
gelant nanque, & stupefaciunt, & mortificant)
præcipue, si simplicia sint, & eo magis, si sint re-
centia. His autem narcoticorum noxis, ars tri-
bus remedium mistis generibus præcauet, &
horum actiones tutas reddit. Primo loco miscē-
tur, quæ narcoticorum congelationē resoluunt,
& auferunt, vt castoriam, piper quidem, & ca-
storium resoluendo, & dissipando, crocus au-
tem coquendo, & narcotici vim cohibendo.

MOND. **P**iper, & castreum resoluunt, & carminant propter eo-
rum multam caliditatem, & siccitatem, & crocus
maturat virtutem narcotici, & hoc non facit propter
multam caliditatem, quam habet, aut siccitatem, quia
illam non habet: sed quia confortat cor, & calorem na-
turalem, quæ habent resistere medicinæ narcotica, ha-

Abent etiam humores, & ipsum narcoticum digerere,
omnes legit simul, dicit quod cum eis oportet misceri
res, quæ sedant, & constringunt agitas materias. Con-
tra, natura narcoticorum habet constringere materiam,
& congelare ipsam, quare non debemus commiscere id
quod humores stypticat, & inspissat, inde enim non con-
solatur, sed potius eius virtus augetur. Dicendum bre-
uiter, quod duplex est consolatio narcotici, absoluta, &
ista nunquam habet fieri, per ea quæ constringunt mate-
rias, & incrassant, immo per ea quæ habent calefacere,
& subtiliare, & humores dissoluere: alia est consolatio
narcoticorum determinata, quæ est ad stringendum flu-
xum ventris superfluum, & ista habet bene fieri per sty-
ptica, & constringentia, & prohibentia agitationem hu-
morum, & de hac est hic sermo, sandaraca, idest vernix,
totum est notum.

Secunda miscentur, quæ facultates nostrum
corpus dispensantes firman, & spiritus in-
stant, vt spica, doronicum, zedoaria, & alia
tū cardiaca, tum homachica, vitæ, seu dictis fa-
cultatibus commodantia. Tertia miscentur nar-
coticis, quæ materias de parte in partem fluen-
tes, agitasque sistunt, & cohibent, vt myrrha,
thus, gummi iuniperi, & similia. His enim nar-
coticorum malignitas reprimitur. Verunta-
men si narcoticis abstinere potes, præstantius
quidem fuerit: sin vti cogaris, potui ne da, sed
emplastris adhibe: aut si per hæc parum confi-
citur, balanis, aut clysteribus. Quod si potui da-
re cogaris, cum præmeditatione, & caute dabis,
idque antiquatum potius, quale scilicet, minus
est noxium, virtute narcotici, coctione, & rerum
aliarum mistione, cocta, & fracta. Vespere au-
tem dormituris tempestiue datur, quia solum
conciliat agitationes sedantem. Dant item non-
nulli mane, præsertim quando ægrum infom-
nia non torquet, tuncque minus crebram de-
furgendi necessitatem, morsum excrementorū
obtundendo, faciunt. Sed narcoticorum vsus
est fugiendus mox a cibo, & in plenis corpori-
bus, aut impuris, purgatis autem est tutior. Ca-
ue item ea dare diebus simul multis, sed tem-
pus interpone, quo roborantia dabis, quæ vitæ
seruant thesaurum. Adde, quod narcotica,
oculis quoque, & sensorijs alijs nocent, nisi ho-
rum noxam studiose vites, vt dando tam parua
quantitatem, quæ viribus nostris non officiat.
Paucis enim, & sæpe, quam multo semel vti præ-
stat. Quod autem ad dolorum insultus attinet,

Cante hos narcotica adhibere est satius: quam
quam interdum in ipsa commotione violenta,
vt colico dolore vehemēti, exhibere oporteat:
quod significauit Galenus, dum colico dolori
multum vehemēti, interdum necessariā ma-
gis esse dicit, per stupefacientia falsam curatio-
nem, præsertim cum magna est doloris inten-
sio, quam veram, ne vires interim resoluantur,
& collabantur. Hæc vero narcotica fuerint vsu
tutiora, primum quod scripsit Israelita valenter
astringens, ob id salubre ad fluorem alui, a medi-
camento vel alia causa excitatum: recipit thuris
drach. vnam, coaguli leporis drach. duas, opij
drach. vnam, gallarum drach. tres: fiant ex eis
trochisci drachmæ vnius. Datur autem vnus po-
tui. Catapotia quoque hæc filij Zesar, ad alui

Mesia.

D

fluorem,

fluorem, & fluxiones ad viscera, vel a visceribus, recipiunt bdellij, gummi iuniperi, opij, thuris minuti, myrrhæ, croci, ana: fac catapotia ciceris magnitudine, da vesperia tribus ad quinque. Nostri præterea trochisci sunt efficaces ad immodicum alui fluorem, a medicamento purgante excitatum, vel alia causa, & ad cholera morbum. Nam, & vomitum a causa præsertim frigida stringunt, & facultates corpus gubernantes roborant, & somnum conciliant: recipiunt vero cypri, thuris minuti, ameos, gallæ, croci, galliæ moschata, caryophyllorum, balauitij, chamæpityos, malicorij, mirrhæ, spicæ: ana drach. duas: hyoscyami, opij, ana drach. vnam, & dimidiam: fac trochiscos aurei vnus, datur vnus. Sunt, & alij nostri trochisci in præsentem scopum efficacissimi, hoc est, ad stupefaciendum, & omnem alui fluorem, & vomitum a causa calida. Recipiunt spodij, seminis rosæ, acaciæ, hypocisthidos, balauitij, sanguinis draconis. gallæ, croci, ana drach. duas: boli drach. vnam, & dimidiam: opij, hyoscyami, ana drach. vnam: fac trochiscos drach. vnus: datur vnus cum aqua rosarum.

MOND.

Regula in
medicinarum
compositione.

P Onit aliam descriptionem trochisorum, qui magis ad frigiditatem intendunt, fac trochiscos. z. v. nam isti sunt magis fortes, & infrigidando, & stupefaciendo, quam præcedentes eo, quod cum narcoticis his non ponuntur medicina calida, sed frigida. Et in hoc est regula generalis, quod quando sit aliqua confectio, vel recepta, & ponitur cum medicinis, quæ est principalis, siue basis respectu aliarum, Alia medicina, similis virtutis cum illa debet diminui de pondere, & dosi illius medicinae compositæ, non tamen perfecte creditur hæc dosi, scilicet med. eo quod dosi medicinarum compositarum non habetur perfecte, nisi ex dosi medicinarum simplicium, illam autem dosim medic. simplicium, habebimus infra, & sic dosi eorum minus ad præsentantur non daremus nisi medium, & si datur melius est diminuer de dosi talium medicinarum, quæ postea subuenire nocumētis, quæ possent inde sequi, si daretur magis.

THEOREMA QUARTVM.

Quartus nobis scopus superest, correctio, scilicet noxarum in corpore a medicamento post purgationem relictarum, capitibus tredecim absoluenda.

Curatio februm purgationi superuenientium. Cap. I.

De morborum purgationi immodice succedentium curatione agamus, primumque de febribus. Has autem medicamentum purgans excitat, vel quod ipsum immodice calidum, & acre, intemperiem calidam, siccam in corpore relinquit: vel quod materiam commouit, non expulit, hæc autem velut conculcata, putrescit, & febrem excitat: vel quod sumpto valenti medicamento purgante, motus vehemens corporis, aut animi superuenit: vel quia frigoris occurrit

E porum sunt densati, qui vaporum transpiratione prohibuerunt: vel quia sol humores iam motos incendit: vel quia post medicamentum purgans homo cibum celerat: quo factum est, ut medicamento aliquid cum alimento in venas penetrarit, & fluxum valentem concitauit, aut materiam conculcauit, & ob id putredini parauit: vel quia quæ materiam coquere, & expulsionem parare debebant, ante non sunt sumpta. Quapropter medicamentum purgans, dum crudam materiam trahit, interdum naturam dissoluit, nec vacuat humores, sed conculcat, & putredini parat. Atque, ut summatim dicam, error omnis in victus ratione febres has excitare potest. Has autem febrium causas præcessisse cum certo intelleximus, abigere per contraria, si adhuc perseverant, oportet: nisi febris magnitudo curandi ordinem interpellat. Interdum enim causæ febrium gignentis maior est habenda ratio: interdum febris, præsertim cum malignior est. Quæ duo tibi diligenter sunt discernenda. Quod si causa febris est frigus, poros densans, adhibe quæ diximus poros aperire, & vapores transpirabiles reddere: quas ad res sudorem prouocasse est imprimis salubre. Si autem vel solis æstus, vel medicamenti calor vehemens, & acer, febrem excitat, calorem hunc extingue refrigerantibus, & acrimoniam obtunde remedijs post dicendis. Si præterea materia vacuanda tantum est commota, & inde conculcata putret, æquetur, & expulsionem parata vacuetur. Si a motu corporis, aut animi, post medicamentum febris est, cura ut diariam ab his causis natam. Si a festina comestione sequuta est febris, a cibis abstinendo curatur. Si præterea febris est multum ardens, calorem flammæum extinguentibus cura, aerem apparatus, cibum, potum, vnguenta, emplastra cordis, & hepatis frigida suffice, & odoramenta frigida, & medicamenta cardiaca, frigida. Postremo balneis temperatis corpus humecta, & vtere reliquis omnibus, quæ contra febrium ardorem a peritis scripta sunt. Si autem pigra febris est, interdum eius causa æquanda, expulsionem, paranda, vacuanda est, quando febris maius est momentum.

Cephalalgia post purgationem.

Cap. II.

Dolor capitis a purgatione fit, vaporibus in caput sublatis a medicamento purgante, præsertim violento, aut imperfecte vacuante, aut materiam mouente quidem in capite, sed non educente: aut a causa aliqua externa superueniente, ut capitis calore, frigore, & similibus. Eius autem doloris curatio est quoque in promptu, causa ipsius cognita. Si enim a vapore est sursum ascendente, ad contraria is reuclitur dictis prius remedijs. Si vero iam sit clatus, idemque calidus, humeralem venam incidimus. Si autem frigidus est, curandus, quomodo alij dolores a causa frigida. Ad id autem scita

Curatio februm
post effectum
causæ
cogitatione
lib. 7. meth.

ita malleoli vena remedium est prestantissimū. Si denique crassus est vapor, & frigidus, curatur remedijs morbo conuenientibus, tibi non ignotis. Verum si materia est mota, tandem vbi cocta erit, vacuetur purgatione idonea. Si postremo dolet caput ab intemperie, medicamēto vel alijs causis succedente, curetur alterantibus contrarijs conuenientibus.

De vertigine post purgationem.

Cap. III.

Ut si phialam aqua plenam circum agat, & corpus vertas phiala, & requiescente motus aqua, & spiritus in gyrum persequatur.

Vertigo inde accidit, quod interdum vapores a medicamento moti, & sublatis, caput petunt: ibique motibus agitatibus proprium excitant, qualis est aqua in gyrum commota, vel in vorticibus circumacta ob alterius occursum: qualis item est rerum leuium ventitiginosi turbinofo flatu circumactarum. Vertigo autem a vaporibus in nobis fit, quando hi in cerebri ventriculis, & arterijs circumacti, vna secum spiritus circumagunt, & maxime quo loco nerui sensuum opifices oriuntur. Quapropter imaginatur aeger omnia super seipsum volui, & terram sub pedibus tremere, & moueri.

MOND. Differentia inter vertiginem, & scotomiam.

IN parte ista determinat de quadam ægitudine, quæ accidit in substantia eius, ac cura ipsius, scilicet vertigine, nam ista passio magis attribuitur substantiæ cerebri, quæ panniculis, est enim quædam passio non dolorosa, sed dico, quod differt vertigo, & scotomia, nam vertigo nihil aliud est, quam vapor existens in cerebro, & ventriculis eius, qui vapor facit motum rotundum gyrationem, & videtur sibi, quod tota terra tremat, & voluatur in gyrum propter talem reuolutionem, & cum hoc fit læsio virtutis sensitivæ, & non motiua, sed scotomia est motus gyrationis, in quo non solum læditur virtus sensitiva, sed etiam motiua. Et diuiditur hæc pars in duas partes, primo enim inquit causas huius vertiginis, secundo docet eam remouere sumendo indicationem, ab illis causis, secunda ibi. Quod quidem curamus, accidit autem, scilicet post purgationem pharmaci solutiui id nocuum, quod est vertigo, quando mouetur aqua motu gyrationis sicut, quando in ea proicitur res grauis, ipsa enim agitur faciens reuolutionem vnam consequentem ad aliam, sicut motus rerum leuium, &c. multoties enim videmus, quod quando ponuntur panni ad solem, quod propter ventum agitantem istos pannos fit motus gyrationis in eis, de ista tamen vertigine plenius habebimus in nono Almanforis, quæ quidē vertigo nihil aliud est, quam vapor contentus in cerebro mouens spiritus, cerebri circunvolutiuo motu, lædens tantum eius operationem sensitivam, sed in scotomia læditur virtus sensitiva, & motiua. Est tamen sciendum, quod iste talis motus est in parte anteriori cerebri, id est, in basi eius, inferiori, nam in ista parte eius anteriori multi sunt nerui sensitivi, dictum est autem, quod vertigo nihil aliud est quam motus rerum in gyrum cum læsione motiua actionis, & nerui motiui, vt plurimum ortum habent a posteriori parte cerebri, hinc est, quod vertigo est maxima passio partis posterioris cerebri.

Sic in ebrijs vertigo fit.

Istud autem symptōma hoc modo curabis: si labidet sanguis, humeralem incide: scarificato: item auri cartilago, cucurbitula ceruicibus affixa, & cruribus, in id admodum conducunt: & præter hæc victus ratio tenuis, quæ sanguinem minuat: post hæc omnia aqua dulcis balneo la-

Auabis. Si autem vertigo est ab humorum copia, vacuentur vomitu, aut [potius] deiectione: post hæc cerebrū his, quæ affectui quoque conueniunt, roborandum est. Frictio quoque partium inferiorum, & alia quæuis in contrarium reuulsio, prodest. Prouidendum quoque est partibus his, vapores in cerebrum transmittentibus, vt ventriculo, hepati, lieni, folliculo fellis, & alijs. Postremo, quod in capite reliquum est vaporum, id resoluendum est.

De visus imbecillitate post purgationem.

Cap. IIII.

Visio fit imbecilla post purgationem, interdum ab oculi partium siccitate immodica superflua vacuationi succedente: interdum ab humore in nerui optici cauitate coacto, quem medicamentum liquauit, & non vacuauit: interdum a vapore crasso turbido, quem medicamentum ad caput, & videndi instrumenta subleuat. Si autem visio imbecilla sit ob siccitatem vacuationi immodicæ succedentem, humectantibus curanda, cibo, potu, proba nutritione, balneo, somno, & ceteris corpus totum, & oculos præcipue, humectantibus. Si ab humore per medicamentum liquato in neruo optico, curabitur catapotijs coccij, & ex hiera, & ex aromatibus, quæ in antidotario descripta habes. De stillato quoque in oculum succo chelidonij, & feniculi, & felle perdicis, aut ericij, aut aquilæ, aut capræ, aut collyrio ex fellibus. Si ex vapore crasso, & turbido excitatur visio imbecilla, humor est vacuandus, a quo tenuato vapor attollitur, & vapores sursum ascendentes sunt tum repellendi, tum ad inferiora reuellendi, per horum frictionem, & exercitationem. In oculum vero dicta collyria instillanda. Adhæc salubre est ieiunium quidem ventriculum excrementis purgare hiera picræ infuso, aut aloes, aut absinthij decocto, aut oxymelite scillino. Post pastum vero vapores a cibo leuari solitos prohibere, coriandro præsertim, & cydonio, & similibus. Postremo adhibe oculis, quæ ipsos roborent, & tergeant, quantum tibi videbitur.

Quæret aliquis, faciūt ne pilula cochiar, pilula de quibus generibus, & pilula de speciebus, omnes æqualiter huic passioni, & vno modo? Dico, quod nō. Nam si ista debilitas visus veniat ex humore, qui in stomacho existit, eius vapor eleuatur ad oculos, & cerebrū, & inducit debilitatem visus, tunc eius cura fit cum pilulis hieræ, si autem hæc debilitas visus sit adueniens ex humiditate, ex toto corpore oculis communicata, & præcipue crassa, tunc conferunt pilula de quinq; generibus, si autem hæc debilitas visus sit ex humiditate proueniens propter propriū nocuum cerebrum, tunc conferunt pilula de speciebus, quas ponit in suo antid. in principio ipsius.

De ventriculi imbecillitate post purgationem. Cap. V.

Ventriculi imbecillitas interdum est communis toti ipsius corpori, tuncque omnis facultas naturalis (cuius origo ventriculus) imbecilla simul efficitur: interdum ori ipsius (quem stomachum appellant) est propria, tunc

D 2 appe-

appetentia fit imbecilla: interdū fundo ipsius, & villis retinentibus, tunc retentrix imbecilla sequitur. Ventriculo autem imbecillitas post purgationem accidit; quod medicamentum ei in temperiem pariat, aut ipsius corpus inanitione immodica extenuet, & rarefaciat: aut humorem benignum supernatantem vacuet, & noxiū relinquat poris immersum, aut adhærentem, aut imbibitum: aut materiam mouit in eo, sed non expulit: aut ipsum medicamentum in ventriculo permanet, villis eius adhærens: aut ipsum est igneum, & multum acre, ob id ventriculi superficiem vehementer afficit, & vlcerat. Agens namque in partem sensu exacto præditam, vehementius imprimit, & magis afficit. Huic autem morbo alios multos excitaturo, facile cognita tibi ipsius causa, occurrens, nunc per ea, quæ corrigunt quantum incommodi a medicamento ventriculus accepit: nunc per ea, quæ imbecillitatis causas, vel auferunt, vel corrigunt: nunc per ipsum roborantia: nunc per ea, quæ prohibent materias ab alijs partibus in ipsum effundi, & affluere. Id quod frequenter contingit, præsertim cum materiae redundat in aliqua parte vicina, eaque robusta: transmittit enim ad imbecillum ventriculum, ob id promptum ad recipiendum. Agens enim etiam non ita validum, facile imprimit in corpus ad patiendum præparatum.

Curatio lib.
7. methodi.
etiam doce-
tur.

Li. 1. de diff.
feb. ad finem.
& li. meth.
12. Lib. 1.
feb.

Canon primus.

Medicamē.
naturæ lib.
3. temp. &
satis simp.

Utrum medicamentis purgantibus propè omnibus proprium sit ventriculo nocere, multisque causis, & modis ipsum laceßere, ob suæ scilicet substantiæ contrarietatem, & actionis violentiæ, in ventriculum ipsa recipientem, totamque ipsius naturam, multa cura, præcipuoque studio, his tum causis tum modis molestiarum est resistendum, his præsertim remedijs, quæ ipsum roborant, & quietem, somnumque conciliant: ut alimentis his delectis, & paulatim datis, quæ ventriculum roborant, eiusque partes in vnum cogant, & lassitudinem ab eo purgante medicamento ipsi impressam abigant. Neque imitandi sunt, qui post purgatorium medicamentum festinanter iura pingua, & pulmenta mollia propinant, cum hæc ventriculum laxent, & emolliant, & repleant, ob hæcque cibi fastidium, & nauseam generent. Quamquam iusculum huiusmodi sorbere interdum est necesse, tum præsertim, quando medicamentum violentius a partibus nutritorijs deturbandum est. Iusculum enim lauat, & cito lubricare facit medicamentum.

MOND.

In parte ista remouet errorem antiquorum in partibus ipsis, quæ scilicet erant relaxatæ, & rarefactæ propter malam qualitatem medicinarum solutiarum, vnde illa remota remouetur debilitas stomachi. Sed est aduertendum, quod quando debilitas est in stomacho propter sui lassitudinem, & mollificationem, tunc non conferunt brodia, vel iura pingua, eo quod ista mollificando stomachum debilitant eum magis, & suam virtutem expulsiuam, sed si indigeamus, vel absteruiam, vel lauiam, eo quod aliquando aliqua reliquia medicinarum remanserunt in stomacho, tunc bene conueniunt brodia,

& aliquando damus aquam hordei, & brodium, siue ius carniū, nam quando indigemus lauatione solutiui, quia aliqua reliquia medicinarum remanserunt in stomacho, & hoc in superficie, vnde cito possunt expelli, tunc, damus brodium, vel ius carniū, sed si partes medicinarum remanserunt in stomacho, & adhærent partibus stomachi fortiter, & præcipue medicinarum malæ qualitatis, vnde timemus ne in posterum debilitent ipsum, vel inducant alia nocumenta, tunc damus aquam hordei, sed quando timemus de humoribus superfluis stomachi partium, tunc non damus brodium lauiuum, neque aquam hordei absteruiam, quia cum sint humida per se haberent multiplicare talem humorem, & ideo alia die in quodam paralytico, eo quod ægritudo est frigida, & humida, timens ne humor euaporaret ad cerebrum, non dimisi dare brodium neque aquam absteruiam, sed si damus in aliquo brodium, non debet esse nimis pingue, eo quia tales partes se-rosæ, & pingues appodiarent se partibus stomachi.

Andus itaque tunc cibus, qui ventriculi partes laxas in vnum cogat, ipsumque, roboret, qualis maximè idoneus fuerit subacidus, & subausterus, aromatibus parum astringentibus conditus, ut muiua, & segles, conditura cydoniorum, & similia. Paucus autem dandus est, quantus scilicet, ventriculum grauaturus non est, sensimque augendus, donec ad consuetam ventriculo quantitatem ventum sit.

In parte ista ponit ea, quæ proprie conueniunt, siue conferunt, & sunt quæ sunt cibaria, vnus est cibus factus ex speciebus stypticis, & rebus agrestis, & aceticis, sicut est murcina, & sumachia. Nos facimus sic murcinam, quia accipitur lebes, postea accipitur myrta cum tota substantia, & acetum ponitur modicum in lebe, postea accipiuntur membra vnus pulli, vel capretti, & submerguntur infusione, postea proijcimus desuper species odoriferas, & stypticas confortantes etiam membra principalia, postea de ista infusione, scilicet murcinæ, & acetæ infundimus super ista membra principalia, iterum ponimus de istis membris superius, & super ista membra iterum supra ponimus de nominatis, speciebus, & sic vltius faciendum, sicut placuerit facienti. Et sumachia fit isto modo, quia accipimus sumach, & acetum, & pullos membratos, & species stypticas, & odoriferas, sicut cinnamomum, & caryophyllos, macem, & similia, & fit eo modo quo fit murcina, etiam hoc modo posset fieri de iure, & alijs seminibus, & rebus, etiam hoc posset fieri sine substantia illarum rerum, nam pistamus murcinam, & ponimus in pecia, postea ponimus in lebe cum aceto, vel alijs rebus, vel pistamus, & distemperamus eam cum brodio, pulli, & colamus, & istam infusionem ponimus loco substantiæ murcinæ, & intelligas semper, quod non fit murcina solum ex liquore aceti, quando fit cum substantia murcinæ, immo ponitur semper ibi de brodio sufficienter, non enim posset habere bonum saporem, nimis enim peccaret in sapore aceti, & hoc potest melius videri ad sensum quantum ad proportionem istarum rerum.

His autem cibus omnino miscere oportet mentam, omphacium, cydonia, * matiana mala, succum granatorum, & rhois, cydonia condita, cydoniorum conditum, aromata, & similia. Bibat autem vinum tenue, odoratum, lene, aqua sole, vel ligni parum cocta, quæ opus est, dilutum, pauca quoque rosata adiecta. Vitet autem vinum dulce, crassum, turbidum, aquam præterea tum calidam, tum exacte frigidam: illa

Sic Gal. lib.
7. meth.

* Cestiana
Gal. ibid.

la enim ventriculum laxat, & virtutem eius dissipat: hæc imbecillum calorem extinguit. Potus vero sit parcus, etiam si magna sitis est, quam potu largo placare ne tentes. Nam sitim tolerare, ventriculum roborat. Vitet præter hæc pinguis, pisces, fructus, cibos coctu difficiles, & mali succi, coitum, & iram. Hæc enim post purgationem corpus senescere faciunt, & in morbos præcipitant. Somnus vero post purgationem ventriculum, & corpus reliquum emendat, & pristino vigori maxime restituit. Omnes enim ventriculi molestias, ex vacuationis agitatione proficiscentes sedat. Deligatur itaque cibus, & potus talis, & paucus, aer temperatus, gaudium, deliciae, & reliqua id genus; victus ratio. Balneum vero his est necessarium, nisi immoderatus vacuentur: tunc enim necessarium. ob id per immodicam huiusmodi vacuationem, imperandum est.

Canon secundus.

N auferendis vero causis imbecilli ventriculi, danda est opera, ut quæ illas auferunt remedia, omnino etiã ventriculum roborent, ut his integra succedat ventriculi sanitas. Quam rem præstabunt mista illis cardiaca medicamenta, & stomachica. Si autem imbecillus est ventriculus, ab intemperie per medicamentum excitata, curabis idoneis ei intemperaturæ mistis remedijs. At si imbecillus est ventriculus, ob id, quod per purgationem latera eius sint rarefacta, & attenuata, sanatio est difficilis. Curabis tamen partim, victus ratione virtutem eius paulatim instaurante, potissimum quiete, & cibo boni succi cito nutriente, sed paucos, qualis est vitellus oui recentis, & forbilis, hepar gallinæ iuuenis, & pinguis, alæ auium, & pulorum, vinum odorum: partim medicamentis virtutem ipsius congregantibus, sumptis, qualia sunt astringentia, odorata, non valentia. Emplastrum quoque, ex medicamentis astringentibus, & odoris ipsi imposuisse confert: conseruat enim ipsius calorem resolu periclitantem, ob ventriculi raritatem. Quod si adeo attenuatus sit ventriculus, ut hæctica immineat, ventriculum modis omnibus humecta, præcipue his, quæ tum corpus, tum virtutem instaurare partim diximus, partim dicemus.

MOND. Notandum. ægri tudines sicca propter earum insuperabilem qualitatē sunt de difficili curabiles, ut plurimum. alas auium intellige non cum extremitatibus, sed cum pediculis carniū. nam extremitas alarum est valde peccans in superfluitate, & est modici nutrimenti, & si alicui superflueret fluxus ventris darem rem stypticam, & cum hoc darem rem frigidam, quæ corrumpat caliditatem talis medicinae calidæ facientis talem debilitatem stomachi, & darem rem odoriferam, quæ proprie confortaret cor, & membra principalia, ut propter istam confortationem natura possit melius resistere isti debilitati stomachi.

Si præterea ventriculus est imbecillus, ob id, quod humorem benignum vacuauit medicamentum, & prauum reliquit, aut quia humorem prauum commouit quidem, sed non vacuauit: eo humore vacuato sanabitur, si ventriculum quoque postea roboraris. Quod si imbecillus est, quia medicamento portio villis ipsius adhæret, dictis remedijs curatur. Si ventriculum vlcus a medicamento imbecillum fecerit, idque recens sit, da roborantia, & vlcus glutinantia: si vetus, tergentia aliquando, aliquando glutinantia, & roborantia.

Canon tertius.

Modis autem tribus ventriculum imbecillum roborabis: primo, causa lædente ablata, quemadmodum ante docui: secundo, his, quæ ipsius lassitudinem tollere scripsimus: tertio, cibo, potu, & alijs omnibus, quæ roborant, & virtutem instaurant, adiuuantibus in id aromatibus stypticis, & rebus alijs parum acidis, præsertim primum, aut secundum [caloris aut frigoris] gradum non excedentibus, quibus natura gaudet. In singulis, autem tribus modis prædictis, cor vitæ thesaurum roborare conuenit.

Canon quartus.

Acuata ex ventriculo materia, ad ipsum affusa, iterum recipi in eundem prohibebis bifariam: primo materiae ad contraria reuulsione, per frictionem extremorum, & alia iam dicta, præter balnea: secundo, virtutem ventriculi in vnum cogendo, ipsumque ventriculum roborando, ne humores ab alijs partibus transmissos recipiat. Virtus namque vnita contrarium fugat, non admittit.

De siti post purgationem. Cap. VI.

Sitis ante interdum fit, quam purgatorium medicamentum vacuet, interdum purgationem sequitur: quãdo immodicam purgationem. Si ante vacuationem excitetur sitis, eius causa est, vel medicamentum, vel ventriculus, vel humor vacuandus. Medicamentum, quidem calidum, acre, salsum, amarum, aut aliter deficiens; ventriculus vero natura calidus, aut siccus, aut calidus simul, & siccus: humor calidus, & acer, ut bilis, flaua præsertim, & salsa pituita ventriculo consuetior. Hic autem cum medicamento, ubi vacuatus erit, sitis cessat, nisi forte is humor intemperiem in parte reliquerit. Si autem ventriculus humore crasso, lento, & pituitoso abundat, sitis non gignitur. Hoc autem vi purgatrice medicamento vacuato, sitim succedere bonum est. Id quod Hippocrates innuit hoc aphorismo. Si quis ob suam plenitudinem, non sitiat purgatus, iterumque sumpto medicamento.

Hæc prope omnia ex eo metario Ga. in aphor. 19. lib. 4. Sitis a calido, vel siccis, vel utroque lib. 1. simpl. cap. 30.

Aph. 19. li. 4. ab hac diuersus est.

Melius.

D 3

camento

camento non sitiāt, iterum atque iterum pur-
gandus, est, donec sitiāt.

E genda sit his, quæ lambendo sumuntur, qualia
multa doctis scribuntur.

MOND. Ex his verbis duo licite excipimus, primum est, quæ
sit causa huius sitis, quia eius causa est euacuatio
debita humoris, qui debet euacuari, & per hoc differt
hæc sitis à prima, eo quod hæc sitis non sit ante eua-
cuationem, immo eam consequitur, quod non est sic
de siti præoccupante, & hæc sitis intenditur magis eua-
cuatione procedente, & non remittitur, unde quanto
plus procedit euacuatio conueniens, & debita, tanto
magis hæc sitis augetur, sed prima sitis remouetur per
euacuacionem factam à pharmino. Secundum, quod
concepimus ex his verbis, est in cuius euacuacione hu-
moris consistat hæc sitis, cuius etiam membri sit hæc
sitis, quia scilicet passio stomachi est, nam licet conse-
cutiue, & per accidens sitis posset euenire propter ina-
nitionem aliorum membrorum, principaliter tamen
aduenit propter passionem stomachi, & est eius passio.
consistit etiam hæc sitis in euacuacione debita humo-
ris pinguis, & phlegmatici, nam sitis præoccupans non
aduenit propter humorem phlegmaticum, nam hu-
mores phlegmatici sui frigidityte, & humiditate illam
mitigant in principio: & ideo quando isti humores
purgantur conuenienter, aduenit hæc sitis, & omnino
non erit signum euacuacionis humoris cholerici, cum
humor cholericus, antequam euacuetur possit sitim fa-
cere, quod non est sic de humore phlegmatico: nam si-
cut sitis principaliter est passio stomachi, & ex conse-
quenti aliorum membrorum, ita sitis hæc succedens
sufficienti purgationi principaliter, est signum humo-
ris, qui debet conuenienter euacuari, & debite à medi-
cina solutiua, non autem est signum aliorum, nisi per
accidens, & ex consequenti.

* *Hippoc.*
Græc. vulg.
et simul, et
semel.
Rufus Ephe-
sus, medi-
cus carpi-
atur.

Qua sententia voluit Hippocrates, vt Ru-
fus est interpretatus, * confertim exquisi-
tissime corpus esse vacuandum, donec
sitiāt. Rufus autem male oblitus erat sermonem
hunc Hippocratis in Epidemijs dicentis, per
opus medicamenti purgatorii, non veniendum
esse ad vltimam vacuationem, quod hæc natu-
ram terret: Ob id salubrius putauit Galenus,
vacuationem iterare, quàm semel multam fa-
cere. Hac igitur ratione sitis à purgatione lau-
datur. Sitis verò illa laudabilis Ioannitio signi-
ficatur, cum qua simul adsint etiam laudabiles,
& legitimæ, leuitas, iucunditas, quies. Immo-
deratæ, autem actioni purgantis medicamenti
succedens sitis, ab Hippocrate non intelligitur,
quod inanitio immodica hecticam, & attenua-
tionem ventriculi, & sitim, & asperitatem exci-
tat: estque illa terroris signum potius, quàm
commodi alicuius. Siti vero, quam Hippocra-
tes intellexit, nullis opus est remedijs, præter-
quam tolerantia, & somno. His enim duobus
sic sedatur, vt etiam probius coquat ventricu-
lus. Ne igitur tam confidenter potum multum
mox propines. Hic enim virtutem abolet, si-
timque potius auget, quàm minuit. Ad hæc ob-
structiones prauas excitat, quibus hydrops in-
terdum succedit. Quum verò sitis est à calore
ventriculi, blande tractanda est, quoad medi-
camenti purgantis actio erit absoluta. Tunc
enim si ventriculi intemperies perseueret, sitim
curato his, quæ intemperiem conuenienter per-
mutant. Cauendum autem tibi est, ne natu-
ram potu multo obruas, cum sitis potius fran-

Ponit curam sitis, præoccupantis propter calorem, **MOND.**
scilicet proprium stomachi, quæ est stomachopræ-
ter naturam eueniens, vel propter calorem factum à
medicina, vel ab humore illuc attracto, vel extracto.
nam si des potum ante operationem, posset prohibere
eius perfectam operationem, & ideo debes blandiri,
confortare etiam eum, vt ipse potu abstineat, si tamen
non potest à potu abstinere, debes sibi exhibere talem
rem potabilem, quæ ei non noceat, nec medicina. Et
ideo debes sibi dare de aliquo syrupo, sicut syrupo vio-
lato, vel rosato, vel nenufarino, aut de aqua zuccati,
aut de aqua hordei, aut dare sibi aliquod pyrum, seu
pomum stypticum, vt cytonium, quæ quidem habent
corroborare operationem pharmini, aut pilulas bichi-
chias, quæ omnia habent sitim sedare.

Documenti
in altu pin-
lice.

Si denique sitis vacuationem immoderatam
sequatur, modis omnibus, totaque victus
ratione humecta: cautione tamen interim ad-
hibita, vt coctio sumptorum fiat, & prædictis
roboretur.

Ut sicca-
ti emendat
Gal. libro 7.
metb.

De singultu post purgationem.

Cap. VII.

Ingultus est ventriculi motus con-
uulsorius, à re ipsa noxia excitatus:
seu, est partium ventriculi motu
violento aggregatarum contractio.

Sic Gal. in
symptom.
differe. &
aphor. 2. lib.
7.

Is autem medicamento purganti, aut interue-
nit, aut succedit. Interuenit quidem, nunc me-
dicamenti purgantis ratione, nunc ob materiæ
per ipsum motæ naturam. Medicamenti rati-
one, quia ipsum, aut suo calore immodico, &
acrimonia mordet ventriculum, aut siccitate
eundem corrugat, & coarctat. Ob materiæ
vero per medicamentum motæ naturam, cum
ipsa in ventriculum effusa, aut calida, acris, mor-
dax, suo morsu conuulsionem excitat: aut cras-
sa, frigida, eundem grauatur, & replet: aut in fla-
tum est soluta crassum, replentem, ac exten-
dentem ipsius tunicas. Succedit autem singul-
tus, actione medicamenti purgantis, ob siccita-
tem ab immodica vacuatione excitatam, &
eam, aut nondum consummatam, aut con-
firmatæ proximam, quæ Hippocrati signum
est, lethale. Singultus vero, quem medica-
mentum purgans per se excitauit, curatur, his
vicissim adhibitis, quæ ipsius virtutem alterant.
Ob materiæ vero naturam factum curabis,
blande acrimoniam ipsius frangentibus, do-
nec ipsa materia vacuetur, quando etiam ve-
stigia ab ipsa ventriculo impressa alterare oportet.
Factus vero singultus, à siccitate non con-
summata, humectantibus iuuatur: quin, &
interdum sanatur. A siccitate, autem velut
sigillo impressa, & consummata propinqua,
vix sanatur, vt inquit Hippocrates in Apho-
rismis. Id quod eo posteriores quoque as-
seruerunt.

Li. 7. metb.

Intus prog.

De

De dolore ventriculi post purgationem.

Cap. VIII.

Dolor ab al-
teratione su-
bita, aut so-
lutione con-
tinui, Gal.
ut hic dicitur.

Dolet ventriculus post purgationem, vel ob intemperiem ipsius æqualis, vel inæqualis, à medicamento purgante excitatus: aut ab eodem ulceratus, aut flatu calido acri pungente, vel crasso frigido, quem medicamentum in ventriculo mouit, non dissipauit.

MOND.

Alt accidere dolorem stomachi à malitia ipsius complexionis simili. Contrarium mala complexio similis, est mala complexio æqualis, modo mala complexio æqualis, non est causa doloris. Vt Auicenna ponit primo can. secundam. de causis doloris, & Galenus in libello de malitia complexionis diuersæ. Ad hoc possumus respondere vno modo, quod iste dolor sit à mala complexione composita. Vel aliter per expositionem textus, ut intelligamus malam complexionem compositam cum materia, potest enim pharmacum ex sui sola qualitate inducere hunc dolorem. Vel tertio modo possumus sic respondere, propter quod aduertendum, quod aliqua mala complexio potest dici similis, & æqualis, quo ad partes subiecti, quod alteratur, quia sit in omnibus, sed non quo ad gradum; nam possibile est, quod aliqua mala complexio calida in primo gradu ponatur, sic in omnibus partibus membri aliterius, unde erit æqualis, quo ad partes subiecti, sed non erit æqualis, quo ad gradum caliditatis, nam vltius potest in tali complexione alterare membrum ad vltiorem gradum caliditatis. Secundo modo dicitur aliqua mala complexio æqualis e conuerso, quia est æqualis, quo ad gradum qualitatis, sed non quo ad partes subiecti, sicut quando in apostemate tota materia fluxit ad locum, & amplius nihil eius restat fluendum, est enim tunc ægrotudo non æqualis, quo ad partem subiecti, sed quo ad gradum qualitatis, eo quod nihil amplius de gradu qualitatis huius humoris restat fluendum, vel fluendum, licet hoc modo secundo, possumus melius dicere, scilicet, quod apostema est ægrotudo facta, quando amplius eius nihil restat fluendum, non quod sit æqualis proprie. Tertio modo dicitur aliqua mala complexio æqualis, quo ad gradum, & quo ad partes subiecti, nam in ipsa integre, & perfecte omnes partes subiecti sunt alterate, & de hac loquens Galenus in libello, de malitia complexionis diuersæ dicebat, quod in ipsa integre, & perfecte membra secundum omnes eorum partes, quia secundum vltimum gradum sunt alterata, modo si loquamur de prima mala complexione æquali, dico, quod in ea potest fieri dolor, quia continue potest tale membrum, vel corpus, quod hecticus sentit caliditatem, ephimericus sentit etiam caliditatem ex cibo exhibitio post vnam horam vel duas. Si etiam loquamur de secunda mala complexione, in ea etiam fit dolor, unde quanquam apostema sit ægrotudo facta, adhuc membrum sentit dolorem in tali apostemate propter extensionem illic factam à materia apostemante, sed in tertia nunquam fit dolor, cum perfecte sit facta alteratio ad id, quod præter naturam, dolor autem habet fieri per remotionem bonæ complexionis, modo Mesicor loquebatur de prima, & secunda mala complexione æquali, non de tertia.

Mala complexio æqualis triplex.

Secundo modo de.

Tertio modo de.

Li. 8. sanit. tuen. & lib. 7. meth. Gal. lib. 5. meth.

Si intemperies est, eaque sola, curabitur contrariis alterantibus, quantum conuenit. Si vero non sola est, sed cum materia, ea prius coquenda, post vacuanda. Si ulceratus est ventriculus, hæc solutio continui curanda remedijs à nobis dictis. Si à flatu calido, aut frigido, resoluetur his remedijs, quæ docti scripserunt.

Per hæc possumus habere illud, quod dicebatur in MOND. solutione alterius questionis, quod ipse ibi per malam complexionem similem intelligebat, eam, quæ est sine materia, & per diuersam, eam, quæ est cum materia, hæc enim nunc dicta consonant illis dictis in prima parte capituli, propter solutionem cōtinuitatis. nam ista solutio cōtinuitatis, aut est noua, aut antiqua, quia emittat pus aut saniem. si est noua, curatur cum incarnatiuis: si est antiqua, curatur primo cum lauatiuis, & absterfuiis illius putredinis, postea cum incarnatiuis, à ventositate, & hæc etiam potest curari cum ventosis positis super os stomachi, aut super umbilicum, aut positos super scindyles costarum, quæ maxime respiciunt partes stomachi, inueniturque id bonum remedium, nam accipitur calidus panis extractus de furno, postea scinditur per medium, facto hoc accipitur oleum, & mel, & cum eo commiscetur, postea emplastratur super stomachum, multum enim confert in tali dolore stomachi, qui aduenit à ventositate.

De vlceratis intestinis post purgationem.

Cap. IX.

Intestina vlcerantur, aut à medicamenti facultate, aut materia acri, incidente, vlcerante, à medicamento mota. Diximus autem medicamenta, quibus est incidendi, ac vlcerandi proprietas. De hisque iterum dicemus in simplicibus. Distinguenda vero tibi sunt intestina vlcerata, sintne superiora, seu tenuia, aut inferiora, & crassa, aut media. Quam rem ex situ doloris, & puncturæ discernes, & strepitum [βοβορυμὸς Græci, vultus gurgulationes vocat] differentijs, & alijs signis, quæ à peritis medicis conscripta sunt.

Gal. libro 6. de causis & signis.

Tradit cognitionem excoriationis per causas. secundum rationem locorum, quibus aduenit. Et habetur cognitio excoriationis, per differentias situs doloris hoc modo, quia si dolor est in partibus superioribus, tunc excoriatio est in intestinis superioribus: si in inferioribus, tunc excoriatio est in intestinis inferioribus: si medio modo, medio modo est excoriatio, quia in intestinis medijs, ut in monoculo, vel gracili hinc intestino ileon. & per differentias dolorum hæc cognoscuntur, quia si dolor iste est perforatiuus, ac si videantur intestina terebello perforari, tunc excoriatio est in intestinis inferioribus: si autem dolor iste est pungitiuus, tunc excoriatio est, in intestinis superioribus, si medio modo, se habet in medijs locis. & per differentias scientiæ processus gurgulationis, nam si gurgulatio multum durat intus, antequam ad extra propellatur, tunc defectus est, in superioribus intestinis, si non, in inferioribus, si medio modo, in locis intermedijs. etiam hoc cognoscitur, ex modo permixtionis corticum intestinorum cum alijs, ex fecibus, tunc excoriatio est in superioribus intestinis, si autem cum eis non sit permixtio, tunc est in inferioribus, ut ponit Galenus in primo de interioribus, & in sexto eiusdem. hoc etiam potest cognosci, ex substantia exeuntis, nam si humores cortices sint in substantia subtili, tunc venit a superioribus intestinis, si autem fuerit crassius in substantia, venit ab inferioribus intestinis. si autem medio modo sese habet in substantia, tunc venit ab intestinis medijs.

MOND.

A quibus etiam ratio curandi vlcera intestinorum superiorum, inferiorum, & mediorum exacte est tradita, & ex illis tibi est cognoscen-

gnosendum. Quod si hæc a medicamento purgantis reliquijs excitata suspicio est, curabis virtutem medicamento frangentibus remedijs, & foras extrudentibus. Si a materia acri, & vlcerrante, eam coque, & blande, clementerque expelle, ne noxam noxa cumules. Post hæc tergentibus, & glutinantibus dictis utere.

De cruenta deiectione post purgationem.

Cap. X.

Diectione fit cruenta, vel intestinis a purgatione vlceratis, vel vasorum orificijs a medicamento mordente, vt colocynthide agresti, & similibus adeo patefactis, vt sanguine manent: vel ob id, quod vacuatio tam immoderata per medicamento attractionem superfluam excitatur, vt vis naturæ afferatur, cogaturque ipsa magno suo incommodo sanguinem trahenti violentius medicamento permittere. Vlcera autem curationem iam diximus. Si venarum ora immoderatus pateant, curabis remedijs prius dictis, præsertim, quæ partium essentiam vniunt, roborant, glutinant. Si denique cruenta sit deiectione a purgatione immodica, est iam dicta prius curatio.

Hipp. lib. de nat. human.

De tenesmo post purgationem.

Cap. XI.

Tenesmus fit, sphinctere vel vlcerato, vel medicamento, aut materiæ per se dem vacuatæ acrimonia comorso, vel perfrigerato. Ob quæ fit inanis quædam desidendi cupiditas. Curatur tenesmus balanis, enematis, emplastris, pro varia affectus causa scriptis a doctioribus.

Sphincter muscularis sedis transuersus, quæ claudens. A petra vitrea, & falsa quæ datur.

De lassitudine, seu imbecillitate corporis post purgationem. Cap. XII.

Corporis imbecillitas interdum vacuationi immodicæ succedit tanta, vt vires prosternantur, ob id recte Galenus vacuationem repetere, quæ exquisitè semel vacuare maluit: & in morbos a plenitudine, quam ab inanitione, aliquem prolabi, tolerabilius esse existimauit: id ipsumque uerbis Hippocratis confirmauit, dicentis, facilius esse repletum inanire, quam inanitum replere. Morbum autem posse curari, vel non posse ad virtutem refertur, auctore Ioannitio: illud quidem saluam, & integram, hoc vero lapsam, vel imbecillam. In morbis autem a repletionem, salua magis est natura: in his vero, quos inanitio parit, velut lapsa iacet. Est igitur repletum inanire promptius, quam contra. Corporis quoque imbecillitas interdum sequitur medicamento purgantis malignitatem, ob excitatam scilicet ab eo intemperiem, aut naturæ fatigationem, propter ipsius cum natura contrarietatem. Qua

Syncope est præcepti viui lapsus. Aph. 5. li. 2. in progn. li. 3. rat. vic. acutorum. Copia quam inopia præfertur remedium. Natura morborum sanatur. Plenum inanitur omni propemodum genere causarum salubrium. Inane autem corpus viuum sola meritis non repleti potest, ut li. 7. meth. per alium cultum a virtute robusta, qualis in plenu est potius: quæ inanis. Curatio. Sic omnino Galen. lib. 7. meth.

propter æquum esse censuit Democritus, valens medicamentum reddere imbecillum, malignum vero salubre. Id quod opere hoc toto contendimus, & præstare conamur. Imbecillitas, corporis purgati item gignitur, interdum ab extremo calore, & aestu, natium calorem, & spiritum dissoluente, & a corpore profundo ad cutim trahente. Ita quoque purgationi accedens, & sollicitudo, & coitus, & labor, & reliqua viuendi ratio praua vires deijcit. Hanc autem corporis imbecillitatem sanabis, cognita ipsius causa: ad quam propulsandam interdum conatus omnes nostros dirigimus, eaque demum est rite curandi methodus, & opus medici præcipuum. Est tamen, quando prius contra ipsum symptoma nobis pugnandum est, tunc præsertim, cum ob ipsius vehementiam virium resolutio timeatur. Si autem imbecillitas hæc ad vacuationem immodicam contingit, analeptica artis parte, hoc est, resectoria, & renutritoria, vtendum est, vt in ventriculi imbecillitate diximus. Si vero imbecillitas hæc corporis ab intemperie est, contrarijs ante dictis profligetur. Si fiat spiritibus ab aestu, labore, coitu, ira, resolutis, prædicta victus ratio est necessaria. Cum vero contra symptoma pugnamus, renutritoria victus ratione, & roborante est opus. In id etiam perquam commoda est delectatio, & alimenti paulatim pro viribus facta accessio. Adhæc somnus, quies, iucunda, & suaueolentia adhibita, medicamenta, cardiaca, & stomachica. Balnea quoque præsertim dulcis aquæ, absoluta prope modum curatione sunt saluberrima: & in his ipsis ius pullorum, & auium aliarum, & vitellos ouorum sorbere, præsertim si lenis frictio præcesserit, & neruorum musculorumque vnctio ex oleo aliquo temperato, quale est oleum ex spica, oleum chamemeli, oleum leucoij lutei. Oleum quoque vetus, auctore Galeno, lassitudinem soluit. Adhæc oleum mastichinum, cum oleo rosato, & vino antiquo factum, lassitudinem, debilitatemque neruorum aufert.

Sic libro 7. meth. Gal.

Si malum regimen in corporibus sanis est causa huius debilitatis, multo magis in corpore, quod purgatur erit causa huius, cum sit debile in virtute, & ideo ex tali malo regimine incurrit maiorem debilitatem, & commotionem humorum, vnde dato, quod pharmacum sit solenniter exhibitum, tamen propter malum regimen potest impediri, & dato, quod regimen sit bonum, & male sit purgatus, aut malum accidens inde sequatur, medicus debet hæc statim referre ad malum regimen, sicut de quodam comite in ciuitate Aretij, ad curam cuius erat magister Thadeus cum alijs quibusdam medicis: nam ipse post aliquod tempus volebat petere recessum ab infirmo, scilicet, quia erat aliquantulum alleuiatus, alij medici dixerunt ipsi, non recedatis, quia volumus illi dare medicinam, dixit magister Thadeus, si ita, date, magister Thadeus veniens ad infirmum de mane inuenit eum vicinum morti: statim dixerunt astantes, nos fecimus totum, quod præcepistis, tunc interrogauit magister Thadeus, vtrum aliqua fenestra in nocte remansisset aperta, dixerunt ita, dixit magister Thadeus, vos male fecistis, & habebitis damnum, & ipse plus, quia dimississet fenestram apertam.

De

De conuulsione post purgationem.

Cap. XII.

Conuulsio in purgatione ipsa interdum accidit, interdum post ipsam. Quæ autem in purgatione accidit, interdum fit ob materiam multam a medicamento commotam, non tamen vacuatam, sed ad nervos, & musculos aliquando procumbentem, eosque replentem, & villos ipsorum extendentem. Quo fit, ut nervi, & musculi in latum aucti, breuiiores euadant, longitudine scilicet naturalium minuta. Quapropter ceu chordis tensis vinctæ partes, motu contrahuntur dolorifico multum, qualiter arcuum chordæ breuiiores reddita. Porro ad hanc conuulsionem propensi sunt magis, quibus est corpus impensè plenum, & meatus in eo angusti: quibus item nervi sunt humidiores: qui denique vino se multo frequenter ingurgitant. Fit item conuulsio hæc interdum a vapore turbido, crasso, quem cum flatu instante medicamentum ad nervos sustulit. Fit etiam a frigore vehemente, nervos, & musculos corporis purgati lædente, cogente, densante. Quapropter hi versus principium suum contrahuntur. Nonnunquam fit a medicamenti qualitate venenosa, nervos, & musculos feriente, quam ut hi a se expellant, aut ut omnino vitent, contrahuntur. Quæ vero ex siccitate, conuulsio ab Hippocrate ceu lethalis damnatur, ea potissimum intelligitur, quæ fit a siccitate consummata. Quanquam autem ex repletione conuulsionem febris superueniens

A soluat Hippocrati, rectè viri huius consilium est accipiendum. Quædam enim a plenitudine conuulsio est, quam febris superueniens tantum abest ut soluat, ut etiam febrem ea de causa excitasse, malum geminet: qualis ea præsertim fuerit conuulsio, quam parit materia multa per medicamentum commota, sed non vacuata, quæ in nervos, & musculos, ut dixi, incubuit. Medicamentum namque purgans, febrem flammeam dum reddit, venenosam ei qualitatem acquirit longè nocentissimam. Rectè autem curabitur, si repente materiam commotam vacuaris, idque vel medicamenti vim adiuuando, acquisita scilicet ei, & facultate plenitudinem vacuatura: quin, & superdato valenter purgante alio, si opus esset tibi videbitur. Post hæc noxas nervoso generi impressas corrige, ipsumque robora, & spinalem medullam, & cerebrum, & corpus reliquum. Si autem a vaporibus elatis, conuulsio fiat, curabis dicta victus ratione, & dictis omnibus remedijs, quæ vapores in contrarium reuellere possunt. Si a frigore, calefacientia nervos, & musculos omnia sunt remedio. Si a qualitate venenosa, curabis per ea prius dicta, quæ malignitatem hanc cito de corpore detrudunt: adhæc tum ea, quæ nervos, & musculos a noxis indidem acceptis vindicant, tum per ea, quæ ipsos roborant. Conuulsionem verò ab euacuatione immodica, lethalem scripsit Hippocrates, quæ a siccitate omnino est: quam, si consummata est, insanabilem diximus. Si non est confirmata, curetur ratione victus humectante, & auctiore tum cibo, tum somno, & similibus.

Aph. 28. li.
2. & 37. lib.
4. & 5. &
70. lib. 5.

Sic Gal. lib.
5. meth. in
puncto ner-
u.

Aph. 3. &
4. li. 5. & ali
bi passim.
Gal. li. 7. &
10. meth. &
li. februm,
& de qua-
rasmo.

